

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**YAŞAM BOYU ÖĞRENME VE YETİŞKİN EĞİTİMİ
ANABİLİM DALI
YETİŞKİN EĞİTİMİ PROGRAMI**

**KÖY ENSTİTÜSÜ MEZUNU ÖĞRETMEN ÖMER
TUNCEL'İN DENEYİMLERİ BAĞLAMINDA KÖYDE
EĞİTİM VE TOPLUMSAL DEĞİŞME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BARIŞ DEYİRMENCİ

**ANKARA
OCAK, 2020**

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**YAŞAM BOYU ÖĞRENME VE YETİŞKİN EĞİTİMİ
ANABİLİM DALI
YETİŞKİN EĞİTİMİ PROGRAMI**

**KÖY ENSTİTÜSÜ MEZUNU ÖĞRETMEN ÖMER
TUNCEL'İN DENEYİMLERİ BAĞLAMINDA KÖYDE
EĞİTİM VE TOPLUMSAL DEĞİŞME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BARIŞ DEYİRMENCİ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. AHMET YILDIZ

**ANKARA
OCAK, 2020**

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Barış Deyirmenci adlı öğrencinin hazırladığı “Köy Enstitüsü Mezunu Öğretmen Ömer Tuncel’in Deneyimleri Bağlamında Köyde Eğitim ve Toplumsal Değişme” başlıklı bu çalışma Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı / Yetişkin Eğitimi Programı’nda jüri üyelerince oy birliği ile **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan : Doç. Dr. Ahmet Yıldız

.....

Üye : Prof. Dr. Meral Uysal

.....

Üye : Doç. Dr. Ayhan Ural

.....

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından .../.../20... tarihinde, Enstitü Yönetim Kurulunca .../.../20... tarihinde kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Yasemin KEPENEKÇİ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgileri akademik yazım kurallarına uygun biçimde raporlaştırdığımı ve bunları etik ilkelere (atıfta bulunulan tüm yapıtlara kaynaklarda yer verilmesi, tezde kullanılan bilgi ve belgelere resmi yollarla ulaşılması ve bunların aslı bozulmadan kullanılması vb.) uygun olarak elde ettiğimi ve sunduğumu bildiririm.

Barış Deyirmenci

ÖZET

KÖY ENSTİTÜSÜ MEZUNU ÖĞRETMEN ÖMER TUNCEL'İN DENEYİMLERİ BAĞLAMINDA KÖYDE EĞİTİM VE TOPLUMSAL DEĞİŞME

DEYİRMENCİ, Barış

Yüksek Lisans Tezi, Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ahmet YILDIZ

Ocak, 2020, xiii +131 sayfa

Araştırmada köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin görev yaptıkları köylerde yaşanan değişime etkilerinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Çalışma grubunu Gönen Köy Enstitüsü mezunu Ömer Tuncel, görev yaptığı Burdur ili Çavdır ilçesi Karaköy köyündeki köylü ve öğrencilerin oluşturduğu bu araştırmada, değişimin öznesi olarak öğretmenin okul içi ve dışında üstlendiği roller ve yürüttüğü faaliyetler, bunların köyün toplumsal yapısı içinde konumlanışları ile köylünün tepkisi ve yararlanma düzeyi ele alınmıştır. Bu amaçla öncelikle Karaköy'ün 1950'li yıllardaki durumu incelenmiş, köyün tarihsel, kültürel ve sosyoekonomik özellikleri ortaya koyulmuştur.

Nitel bir anlatı çalışması olan araştırmada, sözü edilen amaca ulaşmak üzere 20 kişiyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, mezunlarını köy çocuklarının oluşturduğu köy enstitülü öğretmenleri köy hayatına zaten alışık oldukları için uyum sorunu yaşamamakta ve köylerde uzun yıllar görev yapabilmektedir. Köyü ve köylüyü tanıdıkları için köydeki eğitim sorunu karşısında gerçekçi çözümler ortaya koyabilmektedirler. Özellikle, kız çocuklarının okullaşmaları için gösterilen çabaların olumlu sonuçlar verdiği ve birçok kız çocuğunun ilkokuldan sonra yatılı okullarda okula devam edebildikleri görülmüştür. Köy enstitülü öğretmenlerin eğitim faaliyetleri sadece okulla sınırlı kalmamış, köyün kalkınmasına yönelik çabalar içine de girmişler; köye ekonomik katkısı olabileceğini düşündükleri uygulamaları köylüyle buluşturmışlardır.

Anahtar Sözcükler: Köy enstitüleri, eğitim, köy.

ABSTRACT

THE EDUCATION AND SOCIAL CHANGE IN A VILLAGE IN LIGHT OF THE VILLAGE INSTITUTE GRADUATE TEACHER ÖMER TUNCEL’S EXPERIENCES

DEYİRMENCİ, Barış

Master Degree, Department of Lifelong Learning and Adult Education

Supervisor: Ass. Prof. Ahmet YILDIZ

January, 2020, xiii +131 pages

The aim of the study is to evaluate the impacts of village institute graduated teachers on the changes taking place in villages. The study group includes Gönen Village Institute graduate Ömer Tuncel, the villagers and students of Burdur province, Çavdır District, Karaköy village where he worked. The teacher as agent of change, the roles played and activities conducted inside and outside of the school, how these roles and activities located in the social structure of the village, the reaction and benefiting level of villagers have been discussed. For this purpose, 1950s Karaköy’s historical, cultural and socio-economic aspects are presented.

In this qualitative research, in order to reach the mentioned goal of the research, interviews were conducted with 20 participants. According to the findings of the study, the graduates of village institutes who have a village background had no difficulty adapting themselves to village life and were able to work in the villages for many years. Since they were familiar with village and villagers, they could introduce realistic solutions to education problems in the village. Especially, the efforts made for the schooling of girls came up in positive results and many girls managed to continue their education in boarding schools after the completion of primary school. The education activities of village institute graduated teachers are not limited to activities in school; they put in efforts for the development of the village and introduce some activities that they thought would contribute to village economy.

Key Words: Village Institutes, education, village.

ÖNSÖZ

Bu tezin en güzel yanı sanırım bana köyümüzün Ömer Hoca'sını yakından tanıma fırsatı vermesi oldu. Sohbetinden büyük zevk aldığım hocamız umarım uzun yıllar yaşar; bize de daha çok kahvesini içmek nasip olur. Onunla çıktığımız Karaköy tarihi yolculuğunda şu anda hayatta olmayan köyümüz hocalarından köy eğitmen kursu mezunu Kalfa Osman ve Muhammed Hoca ile köy enstitülü Ali hocayla tanıştım. Bundan sonra kendileri hakkında daha çok şey öğrenmek için çabalayacağım.

Karaköy'ün ele alan bu çalışmada başta Hüsnü Ünal ve Kamile Yılmaz olmak üzere çok sayıda Karaköylünün katkısı olmuştur. Umarım bu çalışma köyün başka yönlerinin araştırılması konusunda merak uyandırıcı bir etki yapar.

Şüphesiz bu tez, tez danışmanım Doç. Dr. Ahmet Yıldız'ın rehberliği olmasa yazılamaz; anlayışı ve hoşgörüsü olmasa bitirilemezdi. Yüksek lisans eğitimim sırasında dersimize giren, tez jürimde katkılarını sunan hocam Prof. Dr. Meral Uysal'a ve yine tez jürime Ankara'nın kışına aldırmadan gelen Dr. Niyazi Altunya ile yeni tanıştığım hocam Yrd. Doç. Dr. Ayhan Ural'a jürideki katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Tez sürecinde desteklerini gördüğüm sınıf arkadaşlarım Gülüstan ve Sevgiye, “bitirirsin Barış abi” diyen iş arkadaşlarım Ayşe ve Alex'e, önerileri ve uyarıları için Hülya'ya, ona olan güvenimi boşa çıkarmayan Kemal'e ve son olarak tezi bitirmemi sabırla bekleyen eşim Karen'e teşekkürü borç bilirim.

*Ummahan Ünal
ve Halil Yiğiter'e*

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLOLAR DİZİNİ.....	xi
GÖRSELLER DİZİNİ.....	xii
KISALTMALAR	xiii
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ.....	1
Problem	1
Amaç	3
Önem.....	4
Sınırlılıklar	5
BÖLÜM 2	6
TARİHSEL ARKA PLAN VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	6
Osmanlı Döneminde Öğretmen Yetiştirme Uygulamaları	6
Cumhuriyet Döneminde Köye Yönelik Öğretmen Yetiştirme Uygulamaları	8
Köy Eğitimcileri.....	9
Köy Öğretmen Okulları	15
Köy Enstitüleri.....	15
Köy Enstitülerinin Açılması.....	15
Köy Enstitülerinde Değişim	23
Köy Eğitimcileri Kurslarının Kapatılması.....	25
Köy Enstitülerinin Kapatılması.....	26
Karaköy ve Ömer Tuncel.....	36
Karaköy	37
Eski Karaköy.	37
Eski Karaköy’den Yeni Karaköy’e Göç.	41
Karaköy’de 1950’lere Kadar Yaşanan Önemli Olaylar.	43
Birinci Dünya Savaşı Sırasında Karaköy.....	43
Çekirge İstilaları.....	44

Karaköy'e Yeni Göçler.	45
Çavdır Pazarının Taşınması.	45
Ömer Tuncel.....	47
Ömer Tuncel'in Çocukluğu.	47
Tilki'nin Öyküsü.	49
İlkokul Yılları.	52
Gönen Köy Enstitüsü Yılları.	53
Gönen Köy Enstitüsü'ndeki Diğer Karaköylüler.	57
Öğretmenlikte İlk Yıllar.	58
Hisarardı Köyü.....	59
Anbarcık Köyü.....	60
Evlilik.	62
Karaköy'e Dönüş.	64
Ömer Tuncel'in Karaköy'den Ayrılışı.	65
Karaköy'de Eğitimin Başlaması	66
Eğitmen Osman Yılmaz.	66
Eğitmen Mehmet Gümüşlü.....	68
Karaköy'e Okulun Yapılışı.....	68
BÖLÜM 3	70
YÖNTEM	70
Araştırma Modeli.....	70
Çalışma Grubu	71
Verilerin Toplanması	72
Verilerin Çözümlemesi	74
BÖLÜM 5	75
BULGULAR VE YORUM	75
Köyde Eğitimin Anlam ve İşlevindeki Değişim.....	75
Okul ile Veli İlişkisinin Güçlenmesi.....	75
Öğrencilerin Okul Motivasyonunun Arttırılması.....	82
Köydeki Sosyokültürel Değişime Etkileri	90
Karaköy Algısında Değişim: Cani Köyden Efendi Köye	90
Kumar Alışkanlığının Azalması.....	94
Kitaba İlginin Çoğalması	97
Köyün Bazı Yeniliklerle Tanışması	99
Voleybol.	99
Tiyatro.	99
Tüpün Evlere Girmesi.	100

Köydeki Toplumsal Cinsiyet Rejimine Etkileri.....	101
Köydeki Ekonomik Değişime Etkileri.....	107
Tarımda Modern Meyveciliğin Gelişmesi	108
Köyde Hayvancılığın Gerilemesi	111
BÖLÜM 6.....	113
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	113
Sonuçlar	113
Köyde Eğitimin Anlam ve İşlevindeki Değişime İlişkin Sonuçlar	114
Köyde Sosyokültürel Değişime İlişkin Sonuçlar	114
Köyde Toplumsal Cinsiyet Rejimine Etkilerine İlişkin Sonuçlar	115
Köydeki Ekonomik Değişime Etkilerine İlişkin Sonuçlar	116
Öneriler	116
Politik karar alıcılara öneriler:.....	116
Araştırmacılara öneriler:	117
KAYNAKLAR.....	118
EKLER	123
BENZERLİK BİLDİRİMİ	130
ÖZGEÇMİŞ.....	132

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1. Köy Eğitim Kurşlarının Açılış Tarihleri ve Yerleri.....	12
Tablo 2. Köy Enstitülerinin Açılış Tarihleri ve Yerleri.....	22

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel	Sayfa
Görsel 1. Nevzat Ünal ve Hülya Özenç'in Hazırladığı Kerimler'in Aile Ağacı.....	39
Görsel 2-3. Eski Karaköy'deki Ev Yatakları ve Mezarlık.....	41
Görsel 4. Tilki'nin Karaköy'ün Düğher Mahallesi'nde Bulunan Mezarı	51
Görsel 5. Ömer Tuncel Gönen Köy Enstitüsü'nde.....	54
Görsel 6-7. Ömer Tuncel'in Gönen Köy Enstitüsü Diploması	57
Görsel 8. Ömer Tuncel ve Ali Yılmazkuzucuoğlu'nun Öğretmenlikteki İlk Yılları.....	59
Görsel 9. Ömer Tuncel Anbarcık Köyünde Öğrencileriyle.....	61
Görsel 10. Ömer Tuncel ve Hayriye Sipahi	64
Görsel 11. Karaköy İlkokulu Öğrencileri Okul Bahçesinde.....	69
Görsel 12. Karaköy İlkokulu Öğrencileri	76
Görsel 13. Okulda 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Kutlaması, 1964 ...	82
Görsel 14. Karaköy'den Gönen İlköğretmen Okulu'na Giden İlk Öğrenciler	83
Görsel 15. Öğretmenler Sınava Giden Öğrencileri Uğurlarken	85
Görsel 16. Karaköylü Öğretmen Okulu Mezunları Köyde.....	86
Görsel 17. Karaköy İlkokulu Beşinci Sınıf Öğrencileri	88
Görsel 18. Karaköylü Öğretmenler Komşu Köy Dengere'de	92
Görsel 19. Karaköylü Kızlar Savaştepe İlköğretmen Okulu'nda	104
Görsel 20. Karaköy'den Gölhisar Ortaokulu'na	106
Görsel 21. Karaköylüler Gönen İlköğretmen Okulu'nda	112

KISALTMALAR

CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DP	Demokrat Parti
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
OAB	Okul Aile Birliği
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
YKKED	Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu başlık altında problem, amaç, önem, sınırlılıklar ve tanımlar alt başlıkları yer almaktadır.

Problem

Köy enstitüleri, 1940 yılında kurulmasının üzerinden 80 yıl, kapatılmasının üzerinden 65 yıl geçmesine rağmen köy ve eğitim tartışmaları söz konusu olduğunda tekrar tekrar gündeme gelirken; neden açıldıkları, neler yaptıkları ve nasıl kapatıldıkları tartışılmaya devam etmektedir.

Köy enstitüleri fikrini günümüze taşımak üzere kurulan Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı, Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği (YKKED), Köy Enstitülerini Araştırma ve Eğitimi Geliştirme Derneği ve İsmail Hakkı Tonguç Belgeliği Vakfı gibi kuruluşlar köy enstitüleri sistemini incelemek ve belgelemek üzere faaliyetlerine devam etmektedirler. Özellikle, enstitülerin kuruluş kanununun çıktığı Nisan ayında panel, söyleşi ve köy enstitüsü binalarını ziyaret gibi etkinlikler yoğun olarak gerçekleştirilmektedir.

Farklı bilim dallarında yüksek lisans ve doktora çalışması yapan öğrenciler değişik yönleriyle köy enstitüleri sistemini tezlerine konu etmektedirler. Dokuz Eylül Üniversitesi Köy Enstitüleri ve İsmail Hakkı Tonguç Araştırma ve Uygulama Merkezi ile Süleyman Demirel Üniversitesi Köy Enstitüleri ve Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi üniversitelerde köy enstitüleri üzerine araştırmalar yürüten iki merkez olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

Kadıköy Belediyesi, köy enstitülerinin kuruluşunun 76. yılını film gösterimi ve söyleşilerle kutlamış; etkinlikler beş gün sürmüştür. İzmir Dikili Belediyesi 2016 yılında “Köy Enstitüleri Sempozyumu” gerçekleştirmiş; 2018 yılında Köy Enstitüleri İhtisas Kütüphanesini açmıştır. Enstitülerin 80. kuruluş yıldönümü için 18-19 Nisan 2020 tarihlerinde bir sempozyum gerçekleştirmeyi ve sonuçlarını kitaplaştırmayı planlayan

İzmir Konak Belediyesi ve YKKED 11 Ocak 2020 tarihinde “Köy Enstitüleri ve Yerel Yönetimler” başlıklı bir çalıştay gerçekleştirmişlerdir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) 27. Dönem 2. Yasama Yılı’nda köy enstitüleriyle ilgili üç kanun teklifi verilmiştir: Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer Köy Enstitüleri Sistemini Araştırma Enstitüsü (Gürer, 2018), Milliyetçi Hareket Partisi Kayseri Milletvekili İsmail Özdemir Pazarören Köy Enstitüsü Müzesi kurulmasını isterken (Özdemir, 2019), CHP Ankara Milletvekili Gamze Taşcıer ise Hasanoğlu Köy Enstitüsü’nün bulunduğu yere Hasanoğlu Üniversitesi adıyla yeni bir üniversite kurulmasını teklif etmiştir (Taşcıer, 2019). Her üç kanun teklifi de TBMM Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu’nda görüşülmeyi beklemektedir.

Köy enstitülerini inceleyen kitaplara her yıl yenileri eklenirken, gazetelerin köşe yazılarında, televizyon ve radyoların tartışma programlarında sık sık köy enstitüsü tartışmalarıyla karşılaşmakta; konuyla ilgili çekilen belgeseller ve filmlerin sayısı son yıllarda hızla artmaktadır: *Köy Enstitüleri, Yarım Kalan Mucize, Ülkeyi Kucaklayan Adam Tonguç, Toprağın Çocukları, Yücel’in Çiçekleri...*

Millî Eğitim Bakanı Ziya Selçuk’un bir canlı yayın televizyon programında “Bence devam etmeliydi çünkü kendi doğası içinde özgün bir tasarım içeriyordu... Köy enstitüleri doğru bir projeydi ve kendi içinde evrilebilirdi, bir tekâmül olurdu” diyerek ifade ettiği düşünceleri basında geniş bir yer bulmuştur (Böhürler, 2018).

Köy enstitülerinin kuruluşunu Lewis (1998) “... Kemalizm Türkiye’nin kentlerine ve kentlilerine devrimi getirmiş, fakat köylere hemen hiç el dokundurmamıştı. İkinci sessiz devrim şimdi ülkenin daha derin katlarına erişiyor ve yeni bir değişimi başlatıyordu.” ifadeleriyle değerlendirirken; aradan geçen yıllar içinde köy enstitüleri CHP’nin gündeminden hiç düşmemiştir. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu partisinin 2020 yılı başında “Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz?” başlığıyla düzenlediği eğitim çalıştayında yaptığı açılış konuşmasında “Köy enstitüleri bizim eğitim tarihimizde bir dönüm noktasıdır” derken (CHP Eğitim Çalıştayı, 2020), çalıştayın ardından açıklanan sonuç bildirgesinde “... mucizeleri yaratmış olan tarihimizden ilham alarak yeni eğitim olanakları yaratacağız. Cumhuriyetle birlikte eğitim alanında yapılan devrimlerin devamı, Finlandiya’nın da örnek aldığı köy enstitüleri modelimizin üzerinde yükselecek” diyerek bu kurumları günümüze taşıma isteği vurgulanmıştır (Gerçek Gündem, 2020).

Önce İzmir Kızılçulcu Öğretmen Okulu’nda stajyer öğretmenlik, ardından Kayseri Pazarören Köy Enstitüsü’nde müdürlük yapan, yazdığı kitapları köy enstitüleri

konusunda araştırma yapanlar için temel kaynak olarak kullanılan Şevket Gediklioğlu (1971) enstitülerin milli eğitim tarihi içinde kendine özgü yeri ve özelliği olduğuna vurgu yapmakta, uygulama süresine oranla etki ve tepkilerinin yaygın, köklü ve güçlü, yankıları çeşitli ve sürekli olduğunu belirtmektedir. Köy enstitülerinin devrimci ve yapıcı bir karaktere sahip olması sebebiyle zamanla anlamının ve onlara duyulan özlemin arttığını söylemekte ve kapatıldıktan sonra bile her yıl kuruluş kutlamalarının yapılmasının enstitülerin uzak görüşlü olmasından kaynaklandığını düşünmektedir:

Köy enstitülerinin dikkat ve ilgiyi önemle üzerinde toplayan yanı, çok güç koşullar içinde kısa süren uygulaması durdurulduktan sonra da etkilerini sürdürmekte, alınan tüm resmi tedbirlere ve belli çevrelerin maksatlı ve insafsızca saldırılarına rağmen akılcı, gerçekçi ve devrimci güçleri peşinden sürüklemekte olmalarıdır.

Bu ilgi ve tartışmaların en önemli nedenlerinden birisi kuşkusuz özellikle köyde eğitim sorununa çare olarak II. Meşrutiyet döneminden başlayarak ileri sürülmüş görüş ve önerilerin, bunları da aşacak bir özgünlük ve kapsamda, ömrü bir eğitim kurumu için 14 yıl gibi kısa bir süre olsa da köy enstitülerinde uygulamaya koyulabilmiş olmasıdır. Hedefleri arasında okulsuz köyleri okula kavuşturmak, köy okulları için öğretmen yetiştirmek, köylüyü eğitmek üzere halk eğitimi faaliyetleri düzenlemek olan köy enstitülerinin değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Ülkemizde köy enstitüleri ile ilgili çok sayıda araştırma olduğu görülürken; bu araştırmalar arasında köy enstitülü öğretmenlerin köydeki dönüşüm ve değişime olan etkilerini ele alan, değerlendiren çalışma sayısının oldukça az olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, bu çalışmada köy enstitülü öğretmenlerin okulda ve okul dışında yaptığı çalışmalar kapsam, yaklaşım, yöntem gibi yönlerden değerlendirilecek; bu çalışmaların köydeki dönüşüm ve değişime olan etkileri köyde görev yapmış bir köy enstitülü öğretmen, onun öğrencileri ve köylülerin görüş ve deneyimlerine dayalı olarak ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Amaç

Bu çalışmanın genel amacı, köy enstitüsü mezunu bir öğretmenin deneyimleri bağlamında, köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin köyün toplumsal değişimindeki rolü ve etkisini analiz etmektir. Bu amaç doğrultusunda Burdur ili, Çavdır ilçesi, Karaköy köyünde yapılan çalışmada köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin aşağıdaki konularda etkisi incelenmektedir:

- Köyde eğitimin anlam ve işlevinin dönüşümü.

- Köydeki sosyokültürel gelişim.
- Köydeki toplumsal cinsiyet rejimi.
- Köydeki ekonomik değişim.

Önem

Köy öğretmeni ve köyün faydalanacağı diğer meslekleri yapacak kişileri yetiştirmek üzere 1940 yılından itibaren açılmaya başlanan köy enstitülerinin, açık kaldıkları 14 yılda verdiği mezunlar gittikleri köylerde bir taraftan okulda eğitim öğretim faaliyetleri yürütmüşler, diğer taraftan enstitüde öğrendikleri bilimsel tarım ve hayvancılık tekniklerini köyün üretim faaliyetlerinin bir parçası haline getirmeye çalışmışlardır. Bu temel görevlerin yanında köyün coğrafi, kültürel ve sosyoekonomik koşulları ve köy enstitüsü mezunu öğretmenin kişisel istek ve kapasitesine göre birbirinden oldukça farklı, köye ve köylüye dokunabilen çalışmaların yapıldığı görülmektedir.

Köy enstitülerinin ilk mezunlarını verdikleri 1942 yılından kapatıldıkları 1954 yılına kadar bu okullardan mezun olup uzun yıllar köylerde görev yapan bu öğretmenler, zor şartlara rağmen 20'li yaşlarının başında gittikleri köylerde derin izler bırakmayı başarmışlardır. Hâlâ hayatta olanlarının artık 80'li yaşlarında olduğu köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin sayıları giderek azalmakta, köy enstitülülerini onlardan duymak isteyenlerin zamanı hızla daralmaktadır. Aynı zamanda onların çalışmalarının canlı tanığı köylüler, “benim öğretmenim köy enstitülüydü” diyen eski öğrencileri de hayatlarının sonuna yaklaşmaktadırlar.

Bu araştırma köy enstitülü öğretmenlerin, enstitüde aldıkları eğitimi köylere götürme çabalarını, köyde karşılaştıkları zorlukları ve bunları aşma yollarını, bu çabalarının köyün değişiminde bıraktığı izlerin belirlenmesi bakımından büyük bir öneme sahiptir. Araştırma köy enstitüsü mezunu öğretmenler, onların görev yaptığı köyün sakinleri ve köy okulunun öğrencileriyle yapılacağı için köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin yaptıklarının öğrenciler ve köylüler açısından yeterli veya geliştirilmesi gereken yönlerini ortaya koyarken, ileride köyde yapılacak çalışmaların planlanmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sınırlılıklar

Bu araştırma Gönen Köy Enstitüsü mezunu bir öğretmenin 1958-1969 yılları arasında görev yaptığı Burdur ilinin Çavdır ilçesi Karaköy köyünde yaşadığı deneyimlerle sınırlıdır.

BÖLÜM 2

TARİHSEL ARKA PLAN VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, ilk olarak Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde köye öğretmen yetiştirme uygulamalarına, köy eğitim kursları, köy enstitüleri ve köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin köylerde yaptığı çalışmalara değinilecektir. Araştırmanın alt amaçlarının köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin köydeki değişim ve dönüşüme etkilerinin neler olduğunu araştırması nedeniyle araştırma konusu köy ve köy enstitüsü mezunu öğretmenler hakkındaki bilgiler de bu başlık altına eklenmiştir.

Osmanlı Döneminde Öğretmen Yetiştirme Uygulamaları

Osmanlı Devleti'nin 18. yüzyıl sonlarında başlattığı askeri reformlar kapsamında modern askeri teknik eğitim vermek üzere bir mühendislik okulu olan ve sonradan “Mühendishane” olarak adlandırılan “Hendese Odası” açılmıştır. Ardından III. Selim döneminde “Mühendishâne-i Cedîde” adıyla askerî kara mühendisliği yüksekokulu kurulmuş; 19. yüzyıl başlarında kara mühendis okulu “Mühendishâne-i Berrî-i Hümayûn”, deniz mühendis okulu ise ‘Mühendishâne-i Bahrî-i Hümayûn’ olarak adlandırılmıştır. Bu kurumlar Osmanlı Devleti'nde batılı tarzda kurulan ilk okullar olmuşlardır (Acar, Bir ve Kaçar, 2017).

Tanzimat dönemi, Osmanlı Devleti'nde önemli bir yer tutan medreselerin yanında, özellikle mühendis okullarına öğrenci yetiştirmek üzere rüştiyelerin açılmasını beraberinde getirmiştir. Bu yeni okulların öğretmen ihtiyacını karşılamak üzere önce 1848'de Darümuallimin; daha sonra ilköğretim seviyesindeki sıbyan mektepleri için Darümuallimin-i Sıbyan açılmıştır. Kadın öğretmenler yetiştirmek amacıyla 1870'te kurulan Darümuallimat, kız öğrencilerin ortaokula devam edebilmelerini sağlamıştır (Öztürk, 1996).

İlköğretimi zorunlu hale getirip, süresini altı yıla çıkaran ve devlet okullarında parasız olmasını düzenleyen “Tedrisat-ı İbtidaiye Kanun-u Muvakkati” ile yeni okullar açılması ve bütün kademelerdeki okulların ihtiyaçlarının giderilmesini getiren “Vilayetler Umumi İdaresi ve Hususi İdaresi Kanunu” 1913 yılında çıkarılmıştır. Bu iki kanunla

birlikte Meşrutiyet yıllarında öğretmen okullarının sayısı 65'e kadar çıkmıştır (Koçer, 1974).

Osmanlı Devleti'nin eğitim alanında yaptığı reformlar kapsamında gerçekleştirdiği okul ve öğretmen sayısını artırma çalışmaları kısa sürede köye öğretmen gönderme sorunuyla karşılaşmıştır. Sorunun çözümüne yönelik olarak II. Meşrutiyet döneminin eğitimcileri köye uygun öğretmen yetiştirilmesi ve köyde uygulanacak eğitimin niteliği konusunda Cummhuriyet dönemini de etkileyecek görüşler öne sürmüşlerdir. Bu görüşlerin sahiplerinden en önemlileri İsmail Mahir Efendi, Ethem Nejat ve İsmail Hakkı Baltacıoğlu'dur.

Kastamonu Milletvekili İsmail Mahir Efendi Mebusan Meclisi'nde 1914 yılında yaptığı konuşmada o günün koşullarında devletin bütçesinin yeterli olmadığını, kullanılan araçlarla eğitimde gelmek istenilen yere 100-150 yılda gelinebileceğini, buna karşın kendisinin bir teklifi olduğunu ifade etmiştir. Öğretmen okulunda müdürlük yapmış olan İsmail Mahir Efendi ülkedeki 70 sancakta belirlenecek çiftliklerde okullar açılmasını, bu okullara öğrenci olarak okul açılması planlanan köylerden bir kız bir erkek öğrenci alınmasını, kızlara dokumacılık, aşçılık, dikişçilik gibi işlerin yanı sıra tavukçuluk benzeri yapabilecekleri tarım faaliyetleri öğretilirken, erkeklere sadece tarım işleri öğretilmesini teklif etmiştir. Bu okulların eğitim süresinin 4 yılı ilkokul, 3 yılı İlk Öğretmen Okulu programı ve 1 yılı da staj olmak üzere toplam 8 yıl olmasını öngören; bu 8 yıllık sürede de köylülerin öğretmen evini ve okulu yapmasını isteyen İsmail Mahir Efendi, köyden gelen kız ve erkek öğretmenin evlendirilip köye 2 lira maaşla geri gönderileceğini, oluşturulacak örnek tarlanın gelirinin de bu öğretmenlere bırakılacağını anlatmıştır (Akyüz, 1999).

Eğitimciliğinin yanında bir yazar, hattat ve siyasetçi olan İsmail Hakkı Baltacıoğlu Osmanlı'da eğitim sistemine ilk eleştiri getiren düşünürlerden biri olarak bilinir. *Maarifte Bir Siyaset* adlı kitabını 1919 yılında yayımlamış ve öğretmen okullarına devam edenleri “şehir ve medeniyet zadesi” olarak tanımlamış, “köy ve memleket ruhu ile ruhlanmamakla” eleştirmiştir. Bu okullardan yetişen öğretmenlerin köylere gönderilmemesi gerektiğini savunarak “Köy yahut köylü bizden nasıl bir mektep istiyor?” sorusuna yanıt aramıştır.

Ethem Nejat (2001) bir eğitimci olarak köy öğretmenleri için tarım bilgisinin önemine vurgu yapmıştır. Ona göre öğretmen okulları şehirden uzakta, geniş araziler üzerine kurulmalı, dersler toprak üzerinde uygulamalı verilmeli ve okuldaki hayvanların bakımı, tarlaların sürülmesi, çiftliğin temizliği gibi işler öğrenciler tarafından

yapılmalıydı. Ethem Nejat'ın önemle üstünde durduğu bir konu da yeni yetişecek öğretmenlerin eski öğretmenlerden etkilenmesinin engellenmesiydi. Bu amaçla onların kesinlikle eski öğretmenlerin altında çalışmalarını istemiyor, okullara ikiye üçerli gruplar halinde gönderilmelerini ve “amirliğin mutlaka kendilerinde” olması gerektiğine inanıyordu.

Cumhuriyet Döneminde Köye Yönelik Öğretmen Yetiştirme Uygulamaları

Mustafa Kemal Atatürk'ün eğitim sorunuyla ilgilenmeye başlamasının Cumhuriyetin ilanından önce olduğu görülmektedir. Kurtuluş Savaşı'nın devam ettiği 15 Temmuz 1921 tarihinde Ankara Darülmuaallimin'de toplanan Maarif Kongresi'nde yaptığı konuşmada ülkenin geri kalmasının en önemli sebebinin öğrenim ve eğitimde izlenen yol olduğunu düşündüğünü belirtmiştir (Aybars, 1998). Ona göre milli eğitim konusu büyük önem taşımakta; kesinlikle başarılı olmak gerekmekte ve milletin gerçek kurtuluşu burada yatmaktadır (Kocatürk, 2007). Cumhuriyetin kurulmasının ardından Mustafa Kemal'in önderliğinde eğitim alanında hızla değişikliklere gidilmiştir. TBMM 3 Mart 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nu kabul ederek medreseleri kapatmış ve bütün okulları Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlamıştır.

Mustafa Necati'nin 20 Aralık 1925'te Milli Eğitim Bakanı olmasının ardından eğitim alanında köklü değişiklikler art arda gelmiştir. İlkokul, lise ve yükseköğretimi belli esaslara göre düzenleyen Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun 3 Nisan 1926 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunla ilkokullar hem şehir ve kasabalar hem köyler için gündüz ve yatı olarak belirlenmiştir. Köy yatı okullarına sadece okulu olmayan köylerin çocukları gidebilirken, öğrenim süresi en az 3 yıl olan köy okullarında okuyan çocukların köy hayatından koparılmaması gerektiği vurgulanmıştır. Kanunda köyleri ilgilendiren bir diğer madde de Köy Öğretmen Okulları'nın açılacak olmasıdır. Karma eğitime 1927-1928 eğitim-öğretim yılında geçilmiştir. Mustafa Kemal'in Gülhane Parkı'nda “Latin esasında alınan Türk alfabesini” tanıtması ve “Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun'un” 3 Kasım 1928'de Resmi Gazete'de yayımlanması Mustafa Necati'nin döneminde gerçekleşmiş; yeni Türk harflerini halka öğretmek ve onları okuryazar yapmak amacıyla Millet Mektepleri açılmıştır (Başgöz ve Wilson, 1968).

Mustafa Necati'nin köyde eğitim konusunda attığı adımlarda 1924 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) daveti üzerine Türkiye'de iki ay kadar araştırmalar yapan

Kolombiya Üniversitesi profesörlerinden John Dewey'in (1939) raporları etkili olmuştur. Dewey ülkenin refahın artırılmasının tarım faaliyetlerinin iyileştirilmesine bağlı olduğunu, köy okullarının faydalı olabilmesi için ders içeriklerinin mutlaka köy hayatı ile ilgili olması gerektiğini ve bu okullar için köylünün ihtiyaçlarını karşılayabilecek öğretmenleri yetiştirmek üzere öğretmen okullarının kurulmasını önermiştir. Köy okulları için öğretmen yetiştirmek üzere, biri 1926'da Kayseri Zincidere'de, diğeri ertesi yıl Denizli'de iki köy öğretmen okulu açılmış; 1927 yılında Dewey'in de önerdiği gibi köy okullarında uygulanmak üzere ayrı bir müfredat hazırlanmıştır. Kayseri Zincidere Köy Muallim Mektebi ve Denizli Köy Muallim Mektebi 1932-1933 yıllarında kendilerinden beklenen başarıyı gösteremedikleri öne sürülerek kapatılmıştır. Öğrencilerinin şehir ve kasabalardan alınması ve köye göre yetiştirilmemeleri kapatılmalarında öne çıkan iki sebep olmuştur (Gediklioğlu, 1971).

Köye göre öğretmen yetiştirilmesi fikrini oldukça geniş çerçevede ele alan bir diğeri eğitimci de Dr. Halil Fikret Kanat'tır. Kanat (1942), 24, 25, 26 ve 27 Mart 1935 tarihli Kurun gazetelerinde "Yarının Muallimleri Nasıl Yetiştirilmeli" ismiyle makaleler kaleme almıştır. Öğretmen okullarının ihtiyaca cevap veremediklerini savunan Kanat, yapılması gerekenin "köylüyü kımıldatmak, yükseltmek ve Türk köyünü imar, ıslah etmek" olduğunu, bunun da ancak "köyün ve köylünün ihtiyaçlarına uygun bir okul kurmak ve köylünün kalkınmasında aktif görev alacak öğretmenleri yetiştirmekle" mümkün olacağını savunmuştur. Öğretmen okullarından mezun olanların köylerde severek çalışmadıklarını, şehre dönmenin yollarını aradıklarını belirtirken, yeni kurulacak okulların şehirden uzakta, tarıma elverişli geniş araziler üzerinde kurulmasının önemine işaret etmiş, okulların arazilerinde tarım yapılmasını ve çeşitli hayvanların bulundurulmasını istemiştir. Bu yeni okullardan mezun olacak öğretmenlerin kuramsal ve uygulamalı tarımdan anlayan ve biraz marangozluk, demircilik, tenekecilik ve duvarcılık gibi işleri yapabilen kimseler olmalarının önemine değinen Kanat, "Becerikli ve pratik bir öğretmen, köylünün birçok ameli ihtiyaçlarına yol gösterebilir" diye belirtmiştir.

Köy Eğitimcileri

1935 Milletvekili Genel Seçimleri'nin ardından kurulan VII. İnönü Hükümeti'nin Milli Eğitim Bakanı Abidin Özmen'in I. Umum Müfettişliği'ne atanmasının ardından bu göreve Saffet Arıkan getirilmiştir. Asker kökenli Arıkan bakan oluncaya kadar üç dönem

milletvekilliği ve altı yıl CHP Genel Sekreterliği yapmıştır. Bu göreve gelme nedenini “Bakanlığa geldiğim günden beri kültür işlerini bir programa ve sisteme bağlamak direktifine uyarak çalışmaya başladım. Büyük Önderimize ve Başbakanımıza yaptığım izahlara göre aldığım emirler çalışma çerçevesini kurmuştur” diyerek açıklamıştır. (MEB, 1946, s. 201). Her ne kadar, eğitim tecrübesi olmasa da, Arıkan’ın 3 buçuk yıl sürecek bakanlık dönemi köy eğitimi sorunlarının çözümüne dönük önemli adımların atıldığı bir dönem olmuştur.

Arıkan, 3 Ağustos 1935 tarihinde İlköğretim Genel Müdürlüğü’ne İsmail Hakkı Tonguç’u atamıştır. Tonguç’un göreve geldiği 1935-1936 öğretim yılında, şehir ve kasabalarda okula giden çocuk sayısı 308.000 iken okula gitmeyenlerin sayısı ise 130.000-140.000 arasındaydı. Okullarda 6.800 ilkokul öğretmeni görev yaparken 2.570 ek öğretmene ihtiyaç duyulmaktaydı. Köylerde ise 370.000 çocuk okula giderken 1 milyona yakın çocuk okula gitmemekteydi. Okula giden köy çocuklarının çoğu 3 sınıflı okullara devam etmekteydi. Köy okullarında 6.950 öğretmen görev yaparken nüfusu 400’den fazla köyler için 10.300 öğretmene gereksinim bulunmaktaydı (Tonguç, 1998). Öğretmen eksikliği ülkenin farklı yerlerinden gelen yeni okul açılmasına yönelik talepleri de engellemekteydi. Arıkan, okul açma konusunda bakanlığın isteksiz davranmasının başlıca sebebinin bu okullarda görevlendirilecek öğretmen olmamasıyla açıklamakta ve öğretmensiz bir okulun hiçbir faydası olmayacağını, hatta zararı olacağını söylemekteydi (TBMM Zabıt Ceridesi, 1936).

Okul ve öğretmen eksikliğinin en fazla yaşandığı yerleri nüfusu 400’den az olan köyler oluşturmaktaydı. Bu köylerin sayısı 32.000’i bulurken; bunların yarısının nüfusu 150’yi geçmemekteydi. Nüfusu 400’e kadar olan köylerin her birinde yaklaşık 40, nüfusu 150’ye kadar olan köylerde ise yaklaşık 18 okul çağında çocuğun yaşadığı değerlendirilmekteydi. Öğretmen okullarından yılda 700 öğretmen mezun olmakta, bu öğretmenlerle şehir, kasaba ve büyük köylerin ihtiyacı karşılanmaya çalışılmaktaydı (Tonguç, 1998). Ayrıca, her yıl emekli olan, istifa eden ve başka sebeplerle ayrılanlar da göz önüne alındığında bu küçük köylerin öğretmen ihtiyacının karşılanması için Arıkan “takribi bir hesaplara bir asır beklememiz lazımdır” diyerek durumu anlatmaya çalışmaktaydı. Buna karşılık, okula gidemeyen çocuk sayısının en yüksek olduğu ancak günün şartlarında öğretmen göndermenin sınırlı öğretmen sayısı nedeniyle mümkün olmadığı bu köyler için, Harf Devrimi’nin ardından orduda okuma-yazma öğrendikten sonra köylerine dönenlerden yararlanılması düşünülmüştür. Bu amaçla Ankara’nın 8-10 köyü gezilmiş, askerliğini onbaşı ya da çavuş olarak yapanların durumları incelenmiş ve

aralarında köyde öğretmenlik yapabilecek kapasitede olanların olduğu tespit edilmiştir. Arıkan bu kişilerin köyde oturması ve köylünün derdini bilmesi sebebiyle onları çok önemsemekte, küçük köyler için köy öğretmenlerinin sayısı arttırılınca kadar 5-6 yıl onlardan yararlanmak istemekteydi. Arıkan bu düşüncelerini Meclis'te MEB bütçesi görüşülürken anlatmış ve yaptığı konuşmada, orduda okuma-yazma öğrendikten sonra bu kişilerden bazılarının “köylerinde çocukları başlarına toplayarak onlara okuyup yazmayı öğretmektedirler” sözü “Bravo” sesleriyle karşılanmıştır (TBMM Zabıt Ceridesi, 1936).

Arıkan Mayıs ayındaki konuşmasında, köye öğretmen yetiştirmek üzere açılacak kurslardan “Ağustos'ta kursa başlarsak” diye bahsetse de, Tonguç köy eğitimcileri kursunun ilk denemesini 6 Temmuz 1936 tarihinde Eskişehir Çifteler Harası'nın Mahmudiye Çiftliği'nde, Ankara ve Tunceli'nin köylerinden gelen kursiyerle başlatmıştır. Yalman'ın (1937) belirttiğine göre askerliğini başarıyla tamamlamış, okuma-yazma bilen 250 genç Ankara'ya getirilmiş ve buradaki sağlık ve kabiliyet kontrollerinin ardından 84 kişi, düzenlenecek olan 8 aylık kursa katılmaya hak kazanmıştır. İlk eğitimci yetiştirme kursu için Mahmudiye köyünün seçilmesinin sebebi, Çifteler Harası'nın araç ve teknik elemanlarından yararlanılmak istenmesi olmuştur (Türkoğlu, 2017). Kursun 15 Kasım 1936'da tamamlanmasıyla eğitimciler 10 Nisan 1937 tarihine kadar Ankara'nın köylerine staja gönderilmiştir.

Köy eğitimci kurslarına katılmak için okuma-yazma bilmek ve askerliğini onbaşı ya da çavuş olarak yapmak dışında taşımaları gereken diğer özellikleri Tonguç (2008) şöyle sıralamıştır:

- Eğitimci adayları köy hayatını bütünüyle yaşayarak bilmiş olmalı ve köye bağlanmış bulunmalıdır.
- Yaş, bilgi, görüş, anlayış bakımlarından köyde yapacağı işler dolayısıyla karşılaşacağı güçlükleri yenebilecek durumda olmalı, gücü her bakımdan köy işlerini başarabilmeye yetmelidir.
- Köye sade fakat ileri bir hayat sokabilmek için bıkmadan çalışabilmelidir.
- Köyün zorunlu eğitim yaşındaki çocuklarıyla, yetişkin gençlerine okuma-yazma, hesap, yurt-yaşama bilgilerini pedagojik programlara göre öğretebilecek seviyede olmalıdır.
- Köyde özellikle eğitim ve tarım işleri gibi genel hayat seviyesini yükseltecek işler bakımından devleti temsil edebilecek seviyede olmalı, bu bakımdan köylüye rehberlik edebilmelidir.

- Köyün kaderi ile kendi kaderinin ve bunlarla devletin kaderinin birbirine bağlı olduğunu bilerek çalışmalıdır.

Köy eğitim kurslarıyla ilgili dikkat çeken bir nokta, bu kurslardan CHP'nin 1935 yılının Mayıs ayında düzenlenen dördüncü büyük kurultayında kabul edilen programda bahsedilmemiş olmasıdır. Programda köy çocuklarına kısa zamanda pratik bilgiler kazandırmak amacıyla üç veya dört sınıflı köy okulları açılacağından, az nüfuslu köyler için de birkaç köyün birlikte okuyacağı ilkokullar ile bu ilkokullara hizmet verecek yatırımlardan söz edilmekte, ancak köy öğretmenleriyle doğrudan ilgili ya da onu çağrıştıran bir madde bulunmamaktadır (*CHP 1935 Programı*, 1935). Bu durum Tonguç'un köy öğretmenleri projesinin sadece uygulayıcısı olmadığını, aynı zamanda tasarlama sürecinde de görev aldığını göstermektedir. Tonguç'un çıkış noktası mevcut eğitim yöntemlerini uygulayarak eğitim yapmanın mümkün olmadığı durumlarda ve yerlerde farklı eğitim ortamları oluşturulabileceği; gerçeğe dayanıp yeni ve becerikli insanlar yaratmaya hizmet ettiği sürece her türlü eğitim şekline yararlanılabileceğidir.

Tonguç'un, köy öğretmenleri projesinden Arıkan'a bahsetmesi üzerine fikri benimseyen Arıkan, Tonguç'tan köylerde incelemelerde bulunmasını istemiştir. Bunun üzerine Tonguç, Kayseri, Yozgat ve Çorum'un köylerini ziyaret etmiş ve bazı çavuşlara örnek dersler verdirerek ne denli başarılı olabileceklerini değerlendirmiştir. Özellikle bir çavuşun savaşta dirsekten altını kaybettiği sağ kolunu masaya vurup çocuklara Kurtuluş Savaşı'nı anlatışını izledikten sonra "Bir savaş alanını, tüm renkleriyle öylesine göz önüne serdi ki, o yangının ortasındaymışız gibi geldi bize" demiştir (Tonguç E., 2004). Bu gezilerden edinilen izlenimlerin olumlu olması üzerine, derhal bir komisyon kurularak öğretmenlerin çalışma yönetmeliği, kurs programları ve kullanılacak kılavuz kitaplar ile 1., 2. ve 3. sınıf ders kitaplarının yazımına başlanmıştır.

Tonguç, köy eğitiminin köy gerçekliğinden uzak olarak ele alındığı için başarı sağlanamadığını düşünmektedir. O güne kadar bu konuda ortaya atılan fikirler hayali bir köy düşüncesinin göz önüne alınmasının ürünüdür. Bu fikirler, kendisine gazetelerde yer bulmakta, dergi ve kitaplara girmekte ve konferanslarda ele alınmaktadır. Tonguç yanlış bulduğu bu fikirlerin günlük hayatta yansımalarını görmekte ve köye gidecek genç öğretmen ve eğitimcileri ilgilendirmesi sebebiyle konuyu ele almaktadır. O yıllarda köye dair iki yaygın görüşten birinde, köy cennetten bir parça olarak görülmekte; yeşillikler içindeki evler, su ve kuş sesleri, çalınan kavallar, söylenen türküler, güzel kokulu çiçekler ve çeşme başlarındaki aşklar şiirlere ve hikâyelere konu olmakta ve bunlar dergi ve kitaplarda kendilerine yer bulmaktadır. Bu şiirler ve hikâyeler aydınlar dâhil birçok kişiyi

köyde çalışma konusunda heveslendirmekte, başta öğretmenler olmak üzere köyde aradıklarını bulamayınca, bir daha geri dönmek üzere köyü terk etmektedirler. Köyü cennetten bir parça olarak görenlerin yaşadığı hayal kırıklığı, köyü tam tersi bir bakış açısıyla ele alan ikinci görüşü ortaya çıkarmıştır. Bu yeni görüş, köyü susuz ve pis, köylüleri aç ve hastalıklı olarak görmektedir. Köylüler hiçbir işi beceremeyecek durumda, köyler ise uygarlıktan uzak ve acınacak bir durumdadırlar. Köylerin yaşayabilmesi için köylülere rehber olunması gerekmektedir. Bu düşüncelerle köye gidenler, köyde onları zorlu şartların beklediğine inandıklarından, bu şartlara dayanabildikleri kadar dayanmışlar ancak onlar da yavaş yavaş köylerden çekilmişlerdir (Tonguç, 1998).

İlk denemenin ardından 1937 yılında çıkarılan Köy Eğitimleri Kanunu'nun 1. maddesine göre, köy eğitmeni görevlendirmesinin iki temel amacı vardır: Birincisi, nüfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmayan köylerin öğretim ve eğitim işlerinin yürütülmesi, ikincisi de, tarım işlerinin bilimsel yöntemlere ve tekniğe uygun olarak yapılması için köylülere rehberlik edilmesi. Aynı kanunun 2. maddesinde ise, köy eğitmenlerinin, tarım işlerinin yapılabileceği okul veya çiftliklerde Eğitim ve Tarım bakanlıklarınca açılan kurslarda yetiştirileceği belirtilmektedir (Kültür Bakanlığı, 1938). Kanunun ilk iki maddesi birlikte değerlendirildiğinde, köylere gönderilecek eğitmenlerle yalnızca eğitim sorununun çözülmesinin amaçlanmadığı, tarımın bilimsel yöntemlerle yapılması sağlanarak köylerin kalkınma sorununun da çözülmek istendiği ve bunun da her ne kadar iki bakanlıkça yapılmak istense de, işgücünün eğitimcilerden oluştuğu göz önüne alındığında köy kalkınmasının sorumluluğunun da eğitimcilere verildiği görülmektedir.

Eğitmen kurslarının 1937 yılındaki öğrenci sayısı 650 iken, bu sayı 1938'de 1.500, 1939'da 2.000'e ulaşmıştır (Yücer, 2010). Nüfusu 400'ün altındaki köyler için eğitmen yetiştiren köy eğitmen kursları 1940'lı yıllara gelindiğinde 1.500 ila 2.000 arasında mezun verir hale gelmiş; köy enstitülerinin açılmasıyla birlikte onlara bağlı olarak köy eğitmeni yetiştirmeye devam etmişlerdir. MEB eğitmen yetiştiren bu kursların çalışmalarını memnuniyetle karşılamış, eğitmenlerin ilkokulun birinci devresinin okutulmasının yanı sıra, köylerde üstlendikleri okul binası yapımı, örnek bahçe oluşturulması, tarımdaki bilimsel uygulamalar ile öğrenci ve köylüye yönelik sağlık desteklerini takdir etmiştir (Köy Enstitüleri 1-2, 2003). Köy eğitmen kurslarının açılış tarihleri ve yerlerinin sunulduğu Tablo 1'de görüldüğü gibi yeni kursların açılmasına 1994 yılına kadar devam edilmiştir.

Eğitmen kurslarına kadınların dâhil edilmesi 1938 yılında Kızılçulcu Eğitim Kursu'na 29 kadının alınmasıyla olmuştur. Bu 29 kadın köy eğitmeninin dışında 1 kadın da 1944 yılında Konya İvriz Köy Eğitim Kursu'nda yetiştirilmiştir. Bu eğitmenlerle köy okullarında çocuk okutmak değil, köy kadınlarını yetiştirmek amaçlanmış ve dersleri de (biçki-dikiş, ev idaresi, yemek pişirme, çocuk bakımı, bahçe işleri ve kümes hayvanları) ona göre planlanmıştır. Köy enstitüleri açılıp kız çocukları kabul edilmeye başlayınca kadın eğitmen uygulamasından vazgeçilmiş, köy eğitmen kurslarında yetişip köylerde görev yapmaya başlayan kadın eğitmenler köy enstitülerinde iki yıllık bir kursa katılarak öğretmen olup, sınıf öğretmenliği yapmışlardır. Bu öğretmenlerden iki tanesi de Yüksek Köy Enstitüsü'nü bitirmiştir (Gediklioğlu, 1971).

Tablo 1

Köy Eğitim Kurslarının Açılış Tarihleri ve Yerleri

Yıl	Kursun Adı	İli
1936	Çifteler-Mahmudiye Eğitim Kursu	Eskişehir
1937	Çifteler-Hamidiye Eğitim Kursu	Eskişehir
	Karaağaç Eğitim Kursu	Edirne
	Arifiye Eğitim Kursu	Kocaeli
	Cılavuz Eğitim Kursu	Kars
	Erzincan Eğitim Kursu	Erzincan
1938	Kızılçullu Eğitim Kursu	İzmir
	Horozköy Eğitim Kursu	Manisa
	Gölköy Eğitim Kursu	Kastamonu
	Gönen Eğitim Kursu	Isparta
	Pazarören Eğitim Kursu	Kayseri
	Sultansuyu Eğitim Kursu	Malatya
1939	Düziçi Eğitim Kursu	Adana
	Beşikdüzü Eğitim Kursu	Trabzon
	Evrensekiz Eğitim Kursu	Kırklareli
1940	Savaştepe Eğitim Kursu	Balıkesir
	Aksu Eğitim Kursu	Antalya
	Gamlık Eğitim Kursu	Samsun
	İvriz Eğitim Kursu	Konya
1941	Hasanoğlu Eğitim Kursu	Ankara
1944	Dicle Eğitim Kursu	Diyarbakır
	Ortaklar Eğitim Kursu	Aydın

Kaynak. Niçin Eğitim Kursları ve Köy Enstitüleri?, 1949, Gedikoğlu, Ş.

Köy Öğretmen Okulları

Nüfusu 400'den az olan köylerin öğretmen ihtiyacını karşılamak için açılan eğitim kursları ve yetiştirdiği eğitimcilerin sayısı artarken, nüfusu 400'den fazla olan köylere öğretmen göndermek amacıyla köy öğretmen okulları açılmıştır. Arıkan'a göre köy öğretmen okullarının farkı, tarım derslerinin yanında köy hayatının gelişmesinde rol oynayacak inşaatçılık, demircilik ve kooperatifçilik gibi şubelerin de yer alacak olmasıdır. İlk iki köy öğretmen okulunun 1937'de İzmir Kızılçullu ve Eskişehir Mahmudiye'de açılmasının ardından, 1938'de Edirne Karaağaç'ta, 1939'da Kastamonu-Gölköy'de köy öğretmen okulları açılarak sayıları dörde çıkarılmıştır. Bu okullara ilkokulu köyde bitirmiş çocuklar alınmakta, eğer üç yıllık köy okulu mezunuysa iki yıl daha okutularak ilkokul tamamlatılmaktaydı. Üç yıllık bir normal ortaokulunun ortaöğretim programına sahip bu okullarda, fazladan tarım ve mesleki dersler yer almaktaydı. Ortaokuldan sonra yeteneğine göre lise ya da öğretmen okulu bölümüne devam ettirilmesi planlanan öğrencilerin, mezun oldukları zaman köylerde çok daha kapsamlı ve önemli roller üstlenebilecek bilgi ve yetkiyle donanmış olmaları öngörülmüştür. Köy öğretmen okulları, köy enstitülerinin kuruluş yasasıyla 1940 yılında köy enstitülerine dönüşmüştür (Gediklioğlu, 1971).

Köy Enstitüleri

Köy enstitülerinin açılışı, yaşadığı değişimler ve kapatılmalarının ele alınması, bu kurumlardan mezun olanların aldıkları eğitimi ve onların öğretmen olarak aldıkları görev ve sorumlulukları anlamaya katkı sunar. Bu nedenle, köy enstitüleri süreci ve mezunlarının köylerde yaptığı çalışmalar bu alt başlıkta ele alınmıştır.

Köy Enstitülerinin Açılması

Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünün ardından 11 Kasım 1938'de Cumhurbaşkanlığı'na İsmet İnönü seçilmiş; hükümeti Celal Bayar kurmuş, Arıkan sağlık sorunlarını gerekçe göstererek Milli Eğitim Bakanlığı görevinden istifa etmiş; yerine 28 Aralık 1938 tarihinde Hasan Ali Yücel gelmiştir. Yücel öğretmen kökenli olup, İstanbul'da müfettişlik, Gazi Eğitim Enstitüsü'nde müdürlük ve MEB'de Orta Öğretim Genel Müdürlüğü görevlerinin ardından, 1935 seçimlerinde Meclis'e İzmir milletvekili

olarak girmiştir. Atatürk'ün vefatıyla 1938 yılının son ayları ülkenin Cumhurbaşkanı, Başbakanı ve Milli Eğitim Bakanı'nın değişmesine sahne olmuş, ancak Tonguç'u Gazi Eğitim Enstitüsü'nden tanıyan Yücel'in bakan olmasıyla, köy eğitime yönelik Arıkan döneminde başlayan ve yavaş yavaş sonuçları görülen çabalar durmamış ve hızlanarak devam etmiştir.

Köy enstitülerinin kurulduğu 1940 yılına ait nüfus istatistikleri incelendiğinde 17.820.950 olan Türkiye'nin toplam nüfusunun 6 ve daha yukarı yaştaki kesiminin sadece %25'inin okuma-yazma bildiği görülmektedir. Okuma-yazma bilmeyenlerin oranı erkeklerde %64 olarak görülürken kadınlarda ise bu oran %87'ye yükselmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2010).

Nüfusun %76'sının yaşadığı 40.000 köyden sadece 8.314 (4.499 öğretmenli, 3.815 eğitimci) köyde okul bulunmaktadır. Şehir ve kasabalarda okul çağındaki çocukların %39'u okuma-yazma bilmezken, köydeki çocukların %78'i okuma-yazma bilmemektedir. Zorunlu ilköğretim çağındaki köy çocuklarının %20'si, şehir ve kasabalardaki çocukların %60'ı okula gidebilmektedir. Hem nüfusun hem okula gidemeyenlerin büyük çoğunluğunun köylerde yaşaması sebebiyle okullaşmanın artırılması çalışmasında köylerin önemli bir yer tutması gerekmektedir (Köy Enstitüleri 1-2, 2003).

Köy eğitim kursları ve köy öğretmen okullarından edinilen tecrübeler ve uygulamalarının olumlu sonuçları iyi bir planlama ve yeterli bütçeyle bile 10-15 yıllık bir çaba gerektirdiği değerlendirilen köyde eğitim sorununun çözümü konusunda MEB'i cesaretlendirse de, köye uygun öğretmenin özelliklerinin ne olduğu ve bu özelliklere sahip öğretmenlerin nasıl yetiştirileceği önemli bir tartışma konusu olarak yerini korumaktadır.

Köylere öğretmen göndermekteki problem yalnızca az sayıda öğretmen yetişmesi değildir. Öğretmen okullarından mezun olan az sayıdaki öğretmen arasından köylere gönderilmek istenenler de köylere gitmek istememekte, gidenler ise köy hayatının zorlu koşullarına ayak uydurmakta zorlanarak kente geri dönmek istemektedir. Öğretmen okulunu bitirmesinin ardından önce köy öğretmenliği sonra da köy enstitülerinde öğretmenlik ve müdürlük yapan Tekben (2005), kendi meslek yaşamından verdiği örneklerle köyde öğretmenlik yapmanın neden zor olduğunu anlatmaktadır. Tekben 1928 yılında ataması köylere yapılan yeni mezun diğer öğretmenlerle birlikte ellerinde dilekçelerle Milli Eğitim Müdürlüğü'nün kapısına dayandıklarını, "Kardeşim sen neden korkuyorsun? Elindeki mektup her şeyi halleder", "Allah göstermesin! Ben ne yaparım?",

“Öldürseler gitmem!” çığlıkları arasında kendisinin tavsiye mektubu bulamayacağı ve ne yapması gerektiğini bilmemesi sebebiyle çaresiz korka korka köye gittiğini belirtmiştir. Onunla beraber köylere ataması yapılan arkadaşları sonraki yıllarda şehre geri dönse de, Tekben bütün çabalarına rağmen 8 yıl köy öğretmenliği yapmak zorunda kalmıştır. Köyde hazır ekmek, yemek, ev veya bunların sağlanması konusunda kendisine yardımcı olacak kimse olmayıp kendisi de bu tür işleri görmekte deneyimsiz olunca epeyce zorlanmıştır. Okulda eğitimini aldığı konuların köy hayatından uzak olması kendisini köye yabancı hissettirmiştir. Köyde misafir gibi yaşadığını, yaz gelince diğer köylerdeki öğretmenler gibi köyü terk edip sonbahar gelinceye kadar şehir kahvelerinde köy öğretmenleriyle birlikte vakit geçirirdiklerini, aralarında köy hayatını sevip de yerleşmeye kalkanlar olursa onları “artık basitleşmiş, geri düşünlü ve kaybolmuş” saydıklarını belirtmiştir. Tekben, bir sürü zorluğa katlanarak öğretmenlik yaptığını düşünürken, verdiği eğitimin ve gösterdiği çabanın bir işe yaramadığını görmüştür: ilkokulu bitiren çocuklar basit hesapları bile kahvede kâğıt ve kalem kullanarak yapmakta, okuma-yazma öğrenenler dilekçe için arzuhalciye gitmekte, okuyanların ne işleri ne günlük yaşamı okumayanlardan bir farklılık göstermektedir. Oysa köye sonradan taşınıp yeni tarım teknikleriyle bir portakal bahçesi yapan emekli yedek subay Hüseyin Efendi, diğer köylüleri de etkilemiş, onun bahçesinin veriminin kendilerininkinden daha fazla olduğunu gören köylüler, Hüseyin Efendi’yi örnek alıp onun gibi portakallar yetiştirmeye çalışmıştır. Tekben’in bilgisi kara tahtada kalmış, Hüseyin Efendi’nin bilgisi ise köylünün işine yaramıştı: “... misafir gibi durulan, yalnız kitap bilgisiyle donatılmış öğretmenin köyde başarılı olmasına imkân yoktu. Her köye Hüseyin Efendi gibi bilgisini toprağa verebilen bir adam lazım.”

Balıkesir’in Gönen ilçesine bağlı bir köyde 1935-1936 yılında okula başlayan öğrenciler 2. sınıfa geçtiği zaman 1. sınıftaki öğretmenlerinin yerine başka bir öğretmenin geldiğini görmüşlerdir; yeni öğretmenleri sınıfta oruç tutan çocuklara şeker vererek oruçlarını bozmaları konusunda ısrar etmiştir. Üçüncü sınıfta bu öğretmenin hasta olması üzerine görevlendirilen, büyük sınıfların Kel M. Efendi dedikleri vekil öğretmenin anlattığı matematik dersini anlamamışlar; “x ve y” gibi şeyleri görünce öğretmenin çok akıllı birisi olduğunu düşünmüşlerdir. Öğrenciler Kel M. Efendi’nin gidişiyle yerine gelen yeni vekil öğretmeni, onları kırlara götürüp “ oynayın kendi kendinize” diyerek orada bıraktıktan sonra ders saati bitince gelip almasından ötürü çok sevmişlerdir. Dördüncü sınıfa modern giyim tarzını çok beğendikleri bir kadın öğretmenle başlamışlar, önce

ilçedeki ilkokulun öğrencileriyle mektuplaşmışlar, ardından karşılıklı ziyarette bulunmuşlardır (Tonguç, 1998).

Afyonkarahisar'ın 10 km uzağındaki köyde üç sınıflı olarak 1933 yılında açılan okulun 1939'da beş sınıflıya dönüştürülmesiyle, 4. sınıfı okutmak üzere öğretmen H. gelmiştir. Köye 1940 yılında gelen A. Ü. o yıl 5. sınıftan yedi öğrenci mezun etmiştir. Ertesi yıl gelen N. D. hasta olunca o yıl kimse mezun olamamıştır. Sonraki iki yıl köye öğretmen gelmeyince okul yine mezun verememiştir. Öğretmen A. S. 1944 yılında köye gelince beş, 1945 yılında da iki öğrenci mezun olmuştur. Böylece beş sınıflı okula dönüştürülmesinin ardından beş yılda dört öğretmen değiştiren köy okulu toplamda 13 mezun verebilmiştir (Tonguç, 1998).

Diğer taraftan, Ankara'nın Bala ilçesine bağlı bir köydeki öğretmen o köyden evlenmiş, yedi çocuk sahibi olmuş ve 20 yıldır aynı köyde görev yapmıştır. Okul binasının yapımına ve okuma odasının açılmasına o öncülük etmiştir. Köyde 35 yaşın altındakiler okuma-yazma bilmekte, köy okulunu bitirenler arasında eğitime devam edenler vardır. Öğretmen köylüyü gazete, dergi ve kitap okumaya teşvik etmektedir. Ayrıca, öğretmen köylüler gibi çiftçilik ve hayvancılık yapmaktadır (Tonguç, 1998).

Tonguç (1998) yukarıdaki kötü ve iyi örnekler gibi çok sayıda örneği incelemiş, köy eğitmen ve öğretmenlerinden raporlar almış ve kendisi bizzat ziyaretler yaparak köy öğretmeninin nasıl olması gerektiği ile ilgili olarak şu sonuca varmıştır: “Öğretmen köyde kalmaya, köylüler gibi çalışmaya, onlarla mukadderat birliği kurmaya, köyde ev kurup oturmaya, bir aile babası olmaya ve sürekli kendi kendini yetiştirmeye karar verip, bunları yapmadıkça başarı elde edemez”. Paulo Freire (2013) de Tonguç gibi öğretmenin görev yaptığı toplumla olan yakın ilişkisine ve o toplumdaki yerine şöyle dikkat çekmektedir: “Halkla karşılaşmaktan veya halkla diyaloga girmekten korkmaz. Kendini, tarihi ve halkı tekeline almış olarak görmez veya ezilenlerin kurtarıcısı olarak da görmez: Ama kendini, tarih içinde ezilenlerin safında dövüşmekle yükümlü kılar”. Freire (2005) ayrıca ilericiler için sadece öğretmen diye bir şeyin söz konusu olamayacağını, öğretmenlerin hem dersleri en iyi şekilde öğretmeleri hem sosyal adalet mücadelesine katılmaları gerektiğini belirtir.

MEB köy sorununu yalnızca köylülerin okutulup eğitilmesi olarak görmemektedir; üretim kapasitelerinin artırılması ve köylerde sağlıkla ilgili konuların ele alınması hususlarında bir an önce adımların atılması gerekmektedir. Köylülerin okutulabilmeleri, daha fazla üretmelerinin sağlanması ve aynı zamanda sanayi için iyi birer tüketici haline getirilebilmeleri için sayı ve nitelik olarak bu işe uygun rehberlerin

yetiştirilmesi ve bunların uzun yıllar köylerde çalışmalarının gerektiği tespit edilmiştir. Okulsuz köyler ve eğitimli okulların sayısı göz önüne alındığında en az 20.000 öğretmene ihtiyaç olduğu görülmüştür. Ancak bu kadar çok sayıda öğretmeni hem hızlı hem iyi yetiştirebilmek mevcut öğretmen yetiştirme sistemi içinde mümkün değildir. Mevcut sistemde bu kadar öğretmeni yetiştirebilmek uzun yıllar alacaktır. Ayrıca devlet bütçesi de bu iş için yeterli değildir (Köy Enstitüleri 1-2, 2003).

3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu (1940) TBMM’de 17 Nisan 1940 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Toplamda 24 maddeden oluşan kanunun en önemli maddeleri şunlardır:

- Köy enstitüleri tarım yapmaya uygun yerlerde açılacak ve köy öğretmeni ile köy için faydalı diğer meslekleri yapabilecek kişileri yetiştirecektir. Mezunlar, köylerin eğitim ve öğretimle ilgili işleri yürütüp, kendilerine verilen üretimde kullanılacak aletler, ıslah edilmiş tohum, çift ve gelir getiren hayvanlar, üretim araçlarıyla örnek tarla, bağ ve bahçe, atölyeler hazırlayarak köylüye tarımın bilimsel yöntemlerle yapılmasında rehberlik edeceklerdir (Madde 1, Madde 6 ve Madde 11).
- Eğitim süresi 5 yıl olan enstitülere köy ilkokullarını bitirmiş sağlıklı ve yetenekli köy çocukları seçilerek alınacak ve mezun olduktan sonra atanacakları yerde 20 yıl çalışmak zorunda olacaklardır. Köy öğretmeni atanacak köylerin okul binası ve öğretmen evi köyün ihtiyar heyeti tarafından yaptırılacaktır (Madde 3, Madde 5 ve Madde 16).
- Köy öğretmen okulları köy enstitülerine dönüştürülmüştür (Muvakkat Madde).

Köy Enstitüleri Kanunu görüşülürken iki konu üzerinde tartışmalar yaşanmıştır. Bunlardan biri öğrencilerinin köylerden alınacak olmasıdır: İstanbul Milletvekili Kazım Karabekir, bunun şehir ve kasaba çocuklarının köylerle temasını keseceğini, öğrencileri köyden almak yerine şehir ve kasaba çocuklarını köylere gönderebilmek için yeni tedbirler alınabileceğini belirtmiştir. Bu eleştiriye Yücel, öğretmen yetiştirmekte o güne kadar düşülen hatalara tekrar düşmemek için özellikle köyde yaşamış, köy ilkokulunu bitirmiş çocukların alınacağını anlatmıştır. Diğer tartışma konusu da kurulacak olan bu okulların adının neden “Köy Öğretmen Okulu” değil de “Köy Enstitüsü” olduğudur. Yücel bu konuyu da şöyle açıklamaktadır:

Çünkü evvelce bu isimde müesseseler vardı. İçerisinde ziraat sanatları, demircilik, basit marangozluk gibi ameli birtakım faaliyetler de bulunduğu için enstitü diye isimlendirmeyi muvafık gördük. Enstitüde yetişecek öğretmenlere umumi ve mesleki kültür bakımından lüzumlu olan bilgiyi vereceğimiz gibi, bunlara köye

gittikleri vakit köy hayatında amil, prestij sahibi, kendisine fikir sorulabilecek, reyî alınabilecek insan olabilmesi için ameli bilgiler de verilecektir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1940).

Köy Enstitüleri Kanunu'nun yürürlüğe girmesinin ardından 4 köy öğretmen okulu köy enstitüsüne dönüştürülürken aynı yıl içinde 10 enstitü daha açılmıştır; böylece ilk yıl sayı 14'e ulaşmıştır. Kırsal yerlerde, ulaşım ağına yakın, tarım yapmaya elverişli büyük kamu arazilerinin enstitülerin kuruluş yeri olarak tercih edildiği süreçte 1948 yılında Van Erçişte'te 21. ve son köy enstitüsünün açılmasıyla, enstitüler bütün ülkeyi kapsayacak hale gelmiştir.

19 Haziran 1942'de çıkarılan 4274 sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu'nun (1942) 10. maddesi köy eğitmen ve öğretmenlerinin görev ve yetkilerini, okul ve kurslar ile ilgili işler ve köy halkını yetiştirmekle ilgili işler olarak iki kategoride düzenlemektedir.

Okul ve kurslarla ilgili işlerin başında köy okulu binasının, işliğin yapılışında ve bahçesinin kuruluşunda çalışmak, verilen eşyayı muhafaza etmek; hayvanlara bakmak ve sayılarını arttırmak gelmektedir. Okula ait arazinin işlenmesi, köy okulunun işliğinin köylülerin de faydalanabileceği şekilde işletilmesi, öğrencilerin eğitim ve öğretimiyle ilgili işlerin yürütülmesi ve sağlık durumlarının takibi de eğitmen ve öğretmenlerin görevidir. Onlardan ayrıca, diğer köylerin okul binalarının yapımı, fidanlıklarının kurulması gibi işlerde birlikte çalışıp yardımlaşmaları beklenmektedir.

Köy eğitmen ve öğretmenlerinin köy halkını yetiştirmek konusunda yapması gerekenlere kapsamlı bir şekilde yer veren kanunda öne çıkan noktalar şunlar olmuştur:

- Köy halkının millî kültürünü yükseltmek ve sosyal hayatını çağdaşlaştırmak,
- Köy kültürünün olumlu taraflarını öne çıkarmak,
- Millî bayramlar ve kutlama yapılan diğer günlerin halk türküleri, oyunları, marşları ve müzik aletleri eşliğinde kutlanmasını sağlamak,
- Köy halkını radyodan faydalandırmak,
- Köyün ekonomik hayatını geliştirmek için ziraat, sanat, teknik alanlarında köylülere örnek olabilecek işler yapmak,
- Okullarda sergiler açmak ve panayır açılmasına yardım etmek,
- Üretimin arttırılması, ürünlerin değerinin yükseltilmesi ve köy iş hayatının canlandırılmasıyla ilgili tedbirler alma konusunda köylülere gereken yardımlarda bulunmak,
- Ormancılık konusunda köylüyü bilinçlendirmek,

- Tarihi eserler ve doğal güzelliklerin korunması,
- Nesli tükenmekte olan hayvan ve bitkilerin tespiti ve korunması,
- Felaketler konusunda koruyucu tedbirlerin alınması ve gerektiğinde kamu kurumlarının bilgilendirilmesi,
- Devletin ve köylünün yararına olacak faaliyetlerde köylüye yardımcı olmak (Milli Müdafaa, imece, asker ailelerine yardım, yangın söndürme, ortak tarım aletleri ve nakil araçları edinme, kooperatif kurma ve işletme),
- Köyün bulunduğu yere ve sağlanabilecek malzemelere göre gençlerin sağlıklı gelişimleri için yüzme, kayak, g re , binicilik, atıcılık ve avcılık gibi spor ve bisiklet, motosiklet binme ve traktör kullanma konularında desteklenmesi.

Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu köy eğitmen ve öğretmenlerini yukarıda belirtilen i leri yapmakla görevlendirirken köylüye de eğitmen ve öğretmenlere yardımcı olma ve onlarla işbirliği yapma yükümlülüğünü getirmiştir. Köylülerden bu yükümlülüklerden kaçanlar, aksatanlar veya engellemeye çalışanlara da adli işlem uygulanması öngörülmüştür.

Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü açılan köy enstitülerinin  ğretmen ihtiyacını karşılamak, ilköğretim müfettişi, gezici ba  ğretmen ve gezici  ğretmen yetiştirmek üzere 1942 yılında Ankara’da Hasanoğlan Köy Enstitüsü içerisinde kurulmuştur. Yüksek Köy Enstitüsü, aynı zamanda enstitülerdeki öğretmenleri i ba ında yetiştirmek ve enstitülerin ders kitaplarının yazımından da sorumlu olacaktır. Tonguç’u Yüksek Köy Enstitüsü’nün yapacağı çalışmalar arasında en fazla heyecanlandıran ise köyler ve köy eğitimi konusunda yürütülecek araştırmalar olmuştur. Öğrenci olarak sadece köy enstitüsü mezunlarını kabul eden okulun ilk öğrencileri aynı zamanda köy enstitülerinin de ilk mezunlarıdır. İzmir Kızıl ıllu Köy Enstitüsü’n  bitiren 70, Eskişehir Çifteler Köy Enstitüsü’n  bitiren 33  ğrenci Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü’ne alınmıştır. Bu 103  ğrenci arasından 61’i 4 aylık bir eğitimin ardından kendi istekleriyle köylerine  ğretmen olarak dönmüştür (Altunya, 2009). Eğitim süresi 3 yıl olan enstitü sonraki yıllarda her köy enstitüsünün  ğrenci sayısına göre kendisine ayrılan kontejan doğrultusunda  ğrenci almış; kapatıldığı 1947 yılına kadar 209 mezun vermiştir.

Köy enstitülerinin  ğretim programı 1943 yılında belirlenmiştir. O güne kadar, enstitüler kendi hazırladıkları programı kullanmışlardır. Meselenin “basit bir köy okulu içi” olarak değil de “köyü canlandırma davası” olarak görülmesi sebebiyle  ğretim

programını da bu amaca uygun hazırlanmıştır (Tonguç, 1998). Programda dersler, Kültür, Ziraat ve Teknik olarak üç kategoride toplanmıştır.

Ağırlığın Türkçe ve Matematik'e verildiği Kültür dersleri, Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi, Fizik, Kimya, Tabiat ve Okul Sağlık Bilgisi, Yabancı Dil, El Yazısı, Resim - İş, Beden Eğitimi ve Ulusal Oyunlar, Müzik, Askerlik, Ev İdaresi ve Çocuk Bakımı, Öğretmenlik Bilgisi, Zirai İşletme Ekonomisi, Kooperatifçilik derslerinden oluşmaktadır.

Programın Ziraat bölümünde Tarla Ziraatı; Bahçe Ziraatı, Sanayi Bitkileri Ziraatı ve Zirai Sanatlar, Zootehni, Kümes Hayvancılığı, Arıcılık ve İpek Böcekçiliği, Balıkçılık ve Mahsulleri dersleri yer alırken; bu derslerden hangilerinin okutulacağına enstitülerin kendileri karar vermiştir.

Teknik Ders ve Çalışmaları erkek ve kız öğrenciler için farklılık göstermektedir: Demircilik (Sıcak ve Soğuk Demircilik, Nalbantlık, Motorculuk), Dülgerlik (Marangozluk) ve Köy Yapıcılığı (Tuğlacılık ve Kiremitçilik, Taşçılık, Kireççilik, Duvarcılık ve Sıvacılık, Betonculuk) erkek öğrenciler için; Köy Ev ve El Sanatları (Dikiş-Biçki, Nakış, Örgü ve Dokumacılık, Ziraat Sanatları) dersleri ise kız öğrenciler için programa koyulmuştur.

Köy enstitülerinde derslerin işlenmesi için yarım gün, bütün gün veya hafta esasına göre program hazırlanmıştır. Yarım günlük programda, sınıfların yarısı öğleden önce veya sonra kültür dersleri yaparken, geri kalan sınıfların yarısı ziraat, yarısı da teknik çalışmalar yapmışlardır. Bütün gün programında sınıfların yarısını bütün gün kültür dersleri, geri kalan sınıfların yarısı bütün gün ziraat, teknik, öteki yarısı bütün gün teknik çalışmalar yapmışlardır. Hafta esasına göreyse sınıfların yarısı bir hafta kültür dersleri, geri kalan sınıfların yarısı ziraat, öteki yarısı da teknik çalışmalara devam etmişlerdir. Acil yapılması gereken inşaat veya belli bir sürede bitirilmesi gereken ekim ya da harman gibi tarım işleri için ders programlarında değişiklikler yapılmış ve bu değişikliklerin sebep olduğu ders kayıplarının sonradan telafi edilmesi amaçlanmıştır (Gediklioğlu, 1971).

Acilen yapılması gereken bina, yol, köprü, su arkı açılması, belli bir müddet içinde bitirilmesi zaruri ekim, hasat, harman kaldırılması gibi önemli işler çıktığı takdirde gereğine göre yeterli sayıda veya bütün öğrenci ve öğretmenler, bütün gün veya birkaç gün bir veya birkaç hafta müddetle aynı işte çalıştırılmışlardır. Bu gibi çalışmalara katılan öğrencinin o zaman içinde devam edemediği ders veya işler için, bundan sonraki çalışma planında gerekli zaman ayrılarak kaybettikleri telafi edilebilmiştir.

Tonguç, köy enstitülerinin kurulmasının üzerinden 5 yıl geçtikten sonra 1945'te 1946-1947 ders yılından 1955-1956 ders yılına kadar 10 yıllık süreyi kapsayan İlköğretim Çalışma Programı hazırlamıştır. Program Muş ve Bingöl, Siirt ve Van dolaylarıyla Akdeniz ve Karadeniz kıyılarında 1947-1948 ders yılında açılacak 4 yeni köy enstitüsüyle sayıyı 24 çıkarmayı ve 10 yılda 37.955 köy öğretmeni ile 7.485 eğitmen yetiştirmeyi hedeflemiştir (Gediklioğlu, 1971). Ancak Tablo 2'de de görüldüğü üzere açılması planlanan enstitülerden sadece Van'da Ernis Köy Enstitüsü açılabilmiş ve sayı 21'de kalmıştır.

Tablo 2

Köy Enstitülerinin Açılış Tarihleri ve Yerleri

Yıl	Köy Enstitüsünün Adı	İli
1940	Çifteler Köy Enstitüsü	Eskişehir
	Kızılçullu Köy Enstitüsü	İzmir
	Kepirtepe Köy Enstitüsü	Kırklareli
	Gölköy Köy Enstitüsü	Kastamonu
	Akçadağ Köy Enstitüsü	Malatya
	Akpınar Köy Enstitüsü	Samsun
	Aksu Köy Enstitüsü	Antalya
	Arifiye Köy Enstitüsü	Sakarya
	Beşikdüzü Köy Enstitüsü	Trabzon
	Cılavuz Köy Enstitüsü	Kars
	Düziçi Köy Enstitüsü	Osmaniye
	Gönen Köy Enstitüsü	Isparta
	Pazarören Köy Enstitüsü	Kayseri
	Savaştepe Köy Enstitüsü	Balıkesir
1941	Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü	Ankara
	İvriz Köy Enstitüsü	Konya
1942	Pamukpınar Köy Enstitüsü	Sivas
	Pulur Köy Enstitüsü	Erzurum
1944	Dicle Köy Enstitüsü	Diyarbakır
	Ortaklar Köy Enstitüsü	Aydın
1948	Ernis Köy Enstitüsü	Van

Kaynak. Köy Enstitüleri I-II (2003) kitabından yararlanılarak araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Köy Enstitülerinde Değişim

İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği olumsuz ekonomik koşullar altında yapılan 21 Temmuz 1946 tarihli ilk çok partili seçimlerde CHP 397, Demokrat Parti (DP) 61 ve bağımsızlar 7 milletvekiliği kazanmıştır. Her ne kadar seçimlerin galibi CHP olsa da İnönü'nün otoritesi sarsılmış, parti içi muhalefetin etkisi artmıştır. Ahmad (2016) çok

partili bir siyasi hayata geçilirken köy enstitülü öğretmenlerin köylerde yarattığı etkinin, köydeki değişimi istemeyen tutucu kesimlerde rahatsızlık yarattığını ve bu rahatsızlığın da kendisini DP’de ifade etme imkânı bulduğunu belirtmektedir. Seçimlerin ardından kurulan Peker Hükümeti’nde Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel’in yerine Reşat Şemsettin Sirer getirilmiştir. Yücel’in bakanlıktan ayrılmasının ardından Tonguç da İlköğretim Genel Müdürlüğü’nden Talim ve Terbiye Kurulu üyeliğine atanmıştır. Bu değişiklikler yalnızca Tonguç’un 10 yıllık İlköğretim Çalışma Programı’nı aksatmakla kalmamış; sonraki yıllarda köy enstitüleri sisteminin kuruluş amaçlarında yaşanacak köklü değişikliklerin de başlangıcı olmuştur.

Köy enstitülerinde uygulanan öğretim programında 1947 yılında bazı düzenlemelere gidilerek Öğretmenlik Bilgisi, Genel Kültür ile Tarım ve Sanat alanlarındaki bazı derslerin amaç ve yöntemlerinde değişiklikler yapılmıştır. Genel yapısı ve içeriği bakımından 1943 öğretim programının bir uzantısı olan ikinci öğretim programının daha kuramsal ve akademik ölçülere göre düzenlendiği görülmektedir (Oğuzkan, 2019).

Geçim toprağı uygulamasından vazgeçilmesi 4 Kasım 1947 tarihinde 4459 sayılı Köy Enstitüsü Mezunu Öğretmenlerle Köy Sağlık Memurlarının Geçimlerini Düzenlemek Üzere 3803, 4274 ve 4459 Sayılı Kanunlara Ek Kanun’un (1947) kabul edilmesiyle olmuştur. Bu kanunla Köy Enstitüleri Kanunu, Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu ile Köy Ebeleri ve Köy Sağlık Memurları Teşkilâtı Yapılmasına ve 3017 Numaralı Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti Teşkilât ve Memurin Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun’un bazı maddeleri kaldırılmış, bazı maddelerinde ise değişiklikler yapılmıştır. Kanunla daha önceden geçim toprağı verilen öğretmenlerden bu topraklar, tarım araçları ve hayvanlar geri alınmış, bunun yerine kendilerine 100 lira maaş bağlanmış; öğretmenlerden kuracakları uygulama bahçelerinde tarım faaliyetlerine devam etmeleri istenmiştir. Kanunun gerekçesinde bazı köylerin toprağının yeterli olmamasından kaynaklı olarak öğretmenlere toprak tahsis etmekte zorluklar yaşandığından, tahsis edilebilenlerin ise bazılarının verimsiz olduğu için, bazılarının ise öğretmenlerin gerektiği gibi işleyemediği için geçimlerini sağlayamadıkları, geçimini sağlayabilenlerin ise köyde okul işlerini aksattıkları belirtilmiştir. Bu durumun uygulamadan kaynaklı olmadığı için düzeltilmesinin de mümkün olmadığı iddia edilmiştir.

Gönen Köy Enstitüsü’nü 1945 yılında bitirip kendi köyü olan Burdur’un Yazıköyü’ne atanan Kadir Güngür’e bir inek, bir öküz, bir çift kısrak parası ve 80 dönüm

tarla ile marangozluk bölümü mezunu olduğu için marangoz aletleri de verilmiştir. Aylık 30 lira ücret aldığını söyleyen Güngör, diğerlerinin de hem ek gelir hem köylüye örnek olduğunu söylemektedir:

...biz köylüye örnek çiftçi oluyorduk. Örneklik yapıyorduk. Öncelikle tarla sürümüne, buğday arpa ekimine örnek oluyorduk. Diğer bir örnekliğimiz de köyde meyve veren veya meyve vermeyen ağaçların yetiştirilmesini sağlıyorduk. Yabani ağaçların aşılmasını onlara gösterirdik.

Güngör iki yıl çalıştıktan sonra kendisine verilen hayvan, tarla ve diğerlerinin geri alındığını ve 70 lira aylığa bağlandığını ifade etmiştir. Güngör'ün söylediklerinden öğretmenlere geçim toprağı, hayvan ve araç verilmesinin sadece ekonomik yönünün olmadığı, bunun aynı zamanda köylüye modern tarım yöntemlerini öğretebilmenin bir yolu da olduğu, ancak işin bu tarafının göz ardı edilerek uygulamanın sadece bir geçim sorununa indirgendiği ve Kanun'un yürürlüğe girmesiyle öğretmenin köydeki etki alanının okul ve uygulama bahçesiyle sınırlandığı görülmektedir (Ekinci, 2014).

Köy Eğitim Kurslarının Kapatılması

Daha önce de belirtildiği gibi, Tonguç 1945 yılında hazırladığı İlköğretim Çalışma Programı'nda 10 yılda 7.485 öğretmenin yetiştirilmesini hedeflemiş ancak görevden alınmasının ardından 1947 yılında açılan 12. Dönem Eğitim Kursları son eğitim kursları olmuştur. MEB 14 Temmuz 1948 tarihinde Bakan Dr. Tahsin Banguoğlu imzalı bir genelgeyle valiliklere eğitim kadrolarında tasarruf yapmak amacıyla, başarı durumları zayıf veya orta derecede olan öğretmenler arasından bakanlıkça belirlenen sayıdakiler ile başka köylerde görevlendirme kabul etmeyenlerin görevlerine son verilmesi ve daha önceden ayrılıp tekrar göreve dönmek isteyenlerin kabul edilmemesi gerektiğini duyurmuştur (Bayram, 1999).

Köy eğitim kurslarından mezun olanların sayısı 12 yılda 29'u kadın olmak üzere 8.675'e ulaşmıştır. Öğretmenlerin göreve başladıkları 1936 yılından itibaren köy eğitimine olan katkıları artarak devam etmiştir. 1946-1947 yılında görev yaptıkları öğretmenli okullar hariç 8.403 bağımsız eğitimli okulda 78.220 kız, 135.608 erkek toplam 213.824 köy çocuğuna 3 sınıflı okulun kapısını açmasıyla köyde eğitimin önemli bir parçası olmuşlardır. Gediklioğlu (1971) öğretmenlerin köye katkılarını şöyle anlatmaktadır:

... [E]ğitmenler yolu ile köylere giren tarım araç ve gereçleri de, önemle üzerinde durulmaya değer sonuçlardır. Eğitimle ilk kez okula kavuşan, bugün 3-4 öğretmenli okulu bulunan köyler ilk öğretmenlerini unutamamaktadırlar. Çünkü

traktörün köye girmesine o önyak olmuştur. Köyde olmayan bağ bahçe ürünlerini ilk kez o yetiştirmiş, köylüyü özendirmiş, tarımsal ürünlerin çeşitlenmesinde, işleme ve bakım yollarının, örnekler vererek öğretilmesinde gösterdikleri başarı, köylülerin en canlı hatıraları olarak yaşamakta; eğitimler unutulmamaktadır.

Köy Enstitülerinin Kapatılması

Köy enstitülerinde uygulanan 1953 tarihli üçüncü ve son öğretim programında Genel Kültür derslerinin klasik bir hal aldığı, tarım ders ve uygulamalarının azaltılıp daha kuramsal hale getirildiği görülürken, sanat dersleri ise kaldırılmıştır. Böylece enstitüler ile ilköğretmen okullarının birleştirilmesi veya bütünleştirilmesi yolunda önemli bir adım atılmış olduğu değerlendirilmektedir (Oğuzkan, 2019).

Köy enstitüleri, 27 Ocak 1954 tarihinde 6234 sayılı Köy Enstitüleri ile İlköğretmen Okullarının Birleştirilmesi Hakkında Kanun'un (1954) Meclis'te kabul edilmesiyle kapatılarak ilköğretmen okullarıyla birleştirilmiştir. Bu kurumların iyi bir programı olmadığı için iyi öğretmenler yetiştiremediği, öğretmenlerin köyde tarımla uğraşırken asıl işleri olan öğretmenliği yapamadıkları, öğrencilerinin sadece köylerden alınıp mezunlarının ayrı hükümlere tabi olmalarından dolayı öğretmenler arasında ikilik yarattıkları öne sürülmüştür. Öne sürülen gerekçelere bakıldığında bunların yeni bir durumdan kaynaklanmadığı, daha kuruluş aşamasında ve sonraki yıllarda getirilen eleştirilerin bir tekrarı olduğu görülmektedir.

Köy enstitüleri, öğretim süresinin altı yıla çıkarılması sebebiyle 1952-1953 yılında, ilköğretmen okullarıyla birleştirilmesinden dolayı da 1953-1954 yılında mezun vermemiştir. İlk mezunlarını verdiği 1941-1942 öğretim yılından son mezunlarını verdiği 1951-1952 öğretim yılına kadar 1.398'i kadın 15.943'ü erkek olmak üzere toplam 17.341 öğretmen yetiştirmiştir. Şüphesiz 1941-1942 öğretim yılında 3.899 olan öğretmenli köy okulu sayısının 1951-1952 öğretim yılında 12.735'e çıkması köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin okulsuz köylere dağılmasıyla olmuştur. Eğitimli 6.533 köy okulu da hesaba katıldığında köylerin yarısının okul imkânına kavuştuğu görülecek ve köy enstitülerinden mezun öğretmenlerin köylerde yaptıklarının değerlendirilmesi daha da önem kazanacaktır (Gediklioğlu, 1971).

Her ne kadar köy enstitülerini inceleyen çeşitli anabilim dallarında yapılmış fazla sayıda araştırma mevcutsa da, köy enstitülerinin köye yansımaları konusunda yapılmış araştırmaların toplam araştırma sayısı içinde oldukça az olduğu göze çarpmaktadır. Bu

sebeple mezunların köylerdeki faaliyetleri kendilerinin yazdıkları anı kitaplarından ya da kendileriyle yapılan görüşmelerden öğrenilebilmektedir. Fakir Baykurt (1997) bu anı kitaplarının sayısının artmasını isterken “İyi yazılmış anılar, gerçeğin çeşitli boyutlarını bilimsel yapıtlar kadar açık seçik gösterir” demektedir. Bu bakımdan köy enstitüsü mezunlarının çeşitli alanlardaki anılarının değerlendirmeye alınması konunun anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Cavit Orhan Tütengil (1969) Arifiye Öğretmen Okulu’nun son sınıfındaki öğrencilerine 1956 yılında kendi köylerine ilişkin gözlem ve deneyimleriyle ilgili sorular sorarak, köydeki son 10 yılda meydana gelen toplumsal değişimleri ele almıştır. Çalışma köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin çalıştığı Sakarya’nın 12, Bursa’nın 8 ve Bolu’nun 5 köyünü kapsamakta ve ülkenin başka yerlerinde farklı özelliklerdeki köylerde yapılacak benzer çalışmalarla köy hayatındaki değişimlerin ana çizgilerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu köylerde dikkat çekici değişimler tespit edilmiştir:

- Sakarya’da traktör ve tarım aletleri köylere girmiş, tarım arazileri ve yetiştirilen ürün çeşitliği artmış, suni gübre kullanımı yaygınlaşmıştır. Tarımdaki makineleşme çalışma süresini kısaltırken önceden tarlaları yarıcı olarak kullananlar köylerden göçmüştür. Köylülerin giydikleri çarık ve kaba kumaşın yerini ayakkabı ve fabrika kumaşı almış; terzilik, ayakkabıcılık, dülgelik ve sıvacılık gibi yeni meslekler ortaya çıkmıştır. Köylerdeki radyo sayısında artış olmuş, günlük gazeteler görülmeye başlanmıştır.
- Bursa’da da traktör köylere girmiş, pancar ve ayçiçeği gibi yeni tarım ürünlerinin üretimine başlanmış, üretimi artırmak için suni gübre kullanılmaya başlanmıştır. Artan tarım alanları otlakları azaltırken hayvancılığı geriletmiştir. Suni ipekçilikte artış görülmüştür. Eskiden kasabaya bile birkaç kişi gidip gelirken, artık neredeyse Bursa’yı bilmeyen kalmamış, İstanbul ve Bursa’ya taşınanlar olmuştur. Köylerdeki radyo ve dikiş makinesi sayılarında artış olmuştur.
- Bolu köylerine traktör ve tarım makinelerinin girmesiyle pancar üretimi başlamış, sebzeçilik yaygınlaşmıştır. Çarık yerini çizmeye bırakırken, eskinin çalgısız düğünlerinin yerini çalgılı davullu düğünler almıştır.

Kirby (1962) asıl olarak köy enstitülerinin kuruluşu, işleyişi ve yıkılışı ile ilgili bir doktora çalışması yapsa da, araştırmasına köy enstitülerinin ve mezunlarının köydeki değişime olan etkisinden örnekler de almıştır:

- Yüksek Köy Enstitüsü mezunlarının cezalandırılmak amacıyla gönderildikleri yerlere sanatı da götürdüklerini ifade etmiş, özellikle Bingöl’de fakir bir köy evinde gördüğü mürekkep resimlerden çok etkilenmiştir. Akçadağ Köy Enstitüsü mezunu bir öğretmenin öğrencisinin yaptığı bu resimleri babası “Bunlar hiç değilse hükümetin gönderdiği afişlerden daha iyi. Eh, hiç olmazsa bu kadarcık medenileştik!” diyerek anlatmıştır Kirby’ye.
- Kirby ziyaret ettiği köylerde çocukların anne ve babalarının okulu eğlenceli bir yer olarak gördüğünü, bu yüzden çocukları okula göndermekte istekli olduklarını, zaman zaman kendilerinin de dersleri dinlediklerini ifade etmiştir. Kirby’ye göre bunun sebebi köy enstitülerinde gerçekleştirilen piyes ve oyun faaliyetleri geleneğinin köy enstitüsü mezunu öğretmenlerce köy okullarına yansıtılmasıdır.
- Akçadağ Köy Enstitüsü’nden mezuniyet öncesi staj için köylere giden öğrenciler elektriksiz köylerde yanlarında götürdükleri gazyağının ışığında geceleri köylülerle ders işlemiş, ayrıca, tualeti olmayan 26 köyde okul ve köylüler için tuvaletler yapmışlar; bazı köylerde alet olmadığı için öğrenciler enstitüye dönüp alet takımı almışlardır. Yapılan tuvaletlerin kullanılması için de çalışmalar yapmışlardır. Mandolin köylülerin çok hoşuna gitmiş, sonraki yıllarda enstitüye gelip mandolinli öğretmen istemişlerdir. Köylerdeki uyuz, çiçek ve tifüs gibi hastalıklar için enstitüden ilaç getirtip tedavi etmeye çalışmışlardır.

Melis Akay (2017) hazırladığı “Köy Enstitülerinde Yetişen Kadın Öğretmenlerin Türk Toplumuna Etkileri” başlıklı yüksek lisans tezinde köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin sadece okuma-yazma öğretmediğini, köye yararlı, hem eğitsel hem tarımsal bilgi sağlayacak öğretmenler olduğunu belirtmektedir. Bu öğretmenlerin köyün kalkınması için ellerin geleni yaptıklarını, köy ve köylünün her yönden kalkınması için çalıştıklarını ortaya koyarken, tez çalışması için köy enstitüsü mezunu 3’ü kadın 1’i erkek olmak üzere 4 öğretmen ile görüşen Akay bu öğretmenlerin köylerde yaptıkları çalışmalardan örnekler sunmaktadır:

- Kadriye Girgin (Yılmaz), 12 yıl çalıştığı Balıkesir İvrindi Kanapana’da Singer ile irtibat kurup kızlar için biçki-dikiş kursu açtırmış, onları teşvik etmek amacıyla kursa ilk kendisi yazılmıştır. Kursta öğrendikleriyle kızlar çeyizlerini, yorganlarının yüzlerini, yastıklarını ve masa örtülerini işlemişler, bu ürünlerle sergi açmışlardır. Okulda ise 5. sınıf kız öğrencilere iğne ardı, teğel yapmayı,

düğme dikmeyi, ilik açmayı; erkeklere de iğne iplik tutmayı, bir söküük dikmeyi öğretmiştir.

- Aydın'da yaşam koşullarının oldukça zor, suyun testi ile getirildiği bir dağ köyüne atanan Habibe Bayrak, nişanlı olduklarını söyleyip kız çocuklarını okula göndermeyen ailelere, okulda onlara nakış ve örgü öğreteceğini söyleyerek, “en azından haftada bir gün, üç gün gelsinler” diyerek ikna etmiş, kız çocukları okula gelince de bunların yanında diğer dersleri öğretmiştir.
- İsmihan Şirin, köyde hem kız hem erkek öğrencilerine iğne kullanmasını, iplik takmasını, düğme dikmesini öğretmiştir. Köy kadınları ziyaretine geldikleri zaman birlikte el işleri yaparak birbirlerinden yeni şeyler öğrenmişlerdir.

Gönen Köy Enstitüsü'nden 1945 yılında mezun olan Kadir Güngör, Abdurrahman Ekinci (2014) ile yaptığı görüşmede kendi köyü Burdur'un Yazıköy'ünde tarlaların başından geçen arıkların kenarlarına başta söğüt ve ığde olmak üzere çeşitli ağaçlar diktirdiğini söylemiştir. “Biz köye örnek uyandırıcı olarak gönderildik” diyen Güngör sonraki yıllarda atandığı Harmanlı köyündeki çalışmalarını şöyle anlatmıştır:

Bu köyde iki defa takdirname aldım. Kırılara bayırlara çekirdekten zerdali, badem, kayısı, kiraz, vişne diktim büyüttüm, kır toprakları değerlendirdim. 20 cm uzunluktaki kavaklardan çelik yaparak çok kavak yetiştirdim. Benim çelikler 1 yılda 1.5 metre boy atıyorlardı. Ben birkaç köylüye de kavak bahçesi kuruverdim.

Baha Mutlu Aydın (2013), “Türk Eğitim Tarihinde Köye Dönük Çabalar ve Toplum Kalkınması Açısından Köy Enstitüleri Deneyimi” adlı yüksek lisans tezini “Köy Enstitüleri ve Toplum Kalkınması” adıyla kitaplaştırmıştır. Araştırmasının kaynak grubunu 20 köy enstitüsü mezunu oluşturmuştur. Aydın'ın anketini cevaplayan 17 kişiden 10'unun köylerde “hububat ekimi, sulama/gübreleme/ilaçlama, sebzeçilik, meyvecilik, sanayi bitkisi yetiştirme, süt hayvancılığı, tavukçuluk, arıcılık, modern tarımsal üretim araçlarını kullanma, aşılama, nadasa bırakma gibi tarımsal yöntemlerden en az birini” kendileri yaparak; 11'inin de bu tür faaliyetleri köylülerin yapmalarını teşvik ederek örnek oldukları tespit edilmiştir. Mezunların 17'sinden 7'si “köy yolunun yapımı, içme suyunun getirilmesi, köy okulunun yapılması, salgın hastalıklardan kurtulma, zirai mücadele yapma, kooperatif kurma, sağlıklı konut yapımı, ağaçlandırma, erozyonla mücadele ve meslek kursları açma” konularında köylüyü bilgilendirirken 2'si bu konularda devlet desteği sağlanması için uğraşmıştır. Çalışmaya katılan köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin köylerdeki faaliyetlerinden bazıları şunlardır:

- Akçadağ Köy Enstitüsü 1949 mezunu H. Nedim Şahhüseyinoğlu'nun öğretmenlik yaptığı köyde sadece kavak dikilmektedir. Şahhüseyinoğlu köylülere kavağın gelir getirmesi için 5-10 yıl beklendiğini, sonra da kesilip satıldığını, bunun yerine meyve ağacı dikilmesi gerektiğini anlatmıştır. Ayrıca hayvancılığın ilkel şartlarda yapıldığını ve süt veriminin az olduğunu görünce köye damızlık boğa getirtmiştir. Öğretmenliğinin ilerki yıllarında tecrübe kazanan Şahhüseyinoğlu köyde Okul Aile Birliği ve Köy Kalkınma Derneği kurmuştur. İmece yoluyla köyün yol ve su sorununu çözmüş, 300-400 kitaplı bir kitaplık oluşturmuştur. Öğretmenlik yaptığı bir köyde üretilen fazla üzümleri satmalarını önermiş, "Aman nasıl olur, ayıptır" cevabını almıştır. Köylü yavaş yavaş üzüm satışına başlamıştır.
- Cılavuz Köy Enstitüsü 1944 mezunu Mustafa Turan köyde arıcılık yapmış, köylülere de bilimsel arıcılığı göstermiş, yeniden kovan yapmak isteyenlere yardım etmiştir. Köyde kavak ihtiyacını görünce ilk kavakları kendisi yetiştirmiş, ondan görenler de kavak yapmaya başlamıştır. Turan bu durumu "Görünce inanıyorlar" diye ifade etmektedir. Turan köylülerin aşçı olmak istemediklerini, özellikle kadınların aşçıdan kaçtığını, kendisinin sağlık memurlarıyla kapı kapı gezdiğini ve aşlamaya yardımcı olduğunu, çünkü kendisinin sağlık memurlarıyla beraber görülmesinin etkili olduğunu belirtmiştir. Görev yaptığı köydeki 12.000 yıllık mağara resimlerini fark etmiş ve buranın turizme açılarak köye gelir getirir bir hale gelmesini sağlamıştır.
- Çifteler Köy Enstitüsü 1943, Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü 1946 mezunu Mustafa Aydoğan meyilli bir araziye sahip olduğu için fazla tarım yapılmayan bir köyde "elma yapma"ya karar vermiştir. Kastomonu'dan getirttiği elma fidanlarını 8 metre aralıklarla dikmiş ve elmalar büyüyünceye kadar da burada sebzesini yetiştirmiştir. Önceleri şaşırıp "Bu kadar arayla elma mı dikilir?" diyen köylüler ağaçların büyüdüğünü görünce kendileri de elma bahçeleri dikmişlerdir. Sonrasında yakın köylerde de elma bahçeleri yapılmaya başlanmıştır.
- Çifteler Köy Enstitüsü 1943, Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü 1946 mezunu Veli Demiröz köydeki evlerin damlarının toprak olduğunu, kar ve yağmurdan etkilendiğini görünce köylülerle birlikte yakın bir arazideki kiremit yapımına uygun topraktan oluklu kiremitler yapıp çatılara döşemiştir. Demiröz Konya Bozkır'da gezici başöğretmenlik yaptığı yıllarda köylerde devam eden okul yapımları sırasında çatı ustası bulma sorununu aşmak için Çifteler Köy

Enstitüsü'nden 40 çatı ustası öğrenci getirterek 46 okulun çatısının yapılmasını sağlamıştır.

- Çifteler Köy Enstitüsü 1945 mezunu Emin Güney köydeki asmalardaki hastalığı tespit etmiş ve köylüye hastalıklara daha dayanıklı bir tür olan Amerikan asmasında bağ yapmasını öğretmiştir. Bağ kurarken 4. ve 5. sınıf öğrencilerini de çalıştırarak köy enstitülerinin “iş içinde eğitim, eğitim içinde iş” ilkesini hayata geçirmeye çalışmıştır. Önceleri Özel İdare'den fidan alırken, sonra çekirdekten kendi fidanlarını üretmişler ve köyü meyve ağaçlarıyla doldurmuşlardır. Duvarcılık kolundan mezun olan Güney okulun bahçesinin duvarını öğrencileriyle beraber yapmış, duvarın yapımında çalışan öğrencilerden birisi duvarcılığı meslek edinmiştir.

Erdal Atıcı köy enstitülerinin kuruluşunun 70. yılı dolayısıyla bu kurumların mezunlarıyla söyleşiler yaparak “Anadolu’da Aydınlanma Ateşini Yakanlar” adlı birer yıl arayla 3 kitap hazırlamıştır. Toplam 35 söyleşinin yer aldığı kitap serisinde Dr. Engin Tonguç ve Av. Halit Çelenk söyleşileri dışındakiler köy enstitüsü mezunlarına aittir. Öğretmenlerin köylerde yaptıkları çalışmalardan bazıları şunlardır:

- Çifteler Köy Enstitüsü 1945 mezunu Süleyman Çalışkan ilk atandığı Kütahya'nın İbiza köyünde kız öğrencileri okula getirebilmek için çabalamış, kurdurduğu bez tezgâhında eşiyle birlikte kadınlara bez dokumayı öğretmiştir. Uşak Külköy'de okul yolunu çamurdan kurtarmak için kumlatmaya çalışırken buna karşı çıkan bir köylünün balta saplı saldırısına kürekle cevap vererek yolun kumlatılmasını sağlamıştır. Kızların okula gönderilmediği Uşak'ın Paşalar köyünde 29 erkek öğrenciye karşılıksız olarak yazın iki ay sınava hazırlık için kurs vermiş, öğrencilerin hepsine sınavı kazandırmıştır (Atıcı, 2011).
- Pazarören Köy Enstitüsü 1945 mezunu Cafer Gök demirci olduğu için Kırşehir'in Aflak köyünde sobaları tamir etmiştir. Tarımda kara saban kullanan köylülere pullukla toprağı daha iyi işleyebileceklerini anlatmış, köyde herkes yavaş yavaş pulluk almaya başlamıştır. Özellikle evlerin ve ahır, samanlık, ambar gibi diğer yapıların nasıl inşa gerektiği konusunda yardımcı olmuştur. Gök'ün eşi öğretmen olmasa da köyün kızlarına dikiş-nakış, kadınlarına da yemek ve peynir yapımı konularında destek olmuştur (Atıcı, 2011).
- İvriz Köy Enstitüsü 1951 mezunu Bilal Kaymakçıoğlu öğretmenliğe hayvancılık ve çiftçilikle geçinen, 30.000 bine yakın koyunun olduğu Konya'nın Berendi

köyünde başlamıştır. Koyun sürülerindeki ölümlerin şarbon hastalığından kaynaklandığını tespit ederek Ereğli Kaymakamlığı'na dilekçe yazmıştır. Veteriner yaptığı incelemelerde Kaymakçıoğlu'nun tespitinin doğru olduğu görünce, bunu nasıl anladığını sormuş; “Ben köy enstitüsü mezunuyum” cevabını almıştır (Atıcı, 2011).

- Savaştepe Köy Enstitüsü 1946 mezunu Sabri Kurt Uşak'ın Bozkuş köyünde öğrencilerine köy meydanında “Bizim Köy” isimli temsili oynatmıştır. İlk kez bir temsil izleyen köylüler oyunu çok beğenmiş, öğrenciler aynı temsili komşu köylerde de oynamışlardır (Atıcı, 2011).
- Fethi Esendal Çifteler Köy Enstitüsü'nden 1949 yılında mezun olmuş, Eskişehir'in Gümüşbel köyünde 8 yıl öğretmenlik yapmıştır. “Yalnız Kalanlar - Üretim İçinde Demokratik Eğitim'den Dönüşün Öyküsü” adlı kitabında enstitüdeki öğrencilik yıllarını, “Kaybolan Köy - Tahıl Üreticisi Köyün Tarihsel Değişim Öyküsü” adlı kitabında ise köyde yaptığı hizmetlerden olan “içme suyu, okul lojmanları, yeni okul, çamlarla kaplı okul bahçesini, köyün elektriği, otomatik telefonu, konuk bölümü olan köy odası, köy yolunun asfaltlanması...” gibi hizmetlerin nasıl hayata geçirildiğini ayrıntılarıyla anlatmıştır. Esendal gerçekleştirilen bütün hizmetlere rağmen köyün üretimden koptuğunu, orada yaşayanların artık köylü sayılamayacağını düşünmektedir (Atıcı, 2012).
- Ekrem Kabay Gönen Köy Enstitüsü'nü bitirince iki farklı köyde öğretmenlik yapmış, sonra da 4 yıl çalışacağı kendi köyü Burdur'un Gençali köyüne atanmıştır. Akay öğrencileriyle çok sayıda meyve, kavak ve selvi ağacı dikmiş, köyü yeşil bir köy haline getirmiştir. Diktikleri kavaklığın kesilmesiyle elde edilen gelirden köye ortak otobüs alınmıştır. Bir çiftlik olan Gençali köyünü İstanbul'da yaşayan sahibinden satın almak üzere bir komite kurmuş, köylü elindeki hayvanları satarak parayı toplamış, köyünün sahibi olmuştur. Parası olmayan köylülere de pay verilmiştir (Atıcı, 2012).
- Abdullah Sakarya Çifteler Köy Enstitüsü'nden 1945 yılında mezun olup kendi köyü Eskişehir'in Sazılar köyüne atanmıştır. Köyde sebze yetiştirmeyeceği düşünüldükçe her şey pazardan satın alınmaktadır. Köylülere örnek olmak amacıyla, Sakarya uygulama bahçesinde önce domates, biber ve patlıcan, sonra da karpuz ve kavun yetiştirmiştir. “Tek ağaç bulunmayan köyüm şimdi yemyeşil oldu” demektedir. Enstitünün demircilik bölümünden mezun olduğu için okulun

işliğinde 4 ve 5. sınıf öğrencilerine demir dövmeyi, çivi çakmayı ve soba kurmayı öğretmiştir. “Köylü bilgiden çok beceriye değer verir” diye düşünen Sakarya köyde tarım aletleri ve ekmek pişirmede kullanılan sacayaklarını tamir etmiştir. Bu tür faaliyetleri onun köylüyle daha sıcak ilişkiler kurmasını sağlamıştır. Köye gazete ve dergi girmesini sağlayan Sakarya akşamları köy kahvesinde öğretmenle birlikte köylülere Yaşar Kemal, Orhan Kemal ve Talip Apaydın gibi yazarların kitaplarını okumuştur (Atıcı, 2012).

Bir köy enstitüsü mezunu öğretmen, okulunun tatbikat bahçesinde ve kendisine ayrılan tarlada yürüttüğü örnek tarım faaliyetlerini Tonguç’a yazdığı bir mektupla anlatmıştır. Köyün tarım yapmak için gerekli su ve toprağa sahip olmasına rağmen meyveleri pazardan aldığını belirtmiş, onlara örnek olsun diye tatbikat bahçesini “krizmadan geçirmiş, tarlasını pullukla derin nadas çıkarmış, fenni şekilde ilaçlı tohum atmıştır”. Bir meyve fidanlığı kurmayı planlayan öğretmen buradan elde edeceği fidanları köylüye dağıtacağını yazmıştır (Tonguç, 1998).

Çifteler Köy Enstitüsü 1949 mezunu Mehmet Cimi (2018) köy enstitülü öğretmenlerin yaptıkları işleri anlatmak amacıyla söyleşiler yapmış ve bunlardan 14’ünü öykü anlatıcılığıyla bir kitapta toplamıştır:

- Hüseyin Akbaş 1945’te Gönen Köy Enstitüsü’nü bitirmesinin ardından Burdur’un Gökçeyaka köyünde öğretmenliğe başlamıştır. Okulun merdiveni, donatım malzemelerini, tuvaletini ve duvarını köylülerle beraber yapmıştır. Köyün evlerinde banyo olmadığını, tuvaletin de evlerin uzağına yapıldığı fark edince köyün ev yapım ustasına banyo ve tuvaletin evin içinde olduğu bir plan çizmiş ve bu planı yeni yapacağı evlerde kullanmaya ikna etmiştir. Enstitüde öğrendiği çekirdekten fide elde etme tekniğiyle badem ve kayısı fidanları üreterek Gökçeyaka ve komşu köylere ücretsiz dağıtmıştır. Köylüyü üzüm bağı yapmak konusunda da teşvik eden öğretmen, kendisini aşı yapmaya çağıranlara kendilerinin de onunla birlikte aşı yapmalarını şart koşmuş, böylece onlara da aşı yapmayı öğretebilmiştir. Köyde hem tüketim kooperatifi hem sulama kooperatifi kurulmasına öncülük etmiştir.
- Savaştepe Köy Enstitüsü mezunu M. Refik Cevahir öğretmenliğe Balıkesir’in Yaya-Haciosmanlar köyünde başlamıştır. Özellikle, köylüyü yeni tarım ürünleriyle tanıştırmaya çabalamıştır. Enginarı köylüye tanıtabilmek için önce okulun uygulama bahçesine dikmiş, yetişen enginarları köylüye tattırarak ve ertesi yıl onlara fide vererek yetiştirmelerini sağlamıştır. Fıstık çamının köyde dikilip

yetiştirilmesine de önayak olmuştur. Çalışmaları Mehmet Başaran'ın Sorgucular şiirine dize olmuştur:

Dayan koca Seyit dayan
Zeytinler narlar dikmiş
Yayaköy'de Refik Cevahir
Bunlar açacak diyor

- Nail Çağlayan Kızılçulcu Köy Enstitüsü'nden 1944 yılında mezun olup kendi köyü İzmir Kabakum'da öğretmenliğe başlamıştır. Dikili Belediyesi'nden aldığı çam fıstığı, İzmir Valiliği'nden aldığı zeytin fidanlarını okulun bahçesine öğrencileriyle beraber dikmiştir. Okul bahçesine dikilen zeytinlerin tutması üzerine köyün boş arazisinin zeytinlik olarak değerlendirilmesini sağlamıştır. Ayrıca Kaymakamlık desteğiyle köyün yolunu yaptırmıştır.
- Mehmet Köse İvriz Köy Enstitüsü'nü 1952 yılında bitirmiştir. Konya'nın Aşağıeğenler köyünde öğretmenlik yaparken ağaçlandırma çalışmalarına önem vermiştir. Her evin önüne bir dut ağacı, bağların alt taraflarına suya dayanıklı elma ve armut ağaçları diktirmiştir. Evlere tuvalet yapılması için köylüyü ikna etmeye çalışmıştır. Aladağ Bucağı'na soktuğu şeftali köyün ekonomisine katkı sağlamıştır.
- Ahmet Öztuna Çifteler Köy Enstitüsü'nü 1944 yılında bitirmiş, ataması yine aynı enstitüye tarım öğretmeni olarak yapılmıştır ancak Öztuna köyünde öğretmenlik yapmak istediğini söyleyerek görevi kabul etmemiş ve Eskişehir'in İmişehir köyünde 22 yıl öğretmenlik yapmıştır. Köydeki ilk çalışması kadın ve erkeklere ayrı ayrı açtığı sınıflarda yetişkinlere okuma-yazma öğretmek olmuştur. Resmi girişimlerde bulunup köydeki hazineye ait araziye hane başı ikişer dekar bağ diktirmiştir. Köydeki hayvan gübrelerinin yerlerine düzenleme getirmiş, evlerin önüne çiçek dikilmesini teşvik etmiştir. Kalabalık ailelere karşı 2 ya da 3 çocukla yetinilmesi konusunda ailelerle görüşmüş ve başarılı olmuştur. Bir kuluçka makinesi olarak iyi cins civcivler üreterek bunları köylüye dağıtmış, ineklerin süt verimini artırabilmek için İl Tarım Müdürlüğü ile çalışma yürütmüştür. Öğretmenliğinin ilerleyen yıllarında orman oluşturulması, sebze yetiştiriciliğinin yaygınlaştırılması, İmişehir Kalkınma Derneği'nin kurulması, evlere suyun ve elektriğin getirilmesine öncülük etmiştir.
- Ali Yılmaz 1942 yılında Çifteler Köy Enstitüsü'nü, 1945 yılında Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü'nü bitirmiştir. Konya'nın Bozkır ilçesine traktörü ilk o

götürmüştür. Başhöyüküler köyünde uygulama bahçesinde yetiştirdiği sebze fidelerini köylüye dağıtarak onların da sebze yetiştirmelerini sağlamıştır. Başhöyük ile Sarayönü arasındaki yolu yaptırmıştır. Sarayönü'nde kurduğu Okul Yaptırma Derneği ile 8 derslikli okul yaptırmıştır. Yılmaz hem kendi köyüne hem çevre köylere örnek olmak amacıyla köylerin pazara gitmek üzere kullandığı yolun üzerine bir meyve bahçesi kurmuş, fidanlar büyüyüp meyve vermeye başlayınca çok sayıda köylü de meyve ağacı yetiştirmeye başlamıştır.

Aksu Köy Enstitüsü'nü bitirip 1947 yılında öğretmenliğe başlayan Mehmet Şener (2013) anılarını *Köyden Aksu Köy Enstitüsüne* adlı kitabında anlatmıştır. Bademağacı köyünde öğretmenlik yaparken okulun başöğretmeni ile birlikte akşam kahvelere girdiklerinde kendilerine selam bile verilmediğini görünce köylünün öğretmene nasıl davranması gerektiğini öğrenmesi gerekir diye düşünmüş; o günden sonra kahveye ayrı ayrı gitmişlerdir. Kahveye önce giden diğeri içeri girince hemen ayağa kalkmış, onu buyur etmiş ve çay söylemiştir. Bu davranışı köyün bütün kahvelerinde göstererek öğretmene nasıl davranılacağını anlatmışlardır. Enstitüde demircilik okuduğu için evlerin üstünden sökülen saclardan yedi odun sobası yapmış, altısını köylüye dağıtmış birini kendisi kullanmıştır. Devamsızlık yapan öğrenciler için kovuşturma açmasıyla sekiz veli birer hafta hapis yatmış; böylece devamsızlık önlenmiştir. Okulda kız öğrencilerin hazırladığı piyesin çok beğenilmesi üzerine 30-40 yaşlarında köylülerin oynadığı bir tiyatro oyunu sahneye koyulmuştur. Okul bahçesinin ağaçsız olmasından rahatsız olmuş, kendi kendine “Burada köy enstitüsü çıkışlı bir öğretmen çalışmış” demezler diye ağaçlandırmıştır. Kitabevlerine mektup yazarak getirttiği kitaplara kendi kitaplarını da ekleyerek köyde bir kütüphane kurmuş, akşamları gaz lambası ışığında bu kitapların okunduğunu görmüştür. Çıplaklı-Başköy'de öğretmenlik yaparken çevrede yılan ve akrep çok olduğu için sürekli ilkyardım malzemesi bulundurmuş, köylüye amonyak ve tendürdiyot temin etmiştir. Köyde iğne vuran, kırılan dolma tüfeklerin kundaklarını tamir eden Şenel “Bu öğretmen tutulmaz, sevilmez mi?” diye sorarak köydeki başarısının sebebini anlatmaktadır. Şenel çalıştığı köyün su sorununa da el atmıştır: yağmur sularıyla dolan sarnıçların suyu toprak rengidir; bazen de suyun içinde kurtlar oluşmaktadır. Öğretmen evinin önüne bir kuyu açtırmayı ve burayı kiremitlerden gelecek suyla doldurmayı planlamıştır. Bu planı için başta Milli Eğitim Müdürlüğü ve Valilik olmak üzere çeşitli kurumlara başvurmuş, buralardan sonra ise Başbakanlık'a dilekçe göndermiş ancak bir sonuç alamamıştır. “Nasıl aramaz, hatırlamazsın Sayın Tonguç babayı, Sayın Hasan Ali Yücel'i? Çözüm aramak kafamda yuva yaptı. Aldığım eğitim inadımı besliyor.

Zorlukların üstesinden gelinmek için vardır, pes etmek yok” diyerek önce iki köyün muhtarını imece usulüyle kuyuyu kazmak konusunda ikna etmiştir. Kuyunun kazıldığını gören Valilik 20 torba çimento göndermiş; durumu iyi olan bir köylü de kum getirtmiş, usta bulup duvarını ördürmüş ve sıvasını yaptırmıştır. Aynı köylü kuyunun üstünün betonunu da döktürmüştür. İşin geri kalanı olan olukların Antalya’dan getirtilmesi ve çatıya montajını bir köylü ve öğrencilerinin yardımıyla kendisi yapmış; suyu çatıdan kuyuya indirmiştir. Köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin köy okulundaki çalışmalarına bakıldığında öncelikle köydeki okul çağındaki çocukların okullaştırılması ve ilkokulun son sınıflarındaki kız öğrencilere dikiş, erkek öğrencilere marangozluk gibi bazı becerilerin kazandırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Kız çocuklarının okullaştırılması için özel bir çaba gösterilmiş, ailelerin ikna edilemediği durumlarda yasal yollara başvurulmuştur. Köylerde okulların çok eski olduğu ya da yeni yapılan okulların birçok inşaat eksikliğinin bulunduğu durumlarda öğretmenler köy enstitülerinde öğrendikleri becerilerle zorlukların üstesinden gelip okulu açık tutmuşlardır.

Öğretmenlerin okul dışındaki en önemli faaliyetleri tarım alanında olmuştur. Oluşturdukları uygulama bahçelerinde köylerde yetişmeyen sebzeleri yetiştirip, bunların köylü tarafından da yetiştirilmelerini sağlamışlardır. Diktikleri meyve ağaçlarıyla hem köyü yeşillendirmişler hem köylüye örnek olarak onların da yetiştirmelerini sağlamış, köyün ekonomisine katkıda bulunmuşlardır.

Köy enstitülü öğretmenler enstitüde aldıkları eğitimi köye taşıyıp köylünün yararına kullanmışlardır. Tarım, hayvancılık, demircilik, marangozluk gibi alanlarda gösterdikleri beceriler onların köylüler tarafından benimsenmesini sağlamış, böylelikle köylüden destek görmüşler ve uzun yıllar bu köylerde görev yapabilmişlerdir.

Karaköy ve Ömer Tuncel

Bu alt başlıkta, ilk olarak Karaköy köyünün 1800’lü yılların başından 1950’li yıllara kadarki tarihi ve bu tarihin önemli olaylarına yer verilmiştir. Devamında ise, Ömer Tuncel’in çocukluğu, ailesi, ilkokula başlaması, Gönen Köy Enstitüsü yılları ve ilk öğretmenlik deneyimi ele alınmıştır. Karaköy’de ilk eğitim faaliyetinin camide başlaması, 1952 yılında okulun yapılması ve köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin köye atanmaları; son olarak da Tuncel’in köyden ayrılması anlatılarak bölüm sonlandırılmıştır.

Karaköy

Bu bölümde, Karaköy'ün ilk olarak nerede ve nasıl kurulduğu, kısa sürede taşınması ardından yeni taşındığı yerde verilen mücadeleler, Birinci Dünya Savaşı'nın etkileri ve yaşadığı çekirge istilasları gibi önemli olaylara yer verilmiştir.

Eski Karaköy. Rahat Dağı'nın eteklerine kurulan Karaköy adını çevresindeki yamaçlarda bulunan Üst Triyas-Kratese yaşlı kireç taşlarının kara renginden alır. Bu taşlar zamanla alterasyona uğrayıp koyulaşmışlardır (Demirkaya ve Arıbaş 2014). Günümüzde, Burdur ilinin Çavdır ilçesine bağlı 13 köyden birisi olan Karaköy 19. yüzyıl başlarında şu anki mevcut konumunun 4 km kadar güneyinde kurulmuştur.

Köydeki eski mezarlık buranın daha önce de yerleşim olduğunu göstermektedir. Kuzucu (2019) buradaki eski yerleşimin etraftaki birçok köy gibi konargöçer bir hayat süren Türkemiş yörükleri tarafından 15. yüzyılda kurulduğunu belirtmektedir. Burdur 1973 İl Yıllığı (Burdur Valiliği, 1974) Şah Kulu Baba Tekeli isyanının bölgeye yıkıcı etkileri olduğunu yazmaktadır. Şah Kulu 1511 yılında isyan edip Teke yöresini ele geçirmiş; sırasıyla Korkuteli, Elmadağ ve Karaköy'ün de içinde bulunduğu Gölhisar bölgesinin ardından Ağlasun'u almıştır. Şah Kulu, Burdur önlerindeki savaşı kazanıp kuzeye doğru ilerlemiştir. İsyanın ardından Osmanlı Devleti sert tedbirler alır. Antropolog ve sosyolog Murat Demir (2015; Akt. Ünal, Yılmaz ve Tuncel, 2015) birçok yerleşim yeriyle birlikte isyanı desteklemesi sebebiyle Karaköy'ün de boşaltıldığını ve köylülerin sürgün edildiğini tespit etmiştir.

Karaköy'ün bulunduğu bölge Şah Kulu Baba Tekeli İsyanı'nın ardından Celali isyanlarına ve eşkıyalık olaylarına sahne olmuştur. Gölhisar'a adını veren hisar bu dönemde eşkıyalara sığınak olduğu gerekçesiyle yıktırılır (Burdur Valiliği, 1974). Bütün bu olaylar nedeniyle yaklaşık 200 yıl boş kaldıktan sonra Karaköy'e ilk yerleşenler komşu Dengere¹ köyünden gelenler olmuş, ardından Aydın'ın Kızılca Keçili yörükleri gelmiş ve sonraki yıllarda da Konya'dan göçen yörüklerle birlikte küçük bir köyü oluşturabilecek nüfusa erişmiştir. Birbirlerine yabancı olan bu üç sülale Dedeoluk, Arpalık ve Karanlık Dere'ye ayrı ayrı oturmuşlardır (Ünal vd., 2015).

¹Köyünün adı 1996 yılında Bölmepınar olarak değişmesine rağmen çevrede hâlâ Dengere olarak anılmaktadır. Bu çalışma kapsamında görüşülen kişilerin köyün eski adını kullanması nedeniyle karışıklığa sebep olmamak için araştırmacı da köyün eski adını kullanmayı tercih etmiştir.

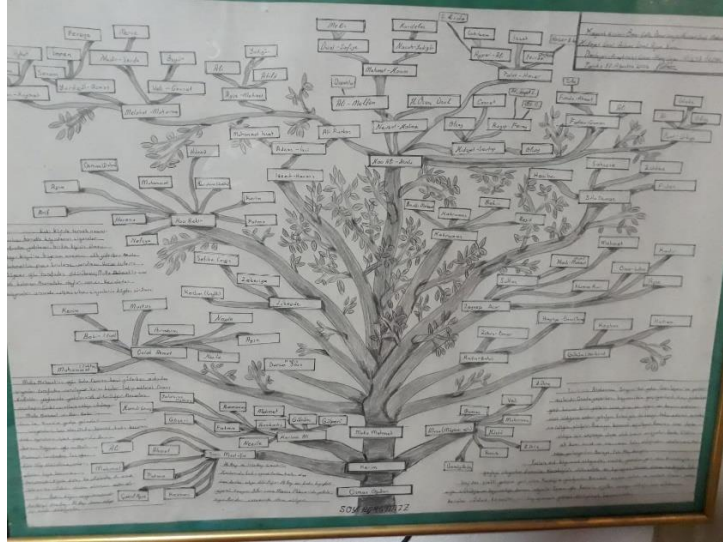
Özellikle 17. yüzyılda önemli bir konuma gelen Dengere köyü, Osmanlı Devleti'nin Burdur sancağı Tefenni kazasının nüfusu en yoğun yerleşim yeri olarak bilinmektedir. Osmanlı Devleti'nin yükselme dönemi padişahlarından Yavuz Sultan Selim'in emriyle köye askeri karakol kurularak Söğüt Gölü çevresindeki araziler tımar olarak dağıtılmıştır. Büyümeye devam eden Dengere köyünün meraları yetmediği için bazı aileler çevre köylere göç etmek zorunda kalmıştır (Dengere Köyü, 2019). Karaköy'ün en büyük sülalelerinden olan Kerimler sülalesine adını veren Kerim'in babasının Dengere'den geldiği söylenmektedir. Kerim'in babası Dengere'de bir beyin kuzu sürüsünü götüğü için kendisine kuzucu denmektedir. Bu yüzden sülalenin bir adı da Kuzucular'dır.

Kızılca Keçili Yörüklerinin ise ağalar ile aralarında yaşanan bir anlaşmazlık sırasında ağalardan birinin kâhyasını öldürdükleri ve ceza almamak için Aydın'ı terk ederek Denizli üzerinden Rahat Dağı eteklerinde yer alan Karaköy'e ulaştıkları söylenir. Kerimler, biri erkek iki kardeş ve altı oğlan çocuğu oluşan aileyi, oğlanların saz çalıp kadın oynatmasından dolayı hoş karşılamaz; başta köye alıp almamakta tereddüt ederler. Ancak, Molla'nın iyi birisi olduğunu düşünür ve yeğenlerini yola getireceğine söz vermesi üzerine köye kabul ederler. Bekir Yılmaz, Aydın'dan gelenlerin kim olduklarını babasından dinlemiştir:

İran'ın güneyinden Orta Asya'dan göç geliyor. Bunlar hayvan sürüleriyle geliyorlar. Önce Mersin'e geliyorlar. Oradan Aydın Sultanbeyli'ye. Kıl çadırlarda oturuyorlar. Orada bazı olaylar oluyor. Bunlar Konya'ya sürülüyorlar: Konya'nın Burdur'un Karaköy'üne.

Hüsnü Ünal ve dayısı Ali Peker, 1978 yılında İzmir'e giderken yolda mola verdikleri sırada Agili adında yaşlı birisiyle tanışır. Agili onlara Karaköy'de akrabaları olduğunu söyler; babasının, dayı ve amcalarının köylerini terketmek zorunda kaldıklarını ağlayarak anlatır. Aydın'ın Kuyucak İlçesi Gencelli köyündeki evinde konuklarını misafir alan Agili birkaç ay sonra Karaköy'e onları görmeye gelir (Ünal, 2013).

Köyün ilk çeşmesinin yer tespitinin keçiler tarafından yapıldığı anlatılır. Dedeoluk'ta ormana giren keçilerin çıktıkları sırada sakallarından su damlamaktadır. Keçilerin izinden giderek suyu bulur ve çeşme yaparlar. Yanına da bir odası cami olarak kullanılmak üzere iki odalı bir yapı olan köy odasını inşaa ederler. Zamanla su ihtiyacı arttıkça, yeni su gözeleri işlenerek Öküz Pınarı ve Vicir Pınarı kullanıma açılır (Ünal vd., 2015).

Görsel 1. Nevzat Ünal ve Hülya Özenç'in Hazırladığı Kerimler'in Aile Ağacı

Karaköy kurulduktan sonra da göç almaya; türlü sebeplerle toprağından sürülenlerin, bulunduğu topraklarda geçimini sağlamakta zorlanan ve yeni bir yaşam arayışında olanların yeni köyü olmaya devam etmiştir. Osman Arslan kendi sülalesi Kotaklar'ın Fethiye'nin Bakırlık köyünden geldiklerini ve köyün bir kenarına yerleştiklerini ifade etmiştir. Bekir Yiğiter, dedesinden, sülalelerinin yıllarca hapis yattıktan sonra Karaköy'e gelen birisine dayandığını, bu kişiye köylünün "Hapis" diye hitap ettiğini ve bundan dolayı sülalelerine "Hapışlar" dendiğini dinlemiştir.

Halil Gümüşlü adını taşıdığı Halil Binbaşı'nın yaptığı bir hatadan dolayı dönemin padişahı tarafından İstanbul'dan sürüldüğü, ilk olarak Dengere'den geldiği ancak sürgün olarak geldiği bir yerde değil de kendisinin istediği bir yerde yaşama arzusundan dolayı, hemen yakındaki Karaköy'e yerleştiğini söylemektedir. Dengere'den gelirken kendisi gibi sürgün üç kişiyi de yanında getirmiştir. Ölünceye kadar Karaköy'de yaşayan Halil Binbaşı'nın özellikle Kerimler sülalesiyle yakın ilişkide olduğu, bu yüzden Kerimler sülalesinin okumaya meraklı ve konuştukları dilin İstanbul Türkçesine yakın olduğu değerlendirilmektedir. Mezarı Karaköy ile Dengere arasındaki yolun kenarına yapılmış ancak orada tarlası bulunan Çolak Ahmet tarafından mezarın bulunduğu alan tarlasına katılmıştır. Yıllar sonra İstanbul'dan Halil Binbaşı için mezar yapmak üzere gelenler olmuşsa da Çolak Ahmet tarlasının elinden alınacağından korkarak mezarın yerini göstermemiştir.

Karaköy geçimin hayvancılıkla sağlandığı o dönemde özellikle sert kış koşullarında çevresine göre biraz daha alçak ve kuytu bir yer olması sebebiyle yerleşim

yeri olarak tercih edilmiştir. Osman Arslan bu tercihi şöyle açıklamaktadır: “Kışın Eski Karaköy daha sıcak. O yüzden önce Eski Karaköy’e yerleşiyorlar. Hayvanlar için, insanlar için daha iyi.” Zaten, yeni gelenler için çevrede yerleşecek başka da yer yoktur; çevredeki yaşamaya uygun diğer alanlar yüzyıllardır yerleşim yeri olarak kullanılmaktadır. Temel geçim kaynağının hayvancılık olduğu köyde her ailenin keçi veya koyun sürüsü vardır ve aileler kış gelince hayvanların yiyeceği olmadığı için hayvan otlatmaya sahil kenarlarına göç etmektedir. Bu göçe “seyle göçü” adı verilirken, genellikle Aydın, Finike ve Fethiye tercih edilmekte, kışın gidilen yerden ilkbaharda dönülmektedir. Arslan’ın dedesi de seyle göçü yapmaktadır: “Dedemin 40 sığırı 20 kadar hayvanı atı varmış. Kışın Finike’ye gider baharda geri gelirmiş.”

Zirvesinde Koca Yayla’yı barındıran Rahat Dağı’nın Karaköy’e bakan eteğindeki bölgenin sulak olması nedeniyle Karaköylüler buraya bağ evleri yaparlar. Bu bağ evleri Koca Yayla’ya yakınlığı sebebiyle tercih edilmiş, yazın yaylaya çıkmayan ya da çıkamayanlar bu evlerde konaklamışlardır. Bu bölgedeki verimli arazilerin çoğu tarla ya da mera olarak çoktan paylaşılmış, güçlü sülaleler başta Ova adı verilen düzlük alan olmak üzere neredeyse bütün iyi arazilere sahip çıkmıştır.

Kuzucu (2019) 1852 yılından itibaren Gölhisar bölgesinde eşkıyalık olaylarının yeniden ortaya çıktığını ve en bilinenlerinin arasında Karaköylü imam Tesfirci Ali ile Kahraman’ın olduğunu, Yazır ve Hasanpaşa köylerinin muhtarlarını öldüren bu kişilerin etrafa epey zulüm ettiğini yazmaktadır.

Komşu köy Dengere’nin ağalarından Şeyh Hüseyinoğlu Karaköylülerin arazilerini sulamakta kullandığı Pınargözü’nün suyundan kendi arazilerini sulamak üzere faydalanmayı talep etmiştir; Karaköylüler kabul etmeyince kavga çıkmış, bu su kavgası sırasında Dengereli bir köylü hayatını kaybetmiştir. İşin “resmiyete dökülmemesi” şartıyla Karaköylüler Dengerelilere “bir arık” su vermişlerdir.

Karaköy 1900’lü yıllara gelirken kendi içinde de şiddet uygulamaktan çekinmemiştir. Bunun en acı örneklerinden birisi Ömerler’in Mustafa’nın karısı Fatma’nın başına gelenlerdir. Köyün en güzel kadınlarından olan Fatma, Molla’nın yeğenleri tarafından kaçırlır. Köyün en çok sözü geçen kişisi Kerimler’den Hacı Mehmet, Fatma’nın bulunmasını ve cezalandırılmasını ister. Fatma bulunur ve gönüllü kaçtığı düşünülerek ceza olarak burnu kesilir; bundan sonra adı Burunsuz Fatma olarak kalır. Osman Yılmaz 85 yaşındayken Kamile Yılmaz’la yaptığı röportajda Burunsuz Fatma’yı gördüğünü, burnunun kesik ama hâlâ çok güzel olduğunu söylemiştir. Karısının

burnunu keserken eli ayağı titreyen Mustafa ise ömür boyu titrek kalmıştır. Bu olayın ardından yeğenlerini uslandıramadığı için Molla vurularak öldürülür (Ünal vd., 2015).

Görsel 2-3. Eski Karaköy'deki Ev Yatakları ve Mezarlık

Eski Karaköy'den Yeni Karaköy'e Göç. Köyün nüfusunun 1880'li yıllara gelindiğinde artmasıyla birlikte köyde gerginlikler de artar. Zaten küçük bir alana kurulu olan köy, köylüye dar gelmeye başlamıştır. Sülaleler arasındaki çekişmeler yavaş yavaş kavgalara dönüşür. Kerimler ve Ömerler sülalesi arasındaki rekabette Meseroğlu Kerimler'den yana tavır alınca, Ömerler köyün kaderini değiştirecek bir harekete girer. Ramazan ayında, köylü teravih namazını kılmak için bir odası cami, bir odası köy odası olarak kullanılan yapının cami tarafında toplanmıştır. Diğer odadaysa o gün köye gelen iki Osmanlı müfrezesi kalmaktadır. Müfrezelerden birisi kapının arkasındaki sulukta yıkanarak, istirahat çekilir. Namaz sırasında büyük bir patlama meydana gelir. Patlamanın sebebi binanın altına gömülen kara barut dolu testidir. Testiye fitil olarak kaput bezi bağlanmış ve binanın dışına kadar uzatılmıştır. Patlamanın etkisiyle cami olarak kullanılan odanın göçtüğü, yananlar, yaralananlar ve hatta ölenler olduğu söylenmektedir. Daha büyük bir faciayı, banyo yapan müfrezenin kullandığı suyun testideki barutu nemlendirmesi önlemiştir. Bu olay Kerimler ve Ömerler sülalelerinin köyde daha fazla birlikte yaşayamayacağını da işareti olur. Kerimler ve Meserler, Ömerler'i köyden sürmek için silahlanırlar. Ömerler ve onlara yakın ailelerin evleri basılır, bazıları evlerinde, bazıları kaçarken öldürülür. Sağ kalanların bir kısmı Burdur'un Kozluca, Karaçal ve Büğdüz köyelerine, bir kısmı da Konya Karaman'a yerleşirler (Ünal vd., 2015). Karaköy'den Zeki Yaşın köyden sürülenlerin torunlarıyla tanışmıştır: "Ben sigorta müşavirliği yapıyordum. Kozluca'ya gittim. Girişinde bir mahalle var, Karaköylülerin. 20, 25 tane ev var hepsi Karaköylülerin."

Ömerler’le meydana gelen çatışmada Meseroğlu’nun uzun dolma tüfeğiyle dokuz kişiyi öldürdüğü söylenir. Zamanın en modern silahlarından olan bu tüfek İngiliz malıdır. Tüfeğin hikâyesini Osman Arslan şöyle anlatmaktadır:

Meseroğlu’ndan Sulu Osman’a geçiyor tüfek. Sulu Osman ölünce karısı Uzun Ayşe’ye kalıyor. O ölünce babam damadı alıyor tüfeği. Tüfek Tefenni’de bizim Fatma’da satmadılarsa. O tüfekler bir servet o zaman. Bir tüfeğe 20 dönüm yer veriyor adam. Babam öldüğünde vârislerden ben aldım parayla. Beş, altı sene kullandım. Sonra kırma çifteler çıktı piyasaya. Bir kırma çiftede aldım. Hasan’la Fatma “Biz armağan olarak kullanacağız” dediler, verdim.

Karaköy’de sülaleler arası iç çekişmeler sürerken, yazlık olarak kullandıkları bağ evlerinin bulunduğu bölgenin 3 km kuzeyine, Düğer olarak adlandırılan bölgeye Dervişler ve Sağır Osman gelip yerleşmiştir. Karaköylüler yeni gelenleri önce kendilerine bir tehdit olarak görür, aralarında kavgalar olur ancak fazla uzun sürmez ve iyi geçinmeye başlarlar (Ünal vd., 2015). Düğer’deki yeni yerleşimciler Karaköy’dekilere bağ evlerinin bulunduğu bölgede yaşama fikri vermiştir. Yazın bağ evlerine göçen köylülerden bazıları yaz bitse de Karaköy’e geri dönmemeye ve kışı orada geçirmeye başlarlar.

Yaşanılan bölgenin darlığı, nüfusun fazlalığı ve su bulmakta yaşanan zorluklar, 1900’lerin başlarına gelindiğinde, su kaynakları bakımından daha zengin olan köyün bağların bulunduğu bölgeye taşınabileceğini düşünenlerin sayısını iyice artırmıştır. Kimileri mera, bağ ve tarlaların paylaşımında geç kalmamak, kimileri de köyde yalnız kalmamak için Karaköy’ün 4 kilometre doğusunda, bağların yer aldığı bölgeye taşınmaya karar verirler. Köyün tamamen taşınmasının üç veya dört yıl sürdüğü tahmin edilmektedir. Arkalarında hiçbir şey bırakmamak üzere yola çıkan köylüler neleri var neleri yoksa taşırlar. Hatta köyün adı bile taşınmış, yeni taşınan yerin adı yeşillikler içinde ağaçlık bir yer olmasına rağmen Karaköy olmuş, geride kalan köy de ondan sonra Eskiköy veya Eski Karaköy olarak anılmıştır. Feden Öztürk köyün taşınmasıyla ilgili duyduklarını şöyle ifade etmektedir:

Su gitmemiş, su yokmuş. Ev sayısı azmış. Bi seeli [bir kısmı] Düğer’e gitmiş, Düğer’de pınar gözü varmış. Buraya göçtüklerinde hiç ev yokmuş. Bu evlerin yatağı hep mezarlıkmiş. Biz evi yaptığımızda boduclar çıkardı. İçinde kara bir şey var. Çömlekler çıkardı minede. Cavur mezarı varmış burada.

Eski Karaköy’de olup da Karaköy’de olmayan ne varsa getirildiği, öküzlerin de yük hayvanı olarak kullanıldığı taşınma sırasında gidip gelmekten ayakları kanayan bu hayvanların ayaklarına gön çarık geçirildiği anlatılır. Eski Karaköy’ün genç meyve ağaçları da göçürülerek getirilmiş ve yeni bahçeler yapmak üzere dikilmiştir. Bunlardan en çok bilineni, Ahmet Çavuş’un (Yılmaz) köy eriğidir. Eskiköy’den geldiği için “köy

eriği” denilen bu erik hem sulu hem lezzetlidir. Ahmet Çavuş’un oğlu Bekir Yılmaz bu eriği iyi hatırlamaktadır: “...diğer bütün eriklerden önce yetişirdi. Bütün çocuklar başında olurdu.”

Karaköy’de geçmişte olanlara dair bilgi toplamak oldukça zordur. Bunda hem olayları anlatmaya kimsenin dilinin varmaması hem kız alıp vermeler sebebiyle bütün köyün birbiriyle akraba olması sebebiyle birilerini darıltmaktan çekinilmesinin etkisi vardır. Örneğin, Ömer Tuncel Eskiköy’den göçü çok yüzeysel anlatmaktadır, Karaköy’de 12 yıl öğretmenlik yaptıktan sonra böyle önemli bir konuda daha fazla bilgi vermesi beklenebilir:

O zaman bizim köy, hani Eskiköy derler bir köy vardı, sonra çıkmış yeniköy diyoruz. Artık çıkışlarının sebebi neydi bilemiyoruz tabi. Daha ziyade şeyden bahsederler tecrübe olarak, iki sülale kavga etmiş de, birbirlerini rahatsız etmişler. Atına binen Konya, Burdur, Aydın oralara hep gitmiş derler. Hakikaten aslı var gitmişler. Nasıl gitmişler? Onu bilemiyoruz.

Karaköy’de 1950’lere Kadar Yaşanan Önemli Olaylar. Karaköy’ün ilk kurulduğu yerden taşınmasının ardından köyü ve köylüyü etkileyen önemli olayların anlatılacağı bu alt başlıkta, köyün daha iyi anlaşılabilmesi için köyün Birinci Dünya Savaşı sırasındaki durumu, çekirge istilası, köye gelen yeni göçler ve Çavdır pazarının taşınmasına yer verilmiştir.

Birinci Dünya Savaşı Sırasında Karaköy. Eskiköy’deki sülaleler arasındaki kavga otlak ve tarla anlaşmazlıkları Karaköy’de de devam eder. Mücadeleyi kaybedenler köyü terk ederek Konya’ya yerleşmek zorunda kalır. Sonraki yıllarda köydeki bazı toprakların kendilerine ait olduklarını iddia ederek köye geri dönmek için can kaybının yaşandığı girişimlerde bulunsalar da bunda başarılı olamamışlardır.

Daha köye yeni yerleşilmiş, henüz düzen kurulamamışken Birinci Dünya Savaşı için 1914 yılında köyün gençleri askere alınır. Karaköy’den bu savaşa 41 kişinin gittiği ancak az sayıda kişiyi döndüğü söylenmektedir. Resmi kayıtlarda üç şehit bulunurken, gerçek şehit sayısının bu rakamın çok üstünde olduğu değerlendirilmektedir. Örneğin, Eskiköy’den Karaköy’e ilk yerleşenlerden Koca Musa’nın beş oğlu Yayla, Muharrem, Rasih, Hüsnü ve Kerim Çanakkale’de şehit düşmüş ancak isimleri şehit kayıtlarına geçmemiştir.

Ahmet Yılmaz daha 17 yaşındayken askere alınmış; köyüne ancak sekiz yıl sonra, Kurtuluş Savaşı’nın bitmesiyle dönebilmiştir. Acemilik eğitiminden sonra Avusturya’ya

sevk edilen Ahmet Yılmaz, Galiçya Cephesi'nde Ruslara karşı savaşıırken çavuş rütbesine yükselir, ardından Irak Cephesi'ne gönderilir. Bağdat'ta Ahmet Çavuş'a cephede savaşmak yerine imamlık görevi verilmiştir. Ahmet Çavuş'un dini bilgisi çocukken komşu köy Dengere'de devam ettiği medrese eğitiminden gelmektedir. Kuran'ı Kerim'i hafızlık derecesinde ezbere bilen Ahmet Çavuş, Bağdat yıllarında Arapçayı da öğrenir. Suriye Cephesi'nde vebaya yakalanansa da hayatta kalmayı başaran Ahmet Çavuş köyüne dönebilmiştir. Yaşı ilerleyince köyün Çavuş Dayı'sı olarak anılmaya başlayan Ahmet Çavuş bacağındaki savaştan kalma merminin özellikle soğuk havalarda verdiği sızıyla 75 yaşına kadar yaşamıştır.

Hicaz-Yemen cephesinde savaşıırken esir düşen Ramazan Yılmaz'ın köye dönebilmesi dört yıl sürerken, Osman Yılmaz'ın Yunanistan'da tarlalarda zorla çalıştırıldığı ve işkence gördüğü anlatılır. Hasan Peker, Bayburt kırsalında Ermenilerle olan mücadelelerde, Mustafa Çelik ise Büyük Taaruz'da bulunmuştur. Kotaklar sülalesinden Hüseyin, Yemen Cephesi'nde savaşmış, uzun yıllar kendisinden haber alınamamıştır. Ailesi zaman zaman Tefenni Askerlik Şubesi'ne Hüseyin'in durumunu sormuş, herhangi bir bilgi alamayınca da Hüseyin'i öldü kabul etmişlerdir. Ne var ki yedi yıl aradan sonra bir akşam üstü annesi ahırda süt sağarken Hüseyin saçları beyazlamış bir şekilde kapıda görünmüştür (Ünal vd., 2015).

Çekirge İstilaları. Daha önceki yıllarda görülse de, 1910 yılı itibariyle Batı Anadolu'da çekirge sürüleri hızla artarak 1914-1915 yıllarında Tefenni kazası ile Gölhisar nahiyesini istila etmişlerdir (Yıldırım, 2014). Birinci Dünya Savaşı sırasında çok sayıda genç silah altına alınınca zaten tarım ve hayvancılık alanında önemli bir iş gücü kaybı yaşayan köy, çekirge istilalarıyla her yıl artan oranda açlık çekmeye başlamıştır. Çekirgeler yalnızca köylünün zaten küçük bir alanda yapılan buğday tarımını istila etmekle kalmamış, hayvanların otlatıldığı mera alanlarını da yiyip bitirmişlerdir. Köylüler çekirgeyle mücadeleye destek vermiş, çekirgelerin yumurtlama dönemlerinde “yüksük” adı verilen yumurtaları toplayıp, köyün önceden belirlenen noktalarında yakmışlardır. Önceleri keçi ve koyun sürülerine sahip aileler açlıkla karşı karşıya kalınca ambarında bulunan az miktardaki unu çoğaltmak için, mısır koçanlarını öğütmeye ve bunu unla karıştırmaya başlamıştır. Dağlardan toplanan yenebilir otlar da aynı şekilde öğütüldükten sonra un çoğaltmakta kullanılmıştır. Bu yıllarda çevrede bulunan neredeyse her türlü bitkiler “Acaba yenebilir mi?” diye denenmiştir. Bu kıtlıktan onlarca yıl sonra

bile gençlere o zor yılları anlatmak için kimi yaşlı köylüler “kıtıkta biz söğüt yaprağını bile yedik” diyerek çocukların şaşkın bakışları altında taze söğüt yaprağı yemiştir.

Karaköy’e Yeni Göçler. Karaköy, Eskiköy’e yıllar içinde başka yerlerden gelerek yerleşenlerle köy haline gelirken, göç almaya yeni taşındığı yerinde de devam etmiştir. Çevre köylerle tutunamayanlar, yeni bir yaşam umuduyla Karaköy’e gelmişlerdir. Karaköy, ne tarıma elverişli arazisi ne hayvan otlatılacak yeterli merası olmasına rağmen, yeni gelenleri geri çevirmemiştir. Eskiköy’deki Kerimler, Şabablar, Sarılar, Hapışlar, Karalar, Gacarlar, Kitirler ve Kotaklar’a ek olarak, Karaköy’e Ayılar, Karaoğlanlar, Cingenler ve Dereliler gelerek yerleşmişlerdir.

Zeki Yaşın dedesi İbrahim’in 1890 yılında Antalya Aksu’nun Gökdere köyünde işlediği bir cinayet sonrası orayı terk ederek Korkuteli’nin Manay köyüne geldiğini, burada bir süre çobanlık yaptıktan sonra Karaköy’ün Düğer Mahallesi’nde çobanlığa devam ettiğini ifade etmiştir. Diğer dedesinin adının da İbrahim olduğunu belirten Zeki Yaşın, aslen Aydınli olan dedesinin Demirci Efe’nin çetesinde yer aldığını, Kurtuluş Savaşı sırasında Kuvayı Milliye’ye katıldıklarını söylemiştir. Karaoğlan lakaplı İbrahim’in Karaköy’e yerleşmeden önce yaklaşık 15 km uzaklıktaki Kayacık köyünde bir süre kaldığı bilinmektedir.

Hatta 1950 yılında, Bulgaristan’dan zorunlu göçle gelen üç aile de Karaköy’ün Çalıca Mahallesi’ne yerleştirilmiş ancak bu aileler kısa sürede köydeki kaynakların sınırlılığını görüp köyü terk etmişlerdir.

Çavdır Pazarının Taşınması. Cumhuriyetin ilk yıllarında belediyelik olan Çavdır 1930 yıllarında 2.000 nüfus şartı nedeniyle muhtarlığa dönüştürülmüştür. Çavdır, 1952 yılına kadar Tefenni ilçesine bağlı iken Gölhisar’ın ilçe olması sebebiyle bu ilçeye bağlı bir nahiye olmuş; 20 Mayıs 1990 tarihinde ise 3642 sayılı kanunla ilçe yapılmıştır (Çavdır Kaymakamlığı, 2019).

Tefenni ilçesinin bir köyü olan Karaköy’ün köylüleri resmi işler gibi zorunlu haller dışında 30 kilometreye varan mesafesi nedeniyle ilçe merkezine gitmeyi tercih etmemişlerdir. Alışveriş söz konusu olduğunda arası sadece 7 km olan Çavdır’a gidilip gelmektedir. Zira ulaşım ağı ve araçlarının günümüzdeki gibi gelişmiş olmaması dolayısıyla fazladan gidilecek her kilometrenin önemi vardır. O yıllarda köylülerin ulaşım aracı varsa eşektir, o da yoksa yürümek gerekmektedir.

Çavdır bölgesinde haftada bir gün kurulan pazar, belediye merkezine 10 km kadar bir mesafede toplanmaktaydı. Çavdır'ın ileri gelenleri pazarın Çavdır'ın merkezinde toplanmasını istemişler ancak pazarcıları ve tüccarları ikna edememişlerdir. Gidip başta Dengere köyü olmak üzere diğer yakın köylerle görüşmüşler: “Niye biz pazar için oraya kadar gidiyoruz, madem bize bir şeyler satacaklar, onlar buraya gelsin” demişlerdir. Karaköy'e de durum anlatılıp onların yardımı istenmiş; köyün efeleri Çavdırlıların teklifini kabul ederek pazarın kurulacağı sabahın gecesinde onlarla birlikte silahları kuşanmış, pazarcı ve tüccarları beklemeye koyulmuşlardır. Pazar yeri yavaş yavaş yüklü hayvanlarla dolmuş ama kimsenin mallarını çözmesine izin verilmemiştir. Bundan sonra pazarın Çavdır'ın merkezinde kurulacağı, canını ve malını sevenlerin buna uyacakları ilan edilmiştir (Ünal vd., 2015). Pazar yerinin 1925 mi yoksa 1926 yılında mı taşındığı tam olarak bilinmese de pazar hâlâ Çavdır'ın merkezinde kurulmaktadır (Çavdır Kaymakamlığı, 2019). Pazartesi günleri kurulan bu pazar çevredeki köylerin de bu pazarı kullanmasıyla bölgenin en büyük pazarı haline gelmiştir.

Pazarın yeri Çavdır'a değişip Karaköy'e yaklaşıncı köylünün pazara olan ilgisi de artmıştır. İşlerini görmek üzere, sabahları alaca karanlıkta, herkes eşeğine binip heybesini ardarak, eşeği olmayanlar da sırtında torba dereyi takip ederek Çavdır'a ulaşmışlardır. Karaköy'de pazar veya dükkân olmadığı için alışveriş de yoktur; çok özel bir işi olmadıkça dışardan kimse gelmemektedir. Köyden birisinden alacağı olan pazarda bulup almakta, vereceği olan da yine pazarda bulup vermektedir. Karaköylüler pazarda baltaların eskiyen uçlarını açtırmakta köylünün deyişiyle “yületmektedir”. Paraları sınırlı olduğu için alışverişleri de temel ihtiyaçlarla sınırlı olmaktadır. Örneğin pazara Finike'den eşeklerle gelen ve taneyle satılan portakallardan Karaköylüler almamaktadır. Önce kibrit alınmakta, sonra şeker gelmekteydi. Şeker de yılda ancak iki kilo kadar alınabilmekte, bez kese içinde, çocukların erişemeyeceği bir yerde saklanmaktaydı. Önemli bir misafir gelirse kahve için kullanılmaktaydı. Siyah çay fazla bilinmemekte, Rahat Dağı'nın yamaçlarında bolca bulunan yayla çayı toplanmakta ve kurutulmaktaydı. Yayla çayını koyacak bardak bulanlar, misafirlerine ikram etmekteydi. Kamile Yılmaz'ın evinde de çay zor bulunan bir içecekti:

O zamanlar çay ve kahve sadece zenginlerin evinde vardı. Dedem Karaoğlan köyün en zengini, Şehri nenem çayı tülbente koyarak kaynatırdı. Çok değerli bir şeydi. Bize de verecek mi diye bakardık. Kahve de dededikenin tohumunun toplanıp kavrulması, nohudun da kavrulması, o birlikte çekiliyor. Öbür kahveyi kim içiyor, kaç kişi içiyor bilmiyorum.

Ömer Tuncel

Ömer Tuncel'in çocukluğu ve ailesi hakkında bilgi sahibi olmak, onun çocukluğuna dair anlattıklarını incelemek aynı zamanda o dönemki köy hayatını anlamaya katkıda bulunmaktadır. Dolayısıyla bu alt başlıkta araştırmanın çalışma grubunun da önemli bir yer tutan Tuncel'in, belirtilen öğelerle birlikte ilkokul, enstitü ve ilk öğretmenlik yıllarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Ömer Tuncel'in Çocukluğu. Ömer Tuncel 1934 yılında Karaköy'de Şabablar sülalesinden Hasan Ali Çavuş ve Anakadın'ın beş çocuğunun ilki olarak doğmuştur. Şabablar sülalesi, Eskiköy'den göçüldüğü zaman köyün girişinde genişçe bir yer çevirmişler, Tuncel'in dedesi ve iki amcası, birbirine bitişik alt katları ahır ve samanlık olmak üzere iki katlı üç ev yapmışlardır. Şabablar sülalesi hayvancılıkla uğraştığı ve büyük küçükbaş hayvan sürüleri olduğu için köyün içine pek karışmamıştır. Köyü pazara, değirmene, kasabaya ve ilçeye bağlayan yol üzerinde tek bir avluya bakan Şabablar'ın evlerine sülale genişledikçe yeni odalar eklenmiştir. Dışarıdan bakıldığında tek evmiş gibi görünen ve kendi sülale adlarını taşıyan bu mahallede 47 kişi bir arada yaşamışlardır. Tuncel, kardeşleri, anne ve babası yedi kişi iki odalı bir evde oturmuşlardır:

Şimdi şöyle anlatayım sana. Ta küçükten anlatayım. Köyün en batısındaki ev bizim ev. Köyün pazara gidecek yolu da buradan geçer, değirmene gidecek yolu da buradan geçer, alışveriş yolu, ticaret yolu bizim evin yanından geçiyor, aşağıda olduğu için Çavdır, pazar ya, oraya gidiyor.

Babası Hasan Ali, Karaköy'de okul olmadığı için okuma-yazmayı halasının yanında kaldığı Dengere'de öğrenmiştir. Halasına onun evinde kalmak ve okula gitmek istediğini söylediğinde, halası Hasan Ali'ye kumar oynamaması ve kumarcı arkadaşlarını eve getirmemesi şartıyla bunun mümkün olabileceğini söylemiştir. Halası gelin gittiği Dengere'de Karaköylü olduğu için dışlanan birisi olmuş; dağ yolundan okula gelen çocukları görünce sevinmiştir: “Bak bakayım, bizim köylüler geliyor mu?” diye sormuştur. Karaların İbrahim Çetin, Çolak Ahmet'in oğlu Tahtacı da okula Dengere'de Hasan Ali'yle birlikte gitmişlerdir. O zamanın öğrencileri, köy ile Dengere arasındaki 5 kilometrelik mesafeyi sırtlarına sardıkları ekmek torbalarıyla gidip gelmişlerdir. Tahtacı okul günlerini anlatırken “Ekmeği Belen Söğüt'te yer de dönüverirdik, okula gitmezdik” diye anlatmıştır.

Köy kâtipliği yapan babası köyde Hasan Ali Çavuş olarak çağrılmakta, çalışmayı sevmeyen ama uyanık, şakacı birisi olarak bilinmekte, konuştuğu zaman çevresindekileri

eğlendiren birisi olarak tanınmaktadır. Ömer Tuncel babasını “Babam pek biraz bedenlen zayıf olduğu için kalem işlerini kitap işlerini, yok ben 10 köyün kâtibiyim, sekiz köyün çavuşuyum, kendi kendine emir verirdi babam o zaman” diye anlatmaktadır. Hasan Ali Çavuş’un en önemli özelliklerinden birisi atıcılığıdır: Daldaki cevizi tabancayla vurduğuna birçok köylü şahit olmuştur. Atıcılıktaki becerisi sayesinde askerliğini çavuş olarak yapmıştır.

Ömer Tuncel’in annesi Anakadın bir gün köylünün odun getirmeye gittiğini görünce, Hasan Ali Çavuş’u da oduna göndermiştir. Eşeğine binip diğer köylülerle oduna giden babası, akşam tekrar eşeğine binip eli boş geri gelmiştir. Dağdan odun getirmek zor bir iştir: Çalıya basmayı, onu kesmeyi, kökünü kazmayı gerektirmektedir. Hasan Ali Çavuş zayıf ve güçsüz birisi olduğu için bunları yapamaz; karısı da bir daha onu oduna göndermez. Hasan Ali Çavuş eve odun getiremeyince iş evin idarecisi olan Anakadın’a düşer. Kocasıyla karşılaştırıldığında keçi çobanı bir sülaleden gelen Anakadın daha güçlüdür. Köyde oduna giden başka kadınlar da vardır. Akşamdan anlaşılan kadınlar elde tahra, Karatepe’ye gitmek için sabah erkenden yola düşer, evinin önünden geçerken haber verirlerdi: “Kadın! Kadın! Hadi gidiyoruz”. Annesinin asıl adı Şehri’dir ama Anakadın olarak bilinir ve köydeki diğer bütün Anakadın’lar gibi Kadın diye çağrılmaktaydı. Ömer Tuncel’e göre Karaköy’ün dağları odun yönünden fakirdi: Meşe ve çalıdan başka kesecek bir şey yoktu, olanlara da oduncular büyük zarar vermekteydi: “Odun kazıldı mı ta kökünden kazılıyor, kökünden kazıyorsun ormanı, alıyorsun yakıyorsun kökünü.” Kesilen odunların inceleri çırpı olarak adlandırılıp aynı gün sırtta getirilmekte, kalınları ertesi güne kurumaya bırakılıp, eşekle getirilmekteydi.

Köyde özellikle yazın kadınlara her gün yapacak iş olduğu için annesi erkenden kimi sabah tarlaya, kimi sabah dağa gitmekte, Ömer Tuncel evin en büyük çocuğu olduğu için sabah evin işleri ona kalmaktaydı. Köyde koyun ve keçi sürülerini sahipleri veya tuttukları çoban güder, inekler ise kimse akşama kadar bir ineğin peşinde dolaşmak istemediği için köy sığına katılırdı. Toplanan inekleri çoban Savak tarafına ya da aşağı Eşiköy tarafına götürür, akşam olunca da sürüyü geri getirirdi. Evin ineğini köy sığına katmak ve akşam geri almak Ömer’in göreviydi. Annesinin sabah pişirdiği tarhana sıcak külün üzerinde durur, kardeşleri uyanınca onları doyurmak ona düşerdi: “Anamız dağa girmiştir, biz de burada geçincemeyi bağlarız.” Mısır ekmeğiyle yenilen tarhananın kalanı her sabah olduğu gibi “ak köpeğe” dökülürdü.

Karaköy’deki fakirlikten Ömer Tuncel ve ailesi de payına düşeni almış, özellikle babasının ani ölümü aileyi daha zor bir durumda bırakmıştır. Kardeşi Kerim’i Hisarardı

köyünden birisi yanına almak istemiştir. Annesi kabul etmeyince, akrabaları Mustan Ünal araya koyularak ikna edilmiştir. Sonradan Kerim'e gece gündüz koyun güttürüldüğü öğrenilince, annesi gidip Hisarardı'ndan getirmiştir. Bu kez Mustan Ünal, Kadın'ın evde ekmek yapacak unu bile bulmakta zorluk çektiğini görünce Kerim'i yanına alarak yardımcı olmak istemiştir:

Mustan Çavuş değirmen ustası, benim emmim. Benim en küçük kardeş Kerim'e “gel” demiş, “değirmene gelenlere çuval açiverirsin, un katıverirsin yardım edersin, bir kürek un da sana katarlar, götürür evde çoluk çocuk yersiniz.” Bize faydası olmuş. Mesela adam 5 kile öğüttüyse değirmende, bir şey de sana katıveriyor. Yaşamaya çalışıyoruz, biz kalabalık çocuk olduğumuz için. Baba yok.

Tilki'nin Öyküsü. Karaköy'ün dağın dibinde bir yerleşim yeri olması kaçakların da ilgisini çekiyordu. Dağa yakındı, saklanacak çok yere sahipti. Köylülerin anlattığına göre Denizli'de işlediği bir cinayetten aranan İbrahim Doğan'ın yolu da Karaköy'e düşmüştü. Köyde kimileri ona İbrahim Efe derken çoğunluk Düğer Mahallesi'nin etrafındaki taşlarda saklanmasından dolayı Tilki diyordu. Tilki'nin köyle irtibatını Yusuf Dayı sağlıyordu. Düğer'in altındaki değirmeninde Tilki'nin ihtiyaçlarını karşılayan Yusuf Dayı çevre köyleri iyi tanıdığı için zaman zaman hangi evin soyulacağı konusunda Tilki'ye destek oluyordu. Tilki ise evlerde ne buluyorsa alıyordu: para, silah, yeni gelinlerin çeyiz bohçası... Tilki evlere kimseyi uyandırmadan girip çıkıyor, zaman zaman da silah zoruyla istediğini alıyordu. Yusuf yardımlarının karşılığını fazlasıyla görürken karısı Dudu Hala'nın giydiği çeşit çeşit oyalı basmalar bir yamalığa muhtaç köylünün dilindeydi. Tilki'nin köylüye bir zararı yoktu, köydekilerle iyi geçinirdi.

Genellikle gündüzleri gözlerden uzak olan, harekete geçmek için havanın kararmasını bekleyen Tilki'yi Feden Öztürk çocukken görmüştü:

Biz Düvenkaya'da gece arpa yoluyorduk. Tilki geldi “Selamün aleyküm” dedi. “Aleyküm selam” dedi babam. “Çalışıyor musunuz?” dedi. Düvenkaya taşının oraya geçiverdi. Orada yatarlarmış. Şali Usta var, Karaların Ömer var, yukarıda tarlaları var. Eski adamlar. “Gencimiz var, kocamız var, sabahleyin köyü bulalım” dediler. “Bundan sonra sabahları gelelim, arpamızı yolalım. Yatmak yok bundan sonra” dediler. “Efeler geziyor” dediler. Orada yatmadık artık. Korktuk yatmadık. Köy içinde gezmezlerdi. Akşam gezerlerdi, gece gezerlerdi.

Tilki hırsızlıklarına devam ederken komşu köylerin rahatsızlığı artıyordu. Evi soyulan zengin köy ağalarının şikâyetleri karakol komutanını bıktırmıştı. Komutan hiçbir eşkıyanın köyden desteği olmadan dağda barınamayacağını biliyor ve bu işlerin Yusuf

Dayı'dan habersiz yapılamayacağını düşünüyordu. Yusuf hapisle tehdit edilince istemeye istemeye Tilki'yi teslim etmeyi kabul etti.

Tilki'nin ekmeğini bir torbaya koyarak değirmenin dışına astı Yusuf. Kendisi de değirmeni uzaktan gören bir tepeye çıkıp beklemeye başladı. Hava henüz kararmamıştı ki Tilki görüldü. Yusuf'u göremeyince torbayı alıp döndü. Yusuf, Tilki'nin çayda yıkanmasını, ardından da iki tepenin arasında kaybolmasını izledi. Köylülerin sonradan "Tilki'nin ini" olarak adlandırdığı bu yeri ona Yusuf "sana öyle bir ev buldum ki burada seni kimse bulamaz" diyerek göstermişti. Sel sularının kayanın altındaki toprağı götürmesiyle oluşan bu yerin ne aşağıdan ne yukarıdan görünmesi mümkün değildi. Yusuf Tilki'nin buraya girdiğinden emin olunca muhtar Ahmet Onbaşı'ya bekçilerini almasını, silahlanıp göstereceğı yerde Tilki'yi beklemelerini, dışarı çıkması halinde de vurmalarını söyleyip kendisi de karakolun yolunu tuttu. Ömer Tuncel, o yıl sekiz yaşındaydı. Olayın zamanını ayvaların olgunlaşmasından hatırlıyordu:

Bunu hatırlayışım şöyle! Güz devresi. Ayvalar güzün erer biliyorsun. Bizim Şababların dereye inen tarafında ayvalar vardır, öbür tarafta da güz elması vardır. Birleşirler orada. Köyün yolu da yine aynı yerden geliyor. Tefenni'den Çavdır'a dolaşiyor, oradan Karaköy'e çıkıyor. İki tane kamyon geldi. O zaman kamyonun köye çıkabilmesi mesele ya. Fakat jandarma nereden çıkabildiyse çıktı geldi...

Askerler Yusuf'un gösterdiği yerde Tilki'nin etrafını çevirip dışarı çıkmasını istediler. Tilki "teslim ol" çağrılarına herhangi bir cevap vermedi. Tilki'nin saklandığı yer ne aşağıdan ne yukarıdan görülebiliyordu. Komutan için Tilki'nin olduğu noktaya asker göndermek büyük riskti bu yüzden bekleyiş uzun sürdü. Köylülerden saman dökülüp yakılması, dumandan etkilenen Tilki'nin böylece dışarı çıkmak zorunda kalacağını söyleyenler oluyordu. Kimileri de "saman değil yorgan yakalım, hem duman hem koku daha etkili olur" diye fikir öne sürüyordu. Komutan ise Tilki'ye sesini duyurabilmek için yüksek sesle bağııyordu: "İbrahim tüfeğini, harbını at, çık dışarı. Bak öldürmeyeceğiz."

Sonunda Tilki dışarı çıkıp aşağıdan tüfeğinin ucunu komutana uzattı. Elleri bağı olarak Düğ'er'e getirilen Tilki büyük bir ceviz ağacının altına oturtuldu. Askerler kendileri için çıkarılan yemeğı yerken o önüne koyulan yemekten bir lokma bile almadı. Tilki'nin yakalanıp Düğ'er'e getirildiğini duyan köylüler kadın erkek bakmaya gidiyordu. Askerler köylüleri uyarıp Tilki'nin yanına çocuklar hariç kimseyi yaklaştırmıyordu. Ömer de merakla, asker kıyafetli, omzu kalabalık kumandanı izliyor ve olanı biteni anlamaya çalışıyordu:

Çünkü biz çocuğuz, ne yapıyor, ne diyor diye çokaşıyoruz. Asker, bu çocuk diye bir şey demiyor. Köylüler bahçede oturuyorlar ayvaların, elmaların altında

jandarmalar ne yapıyor diye bakacaklar. Jandarma “Yaklaşmayın” dedi. Niye onu götürüyorsunuz diye, ayaklanabilir diye düşündü herhalde.

Asker yemeği bitirince, komutan Düğer’den yürüyerek Tilki’yi Tefenni’ye götürmelerini emretti. İki asker önde, iki asker arkada, ortalarında Tilki, henüz 50 metre bile gitmemişken komutan arkalarından bağırdı: “Dediğim gibi tamam mı? Sağlam teslim edin. Yoksa siz de gelmeyin”. Asker: “Emredersiniz komutanım!” diye cevapladı. Halil Yiğiter de oradaki çocuklardan biriydi. Tilki’nin götürülüşünü o da hatırlıyordu:

Yemek bitti. Gitme zamanı geldi. Dört asker aldı bunu harımdan inerken, bunun çarığının birinin sicimi boşandı. Gösterdi eliyle bağlayıverin diye. Bir asker bağladı. Devam ettiler. Komutanın biri dedi ki. “Onbaşı dediğim gibi Tefenni’ye teslim edin. Kaçırsanız gözünüzü oyarım. Güzel götürün.”

Tilki ve jandarmalar tepeyi aşıp gözden kaybolmuş, köylü de Düğer’den çıkıp köyün yolunu tutmuştu. Bir kısım jandarma bahçede bekliyor, komutan ise oralarda gezenleyerek vakit geçiriyordu. Derken tepenin ardında arka arkaya silahlar patladı. Dönüş yolundaki köylüler heyecanla geri geldi. Bir süre sonra askerler Tilki’nin cesedini getirdi. Köylülerden bazıları Tilki’nin kaçmaya çalıştığını, bu yüzden askerin vurduğunu söylüyor; bazıları ise “Eli bağlı adam nereye kaçabilir? Asker onu bilerek vurdu” diye konuşuyordu. Yusuf’un komutanla pazarlık yaptığını ve öldürmelerini istediğini yoksa kendi kellesinin torbada olduğunu söylediğini duyan da vardı, “Asker öldürmeyecek olsa niye yürüyerek götürsün? Kamyonla götürürdü” diyenler de. “Komutan bunun yaptığı baş olmaz. Biz bunu götürsek hapishaneden kaçır, yine yapar demiş” diyen de oldu.

Görsel 4. Tilki’nin Karaköy’ün Düğer Mahallesi’nde Bulunan Mezarı

Köyün imamı Ahmet Çavuş Düğer Pınarı'nda soğuk suyla yıkadı cenazeyi, sonra da cenaze namazını kıldırdı. Denizlili İbrahim Efe'yi Düğer Mezarlığı'na gömdüler. Bir iki parça eşyasını ve çoğu kanlı elbiselerini bir çuvala koyup sakladı Ahmet Çavuş. İki yıl kadar sonra oğulları geldi aldı babalarının emanetini. İbrahim Efe 70 yıl yattı Düğer mezarlığında mezar taşı olmadan, ta ki torunları onun boyuna göre uzun bir mezar yaptıranı kadar...

İlkokul Yılları. Karaköy'de 20 Ekim 1940 Genel Nüfus Sayımı (TÜİK, 1940) sonuçlarına göre 503 (236 erkek, 267 kadın) kişinin yaşadığı görülmekle beraber henüz köyde okul açılmamıştır. Komşu köy Dengere çevrede okulun açıldığı ilk köy olmuştur. Ömer Tuncel de okula babası gibi Emine halasının yanında başlamıştır. Halasının kocası ölmüş, çocuğu da olmadığı için Ömer'in dayısıyla beraber yaşamaktadır. Halası Ömer'in annesinden beş oğlundan ikisini kendisine vermesini istemiş, vereceği çocukları çalıştırmayacağını, en fazla ahırdaki malları sulatıp, taktıracağını söylemişti. Annesi ise çocuklarından sadece birini, Ömer'i vermişti: “Halam götürdü beni, iyi biliyorum. Küçüktüm, eşeğin sırtına bindirdi götürdü beni. Dayım da küçüktü zaten, beraber koyun güderdik, malları güderdik, akşam eve gelirdik Dengere'de.”

Ömer 1941 yılında okula başladığı gün babasının aldığı defter onu çok heyecanlandırır: “Babam da artık defterimi kalemimi alıyor. Bir sarı defterler vardı eskiden. Bir sarı defter aldı verdi bana. Böyle geniş yapraklı bir defter. Biz öğrenci oluyoruz gari. Yaz! Koca defteri kucaklıyorsun okula.” Dengere'deki ilk öğretmeni Burdurlu Ali Rıza Arman'ı hatırlamaktadır. Öğretmene köyde kalacak yer bulunamamıştır. Dengere'de evler tek odalıdır; oda iple bölünmekte, yarısında anne-baba diğer yarısında çocuklar yatmaktadır. Halasının evi iki odalıdır, bir odasında halası ve dayısı kalmaktadır, öbür odada da “Öğretmen kalsın” diye muhtar öğretmeni getirmiştir.

Ömer ilkokul 3. sınıfta okuduğu bir gün, öğrenciler bahçedeki çayırın içindeki yabancı otları ayıklarken, bir cip okulun bahçesine girip durur. Cipten Ömer'in babası ile iki müfettiş iner. Gelenler köy enstitülerine öğrenci aramaktadır. Dengere'den önce Karaköy'e uğramış ama orada okul olmadığını öğrenmişlerdir. Hasan Ali Çavuş müfettişlere yan köydeki okulda 3. sınıfta okuyan bir çocuğu olduğunu söylemiş, böylece Dengere'ye gelmişlerdir. Hasan Ali Çavuş'un köy enstitüleri konusunda az da olsa bilgisi vardır. Çavdır'dan Ali Kılıç Gönen Köy Enstitüsü'nün ilk öğrencilerindendir. Onunla konuşmuş “Benim oğlanı da götür.” demiştir.

O dönemde ilkokulu bitirmiş çocuklar köy enstitülerine öğrenci olarak alınmakta ancak öğrenci bulmada yaşanan zorluk nedeniyle üç veya dördüncü sınıfı bitirenler de kabul edilmekte ve bu sınıflar enstitüde tamamlanmaktadır.

Ömer 10 yaşındadır ama bedenlen yaşitlarına göre oldukça küçük yapılıdır. Hasan Ali Çavuş müfettişlere oğlunu göstererek “İşte çocuk, yarar mı?” diye sorar. Müfettişlerden biri “Yarar, yarar, hazırlık sınıfında okuturuz” diyerek kayıt için yapılması gereken işleri anlatır ve Ömer’i Mayıs ayında Gönen Köy Enstitüsü’ne getirmesini ister. Ömer Tuncel müfettişlerin babasından istediklerini hâlâ hatırlamaktadır:

Babama bir sürü kâğıt verdiler. Efendim, yüklenme senedi, muhtar senedi, bir şeyler, bir şeyler, bir şeyler. ‘Bunu Tefenni’ye gideceksin, mühürleteceksin, 35 lira para yatıracaksın’ dediler. Yüklenme senedi miymiş, neymiş? Öyle dediler o zaman.

Hasan Ali Çavuş’ta yüklenme senedi için gerekli 35 lira yoktur, köyde de bulamayınca, parayı ancak kâtipliğini yaptığı köylerden biri olan Uylupınar köyüne giderek bulabilmiştir. Tefenni’de fotoğraf çektirip, noter için gerekli nüfus cüzdanını çıkartırlar. Böylece Ömer 10 yaşında nüfus cüzdanı sahibi olmuştur. Gönüllü kefil bulamayınca berbere 5 lira verip onu kefil yaparlar. Maliyeye gerekli parayı yatırıp, Isparta’ya götürecekleri evrakları alırlar. Ömer’in annesi, nüfus cüzdanı ve fotoğrafı görünce “Bu çocuk çok küçük, başını onaramaz. Yaa bu donunu bile giyemez” diyerek ağlamış ve Ömer’i Gönen’e göndermek istememiştir. Ancak babası, Ömer’i Gönen’de tanıdıklara emanet edeceğini, yabancılık çekmeyeceğini söyleyerek ikna edebilmiştir.

Ömer’e Çavdır’dan kıyafet ve ayakkabı alınıp Hasan Ali Çavuş’un askerden getirdiği tahta bavula yerleştirilir. Tefenni’den Burdur’a günde bir defa giden otobüse yetişebilmek için Ömer’in bavulunu eşeğe yükleyip, kardeşi Kerim ve Hasan Ali Çavuş erkenden yola çıkarlar. Tefenni’ye gelince Kerim eşekle geri dönerken, onlar otobüsle Burdur’a gidip gardan Gönen için trene binerler. Ömer o gün sadece Gönen’e gittiği için değil, hayatında ilk kez otobüs ve trene bindiği için de çok heyecanlanmıştır.

Gönen Köy Enstitüsü Yılları. Gönen Köy Enstitüsü 1941 yılında Isparta, Denizli ve Burdur’un köylerinden öğrenci almak üzere açılmıştır. Gönen’de onları Ali Kılıç karşılar. Bir öğretmen yatağı nasıl yapacağını gösterip, yatak takımını ve takunyalarını verir. Ömer’e okulu gezdirirler, kütüphane ve laboratuvarı gösterirler. Müfettişlerin Hasan Ali Çavuş’a Dengere’de söyledikleri gibi olur. Ömer’e dört ve beşinci sınıfları hazırlık sınıfı olarak okuturlar sonra enstitünün 1. sınıfına kaydederler.

Okulun kümesi zengindir, beyaz ligor tavuklar, köyde göremeyecekleri horozlar, ahırda atlar, boğalar ve inekler vardır. Öğrenciler ineklerin sütünü bakraçların saplarına ağaçları geçirir, köydeki mandıraya götürür, oradan da Isparta'ya gider. Kümeden çıkan yumurtaları nöbetçi öğrenciler okulun mutfağına teslim ederler. Büyük tarlalarda domates yetiştirilir, öğrencilere toplatılır. Ekmeğini kendi yapar. Böylece kendi tüketimini üretmiş olur. O zamanlar Ömer ve arkadaşları enstitüde yaptırılanlara fazla kafa yormaz: “Ne amaçla yapıldı biz öğrenci kafasıyla ne bilelim. Yap yaparız, yak yakarız.” Ömer en çok da enstitünün üretim odaklı olmasını sevmiştir:

Oradan çıkan, üretime yönelik bir şey yapacak. Mesela işçiler atları tarlaya götürüyordu. İneklerin sütünü satıyorlardı. Köyden koparmadılar yani. Biz öğrenci olarak gitsek de, kravat tozunu şey yapmak veya ütölemek için değil, oradaki işlerle kaynaşmak için. Binaların yapımı olsun, okulun tarım düzeni olsun, öğrenciler tozunu fiskeleyen, temizleyen değil bayağı çalışan kişilerdi. Bize ahır yaptırdılar, kümes yaptırdılar, fidancılık yaptırdılar. Tarım öğretmenleri vardı. İyi bir çalışma olurdu bizce. Çünkü babamız anamız yapıyordu o işi, bizi oradan alıp geldiler, biraz daha fenni eğittiler, öğrettiler. Hadi sen öğretmensin. Kime öğreteceksin? Köye. İşe yönelik bir taban vardı köy enstitülerinde. Köydeki çocuk ilkokulu bitirince, okuyacak yer bulamıyor. O çocuğu oradan alıyor, toprakla beraber yetiştiriyor. Enstitülerin amacı buydu zaten. Kendi toprağını işliyor, kendi yiyeceğini üretiyor.

Yemekhanede öğrenciler yemeğin taşınmasına yardımcı olmaktadır. Masada yenen yemeklerde, başlarda kaşık ve tabak sıkıntısı çekilip, sırayla kullanılsa da sonradan herkese yetecek sayıya ulaşmıştır. Yemeklerden bütün öğrenciler memnundur.

Görsel 5. Ömer Tuncel Gönen Köy Enstitüsü'nde

Enstitünün kurulacağı yer için Gönen Köyü ile birlikte Isparta'nın İslamköy, Kılıçköyü ve Eskeriye köyleri de değerlendirmeye alınmıştır. Yücel ile Tonguç bu köyleri ziyaret etmişler, Gönen'in enstitü kurmaya uygun, köylülerin istekli olduklarını görünce enstitüyü burada kurmaya karar vermişlerdir (Özkan, 2009, 61). Ömer kendi köyünün topraklarıyla karşılaştırdığı zaman Gönen Ovası'nın bereketli olduğunu, toprağı işleyene karşılığını verdiğini görmüştür. Özellikle burada yetişen üzümleri çok sevmiş; bahçe sahiplerinin öğrencilerin üzüm çalmasından şikâyetçi olması sebebiyle okulda üzüm yemek yasaklandığı için yazları arkadaşlarıyla kilosu 25 kuruştan aldıkları üzümleri yıkayıp okulun dışında bir yerlerde yemişlerdir.

Ömer kendi okulları ile diğer okullar arasında ayırım yapılmamasından mutlu olurdu. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, Cumhuriyet Bayramı gibi milli bayramlarda gösteri yapmak için onlar da hazırlanırdı. Spor kıyafetleri içinde, diğer okulların öğrencileriyle birlikte Isparta'da gösterilere katılırlardı.

Bir gün tarım öğretmeni Ömer'in sınıfından resim kâğıtlarını çıkarmalarını ve bir rulo yapmalarını istemişti. Sınıf ruloları hazırlamış “Bu öğretmen ne yapacak acaba?” diye düşünüyordu. Tarım öğretmeniyle sınıftan çıkıp yürüyerek köyün dışındaki düzlüğe, tavukhanenin bulunduğu harman yerine vardılar. Burada alçak ev gibi kümesler vardı. Kızlar bir tarafa geçti, erkekler bir tarafa. Öğretmen eline rulo kâğıdı aldı, içine yumurtayı koydu ve çocuklardan önünü kapatmayacak şekilde tutmalarını istedi. Şanslarına hava da çok güzeldi, gökyüzünde bulut yoktu. Öğretmen onlardan rulonun bir tarafından bakıp içindeki canlıları görmeye çalışmalarını istedi. Ömer hoca gördüklerine çok şaşırmıştı:

Hiç yumurtanın içine bakıp da insanın ilgisini çekmez mi? İçinde bir şeyler uzanıyor, bir şeyler gezeniyor, beyazı görünüyor filan. Öğretmen bize şu yanı tohum, şu yanı şey, konuşuyor. Yumurtanın nasıl oluştuğunu anlatıyor. Biz “Allah Allah!” diyoruz kendi kendimize.

Asri kovanları Ömer ilk orada görmüştü. Tarım öğretmeni kovanların olduğu yere götürüp arı nereden çıkıyor, kovan nasıl açılıyor göstermişti. Öğrencilerin hepsi köylü çocuğuydu, belki kovandan bal alırken görmüşlerdi ama hiçbiri bu düzeni görmemişti: “Demek ki bu düzen daha yeni geliyormuş Türkiye'ye” diye düşünmüşlerdi.

Köylerde henüz gübre kullanımı yokken, tarım öğretmenin böldüğü buğday tarlasının bir parseline gübre döktüler, bir parseline dökmediler. Gübre dökülen parselin üste çıktığını diğer parselin cılız kaldığını gözlemlediler. Bu denemelere köylüler de çağırılmış, buğdayın nasıl ekildiği, hangi gübrenin kullanıldığı onlara da anlatılmıştı. Hasat zamanı buğdayı, arpayı ve yulafı yine öğrenciler biçmişti.

Gönen Köy Enstitüsü'nde yaz tatili uygulaması bulunmamaktaydı; öğrencilere köylerine gitmeleri için bir ay izin verilmekte, böylece onlar da hem ailelerini görmekte hem köyde yazın yoğunlaşan işlerin yapılmasına yardımcı olmaktaydılar. Bu izinlerde Ömer ve enstitüdeki diğer Karaköylü arkadaşı Ali Yılmazkuzucuoğlu² ile bazen okulun bazen köylünün arabasıyla 4 km uzaklıktaki Kırkçayırı durağına gider, buradaki istasyondan trene binip Burdur'da inerler. Gönen'den 24 km olan Isparta'ya ve 38 km olan Burdur'a her gün tren olduğu için buralara gitmekte zorluk yaşamazlar. Burdur'dan Tefenni'ye kadar arabayla, oradan da enstitüdeki Başpınarlı öğrencilerle tuttıkları at arabasıyla Başpınar köyüne gelirler. Ömer için Başpınar'dan Karaköy'e yürümek kolaydır: "Talebenin nesi olacak? Bir çantası ya vardır ya yoktur." Ömer ve Ali 1947 yılı yazında köydeki işlere yardım etmek için izine gelirler. Başpınar'da arabadan inip, köye kadar yürürler, köyün girişinde artık kendi mahallelerine gitmek üzere ayrılacakken, Ali, Ömer'e sorar: "Ömer, baban ölse okula Kerim'le gelir misin?" Ömer, geleceğini söyler ama içine bir sıkıntı düşer. Eve varınca annesi boynuna sarılarak "Garip oğlum, hoş geldin!" diye ağıt yakmaya başlamıyla; annesinin başka birşey demesine gerek kalmadan, babasının öldüğünü anlar.

Görsel 6-7. Ömer Tuncel'in Gönen Köy Enstitüsü Diploması

²Ali Yılmazkuzucuoğlu önceden Yılmaz olan soyadını 1971 yılında büyük dedelerinin lakabı olan kuzucu ile birleştirerek Yılmazkuzucuoğlu olarak değiştirmiştir.

Ömer Tuncel'e göre köy enstitüleri cumhuriyet hükümetinin köye ulaşma ve köylerde kalkınmayı sağlama hareketidir. Bu hareketin karşısında olanlar, enstitülerin sadece eleştirmek istedikleri taraflarını görmektedirler:

Köy enstitüleri komünizm olarak çok tenkit gördü. Halkın kafasındaki komünizm değil de, işe yönelik çalışması hakikaten komünizmdi. Yani çalışan vatandaş, günlük tüketeceğini bu tarladan çıkaracaksın. Tabii biz komünist oluyoruz oradaki şeyi öğrendiğimiz için, öyle dediler yani. Kapatırken böyle tenkit ettiler çünkü vatandaşın aklı ona eriyor. Görmediği şeyi “Komünistmiş bu yaa...” Kız ile oğlanı evlendiriyormuş. “Hayır” diyeceği mevzuyla piyasaya çıkarıyor, vatandaşın tiksineceği bir yere. Ama arazilerdeki topraklardan tuğla üretiliceği yeri göstermiyor, tenkit etmiyor. Önceden tuğlayı dökmüşler, yakmışlar, pişirmişler. Bizi dağdan okula kadar sıraladılar; elden tuğla götürttüler. Daha sıcaktı. Yani tabiattan koparmadılar. Hem okuttular hem öğretiler. Köy enstitülerinin amacı buydu zaten. Koca dağları kazmalarla kazıp düzleyip tarla yaptık. Okula su getireceğiz diye Tınaz Dağı'nı kazarak büzlerin içinde su getirdik. Şimdiki gibi borular yok.

Birgün Ömer ve arkadaşları Ankara'dan bir ziyaretçi geleceğini öğrenirler. İspartalı arkadaşları Şevket'in ziyaret sırasında söz alarak saçlarını uzatmak istediklerini söylemesini kararlaştırlar. Ziyaretçi gelip okulun önündeki havuzun yanında konuşmaya başlar. Ömer Tuncel o günü iyi hatırlamaktadır:

Şevket söz aldı konuşmaya başladı: “Biz yarın öğretmen olacağız, saçımızı tarayacağız, tıraş olmak istemiyoruz, saçımızı büyütmek istiyoruz!” dedi. “Çocuklar!” dedi adam, kim olduğunu hatırlamıyorum. “Başarı neye benzer biliyor musunuz? Siz koştukça arkanızdan cebinize girer. Hiç korkmayın, yeter ki siz çalışın.” “Çalışırız öğretmenim, saçımızı uzatalım.” Anan baban mı var? Saçını kim yıkayacak? Onu düşünmüyor!

Enstitünün kütüphanesinde çok kitap vardır. Ömer kütüphaneyi çok sever, bol bol kitap okur. Köy enstitüleri üzerindeki baskıya kitapları götürülürken şahit olur:

Bütün çantaları, kitapları aldılar. Uzun bir sahamız vardı, orada topladılar. “Herkesin neyi varsa çıkarsın.” Çıkardık. Maksat, kitaplara bakmakmış, biz anlar mıyız? Köy Enstitüleri diye bir dergi vardı. Son sayıydı. Saklasam iyiymiş. Götürdüler, bir daha getirmediler. Biz ne bilelim öyle olacağını. Topladılar kitaplarımızı götürdüler. Kitapları toplayan kişi “Bu kitapta damat gelini şöyle yapıyor.” dedi. Kitap köy düğününü anlatıyor. Düğünden sonra ne olacak, tabii gelinle damat birleşecek. Maalesef demek ki kafa o zamandan var. Sonradan yasakladılar o kitapları.

Gönen Köy Enstitüsü'ndeki Diğer Karaköylüler. Karaköy'den Gönen Köy Enstitüsü'ne giren ilk öğrenci Ahmet Çavuş'un oğlu Ali Yılmazkuzucuoğlu olmuştur. İlkokulu dört yıl Çavdır'da okuyan Ali, babasının okumaya olan merakı sayesinde 1943

yılında Gönen'e gönderilmiştir. Gönen'e Hasan Ali Çavuş'un oğlu Ömer'den iki yıl önce giden Ali, orada Ömer'e de göz kulak olmuştur.

Mezun olunca öğretmenliğe Karaköy'de başlayan Ali Yılmazkuzucuoğlu aynı zamanda köyde yeni açılan okulun ilk öğretmenlerindendir. Ali Yılmazkuzucuoğlu çoğunluğu Karaköy'de olmak üzere 19 yıl öğretmenlik yaptıktan sonra emekli olup ve Muğla'nın Marmaris ilçesine taşınmıştır.

Ömer'den iki yıl sonra Gönen'e Ahmet Çavuş'un diğer oğlu Bekir Yılmaz gelir. Bekir İlkokulu Çavdır'da bitirdikten sonra 1949 yılında Tefenni'de 20 kişiyle birlikte sınava girmiş ve sınavı kazanan üç öğrenciden birisi olmuştur. Başarılı bir öğrenci olduğu için enstitüde hazırlık sınıfını atlayarak doğrudan 1. sınıfa kaydolur:

Köy enstitüsünde Ali abim 5. sınıfta, ben birdeydim. Köy enstitüsünde hiyerarşi vardı. Birinci sınıf, ikinci sınıfın sınıfına giremezdi. O yüzden Ömer hocayı hatırlamıyorum. ... 1954 yılında köy enstitüleri öğretmen okullarına dönüştürüldüğü zaman ben dördüncü sınıftaydım. İki sene daha okudum ve diplomamı aldım. 1955 yılı sonunda bitirdim. Hocalarımız bizimle çok ilgilenirlerdi. Onun için bizi iyi yetiştirdiler. Yoksa köy çocuğu ne bilecek.

Gönen İlköğretmen Okulu'nu bitirince Bekir Yılmaz'ın tayini Erzurum'a çıkar ancak burada çalışmak istemeyip Karaköy'e geri döner. Burdur'da girdiği Eğitim Enstitüsü sınavında başarılı olacağını düşünmese de Gazi Eğitim Enstitüsü Matematik Bölümü'nü kazanır. Burada üç yıl okuduktan sonra Rize Fındıklı ve Samsun Bafra'da çalışır. Sürgün gittiği Elazığ'da 16 yıl kalır, Fırat Üniversitesi'nin kuruluşunda iki yıl üniversite sekreteri olarak görev alır. Elazığ'ın ardından bir süre Ankara'da görev yapar. İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nde müdür yardımcısı olarak çalışırken görevden alınca memleketine tayinini ister. Çavdır Lisesi'nde 1979-1984 arasında müdürlük yaptıktan sonra emekliye ayrılır. Emeklilik yıllarında tekrar göreve çağrılrsa da kabul etmez: "Arkadaşım müsteşar oldu 'gel bakanlığa' dedi ama gitmedim. Devlete küstüm."

Gönen Köy Enstitüsü'ne giden dördüncü Karaköylü öğrenci, Karaların İbrahim'in oğlu Arif Çetin olmuştur. Arif, Ahmet Çavuş'un Bekir'le aynı yıl gitmiştir Gönen'e ancak hazırlık sınıfı okuması gerekir. Hazırlık sınıfının sonunda 1. sınıfa kayıt olmak için gereken başarıyı gösteremeyince, köyüne geri gönderilir. Arif'in Gönen'den Karaköy'e okul elbiseleri içinde dönüşünü arkadaşları hiç unutmaz.

Öğretmenlikte İlk Yıllar. Ömer Tuncel'in öğretmenlik hayatının ilk yıllarına yer verilen bu alt başlık aynı zamanda köy öğretmenlerinin karşılaştıkları zorlukları ve bunları aşma çabalarını içermesi bakımından önem taşımaktadır.

Görsel 8. Ömer Tuncel ve Ali Yılmazkuzucuoğlu'nun Öğretmenlikteki İlk Yılları

Hisarardı Köyü. Burdur'un Tefenni ilçesinin bazı köylerine 1950'li yıllarda hâlâ okul yapılmamıştı; yapılanların da öğretmen açığı bulunmaktadır. Öğretmen sorunu okul sorunundan önce gelmektedir. Okul binası olmasa da köylerdeki okul çağındaki çocuklar okula kaydedilmekte, böylece Tefenni İlçe İlköğretim Müdürü “Okul açık ama öğretmen yok” diyerek öğretmen ataması istemektedir.

Ömer Tuncel 1953 yılında Gönen Köy Enstitüsü'nden mezun olunca öğretmenliğe başlayacağı köyü belirlemek üzere Tefenni'den çağırılır. Öğrenci sayısı fazla olan Hisarardı, Uylupınar ve Büyükalan köylerinden hangisine gitmek isterse gidebileceğini söylenir. Bu köylerin hepsi Karaköy'e yakın olduğu için “Hangisi olursa giderim.” der. Tefenni'nin bir başka öğretmensiz köyü Anbarcık köyünün muhtarı Kürt Bekir İlköğretim Müdürü'ne “Ben öğretmeni almayınca gitmem”, Ömer'e de “Seni götüreceğim. Hem yakınmış köyünüz” diyerek köyüne öğretmen ister. Muhtara “Tamam” deyip köyüne gönderen İlköğretim Müdürü sonradan köylerin okul ihtiyacını tekrar gözden geçirir ve Ömer'i Hisarardı köyüne göndermeye karar verir. Hisarardı'nda sadece bu köyün öğrencileri yoktur; Kargalı, Kocatarla ve Aşağı Oylupınar köylerinin çocukları da okul için bu köye gelmektedir.

Ömer Tuncel kendi boz eşeklerinin üzerine koyduğu bir hasır ve döşekle Hisarardı'na varıp muhtarı bulur ve kendini tanıtır. Bir süre muhtarın temizlettiği iki katlı köy odasının üst katında kalır. Alt katında zaman zaman köye gelen kapçılar, kalaycılar ve satıcıların kaldığı bu yerde bir süre kendi deyimiyle idare eder. Tuncel'in anlattığına

göre o yıllarda ormancılar da köyde kalmaktadır ve bazı ormancıların uygun olmayan davranışlarda bulunmaları köylüyü rahatsız etmiştir. Bu durum öğretmenin kalacak oda bulmasını zorlaştırmaktadır. Kimden bir oda istese “Bu köyün ağzı bozuk, ertesi gün öğretmen karını böyle böyle ediyor derler.” diyerek reddedilmiştir. Uzun aramalar sonunda bulunan Tuncel’in babasının asker arkadaşı, çocukları ve karısıyla hiç konuşmamak şartıyla evinin üst katında bir oda verir. Burada bir süre kalsa da kafasında hep aynı soru vardır: “Ya birisi konuştu derse, ya birileri dedikodu çıkarırsa?” Gidip muhtarla konuşur “Ben bu köyde oturamayacağım çünkü adeta jandarma gibi köylü, okula gidişimi incele, oradan gelişimi incele!”

Ömer Tuncel bu küçük odada bir süre kalır ancak enstitünün yatakhaneğine ve köydeki evlerinin kalabalığına alışık olduğu için gece tek başına kalınca korkmaktadır. Annesine “Ben gitmeyeceğim. Gece adamlar, sarhoşlar sokakta bağırmaya başlıyor. Ya beni rahatsız ederlerse? Tüfeğim yok bıçağım yok.” der. Annesi Mustan Çavuş olarak anılan Mustan Ünal’ı çağırır, üçü beraber Hisarardı’na giderler. Mustan Çavuş akrabalarıdır. Köyün “hükümetle” olan işlerini de o yürütmektedir. Yola ihtiyaç varsa, köprüye ihtiyaç varsa, kısaca köyün resmi makamlarla bir işi varsa, Tefenni, Burdur, Ankara neresi olursa köylü Mustan Çavuş’a “Hadi önümüze düş!” demektedir. Mustan Çavuş Hisarardı muhtarı ve köylülerine, köye gelen öğretmene nasıl davranılması gerektiğini anlatır. Bu konuşmanın ardından, köylüler üç odalı evi olan birisinden odanın birini hocaya vermesini ister. Tuncel o köylüyü şöyle aktarmaktadır:

Askerde onbaşılık yapmış, zihni açık birisi var. “Hoca” dedi “Hiç kafana takma, evim işte, işte mutfak, işte hanımım.” Yaşlı bir hanımı var. “Bu senin anan. Yemek vaktinde benim eve gel.” Bu adamın hiç çocuğu yok, ihtiyar bir kadını var. “Bize arkadaş olursun” dedi. Onun bana çok yardımı oldu, benim açımdan. O da belki benden istifade etti, bilmem.

Ömer Tuncel Hisarardı’nda çalıştığı bir yıl boyunca en büyük başarısını hakkında herhangi bir dedikodu çıkmaması olarak görmektedir. Bunda Hisarardı’nın Karaköy’e yakın olması sebebiyle köyü bilmelerini ve köyden bazı kişilerin anne ve babasını tanımaları olduğunu düşünmektedir. Onu bir iki gün de olsa kalması için evine davet edenler, “yemeği birlikte yiyelim” diyenler sayesinde köylüyle kaynaşma fırsatı yakalamıştır.

Anbarcık Köyü. Anbarcık köyünün muhtarı çok istediği Ömer Tuncel’in Hisarardı’nda göreve başlamasıyla ısrarından vazgeçmemiş; köyüne öğretmen alabilmek için sürekli Tefenni’ye gidip gelmektedir. Muhtarın ısrarları karşısında en son kendisine

“Senin köyde okul yok” demişler, o da “Siz öğretmeni verin ben binamı yaparım” diye cevaplamıştır. İlköğretim Müdürü bu cevap karşısında okul binası olmayan Anbarcık Köyü’ne Hisarardı Köyü’nün tek öğretmenini verir:

Anbarcık’ta çocuk çokmuş, burada azmış... Ulaaa... Hangi köyün muhtarı varır da kaymakama ağlarsa, çocuğum şu kadar, bana öğretmen verin, ona bir kâğıt, bir öğretmen. İşte falan öğretmeni al git. İşte bana geliyorlar, kaymakamın yazısı. Arkadaş ben buraya daha dün geldim. Biz de yeni öğretmen olduğumuz için... Bayağı bir sıkıntı çektik.

Ömer Tuncel’in 1954 yılında Anbarcık’a gelmesinden önce köyde eğitimci Süleyman Yücel görev yapmaktadır. Yücel 1913 yılında Tefenni’nin Türk köyünde doğmuş, okuma-yazmayı köy hatiplerinden babası Hatıp İbrahim’den öğrenmiştir. Gönen Köy Enstitüsü’nde 1945 yılında 6 aylık eğitimci kursuna katılımının ardından Anbarcık köyüne eğitimci olarak atanmıştır. Köydeki eski bir evin tadilatını köylülerle birlikte yapıp burayı bir okul olarak kullandıktan sonra okulu kendi satın aldığı başka bir eve taşımıştır. Okuma-yazma oranının çok düşük olduğu köyde gündüzleri çocuklara, akşamları gençlere okuma-yazma öğreten Süleyman Yücel köye öğretmen olarak 1954 yılında Tuncel’in atanması üzerine istifa edip köyde bakkalcılığa başlamıştır. Yücel, 1957 yılında tedavi için gittiği Burdur Devlet Hastanesi’nde hayatını kaybetmiş; o dönemin koşulları içinde cenazesi Anbarcık’a getirilememiş; Burdur şehir mezarlığına defnedilmiştir (Yücel, 2011).

Görsel 9. Ömer Tuncel Anbarcık Köyünde Öğrencileriyle

Anbarcık muhtarı köyüne öğretmen getirebilmeyi başardığı için kendisiyle gurur duymuş, gidip geldiği köylerde yıllarca “Bir rest çektim kaymakama, şöyle dedim, böyle dedim...” diyerek öğretmeni nasıl aldığını böbürlenerek anlatmıştır. Ömer Tuncel bir yıl camide ders yapmış, bu sırada muhtar okul binasının yapımını tamamlamıştır. Ömer Tuncel her ne kadar kalacak yer bakımından Anbarcık’ta da sıkıntı çektiyse de burada yaklaşık 4 yıl kalmıştır.

Anbarcık kız çocuklarını okula göndermek konusunda çekimser davranmıştır. Ömer Tuncel kızlar da okula gelsin istemiş ancak zaten kalabalık olan sınıflara okula gönderilmeyen kız öğrencileri çekmek konusunda kararsız kalmıştır:

Mesela birisinin kızı vardı, ben ayrılık yapmazdım, gelmesini isterdim. Kızını Gölcük’e gönderdi, dayısının yanına. Kız da biraz gelişkin, sıralara sığmıyor. O kız okutmadılar. Çok sıkıştırınca Gölcük’e gönderirdi orada okutuyorum diye. İlilenmedik. Bir öğretmen veriyorsun, 60 çocuk.

Ömer Tuncel kendisini Anbarcık’ta denetlemeye gelen müfettiş İbrahim Toprak’ı hâlâ hatırlamaktadır. Müfettiş ona çocuklara ödev vermesini ve odaya gelmesini, birlikte defterleri kontrol edeceklerini söylemiştir. Ömer Tuncel müfettişin dediği gibi öğrencilere ödevlerini verip elinde defterlerle kendisini bekleyen müfettişin yanına gelmiştir:

Çocuk görev anlar mı? Ben girer girmez, tabii öğrenciler dünyasında. Ahmet kaçar, Mehmet kaçar, sandalyeler masalar havada uçuşur. Öğrencinin bu hali normal bizim için çünkü 60 çocuğu bir sınıfa doldur, sen “Susun oğlum!” de. Kimin külâhına anlatıyorsun sen öğrencilere sus demeyi? Susacağına inanıyor musun? Ben içeri girdim. Güya beni teftiş edecek. En sonunda dedi zaten. Kendisi de takdir etti bunu. “Hocam” dedi “senden bir şey beklemiyorum.” Selvi kesip büyük bir direk dikmişim okulun önüne, bayrağı oraya asıyorum. “Haftada bir kere bayrağı çek yeter, ben gidiyorum” dedi.

Ömer Tuncel’i öğretmenliğin ilk yıllarında zorlayan bir başka konu da öğle namazları olur: “Biz Müslüman çocuğuyuz elhamdülillah ama beş vakit namazı zor kılarız, bilemeyiz yani... O kapıda ayak izimiz yok” demektedir. Öğle vakti olunca çocuklar yemeğe, köylü camiye, Ömer Tuncel ise kahveye gitmektedir. Öğle vakitlerindeki bu yalnızlıktan oldukça rahatsız olmuş: Öğretmenliği bırakıp, köye dönmeyi bile düşünmüştür.

Evlilik. Ömer Tuncel Anbarcık köyünde görev yaparken yaşı 18’e gelmiş, ancak aklında evlilik olmadığı için henüz kimseye “Ben şu kızla evleneceğim.” dememiştir.

Babası olmadığı için evlenme konusunda kendisine yardımcı olacak kimse olmadığını düşünmektedir:

Anam 4 çocuklu dul kadın. Evin hem erkeği hem kadını. Pazara da o gider, çiftine o gider, oduna o gider, belli. Anam elinden geldiği kadar bu işleri becermiştir, o zamanın şartlarında. Evleneceğim zaman, beni kimse de evermedi yav! Valla! Senin anana varır da “senin kızın satılacak, şu adama verelim” diye bir öncülük yok.

Başlık parası uygulamasının olmadığı Karaköy’de evlilik için kızın babasına herhangi bir ödeme yapılmasa da kız evlendirmeye “kız satmak”, evlenecek kıza da “satılık kız” denilmektedir. Her ne kadar Ömer Tuncel evliliği düşünmese de amcası Mehmet Öztürk onun yerine düşünür. Bayır Mahallesi’nde oturan, başka sülaleden bir kızı Ömer’e uygun görmüştür. Kızın ailesi bu evliliği istese de ne Ömer Tuncel ne annesi bu evliliğe yanaşır. Tuncel kendisine Kozağacı köyünden bulunan bir genç kızı da kabul etmeyince durumu “Bir yıl daha evlenmeden geçti” diyerek idafe eder. Ertesi yıl Mehmet amcası onu babası Hasan Ali Çavuş’un yakın arkadaşının kızlarından birisiyle evlendirmeyi düşünse de gerçekleşmez:

Bana bir şey soran yok. 7 yaşında Dengere’ye gitmişim, 10 yaşında Gönen’e gitmişim. Daha Karaköy’ün yarısını bilmem ben. Evlenme hususunu pek kafama takmamışım daha. Çocuğum ben, daha yeni başlamışım. Benimki git Anbarcık’ta öğretmenliğini yap. Mehmet Öztürk nereden kafasına taktıysa?

Annesi Mustan Çavuş’a “benim oğlanı evlendirelim” diye gidince amcası bir pazar günü Gölhisar pazarına gitmek için Çavdır’a inen Ömer Tuncel’i Abdurrahman’ın kahvesine çağırıp “Oğlum, ben senin baban sayılırım” diye başlayarak yaş, evlilik, iş ve aile konularında epey bir nasihat etmiştir.

Son olarak amcası ve karısı Ömer Tuncel’e Bahri Sipahi’nin kızı Hayriye’yi uygun görmüşler ama Şabablar’ın Bahri’nin oturduğu Bayır Mahallesi’yle fazla ilişkisi olmadığı için kızın verilip verilmeyeceği konusunda pek emin olamamışlardır. Bu iki aileyi birleştirmenin zor olduğunu düşünmektedirler:

Anam birkaç defa gelmiş gitmiş mahalleye. Dememiş de, bir göz gezdirmiş olur mu acaba diye. En nihayetinde, Bahri hapishaneye gidince kendi başına geçinceme yapmış karısı ya. Anam da o bakımdan yakınlık seziyor, konuşuyor, kendi kendilerine alıp veriyorlar. Ne benim haberim var ne kızın. Birleştiriyorlar bizi. Şu kadar başlık, şu kadar altın ver nerede? Karaköy’de, bizde para mı var? Aldığımız maaş pazar harçlığına yetmiyor. Anada babada bir şey yok.

Görsel 10. Ömer Tuncel ve Hayriye Sipahi

Karaköy’e Dönüş. Hisarardı ve Anbarcık köylerinde beş yıl öğretmenlik yapmasının ardından, Karaköy İlkokulu’nun öğretmeni Ali Yılmazkuzucuoğlu³ 1958 yılında askere gidince, Ömer Tuncel Karaköy’e gelmek istemiş ancak beklemediği bir tepkiyle karşılaşır:

“Beni köyüme verin” diye dilekçe verdim. Müdür vermek istemedi. Müfettişin birisi “Niye vermiyorsun arkadaş?” dedi. “Ya bunları verdik Kozağacı’na, Kocatarla’ya, bir sürü mesele çıkarıyorlar.” Kadın ilişkileri filan. Karaköy’de herkesin evi var böyle bir şey olmaz. Şimdiye kadar duymadık. Herkes namusuyla geçinir. Kendimizi savunduk. Verdiler gari.

Karaköy İlkokulu’nun 1. sınıftan 5. sınıfa kadar beş sınıfı olmasına rağmen en fazla iki öğretmeni olmuş, öğretmenlerden birisi askere gitse bütün okul tek öğretmene kalmıştır. Okulun sınıfının birisinde 1., 2. ve 3. sınıflar, diğerinde ise 4. ve 5. sınıflar birleştirilmiş sınıf olarak okumaktadır. İyi öğrenciler ya da üst sınıflardaki kardeşler, yeni okula başlayanlara yardımcı olmaktadır. Böylece, okulda bütün öğrenciler dersle ilgilenir, yılbaşına kadar epey bir mesafe kaydedilmektedir. Ömer Tuncel bu sistemi şöyle anlatmaktadır: “Onun programına göre, üst sınıflar alt sınıflara, kitaba göre, sık kontrol etmek suretiyle, dalga geçmemek üzere, hırıltı çıkartmamak üzere, idare etmek mecburiyetinde.”

³ Ali Yılmazkuzuoğlu askerlik görevinin ardından Burdur’un Çavdır ilçesi Kozağaç köyü ile Aydın’ın Yenipazar ilçesine bağlı Eğridere ve İğdecik köylerinde beş yıl öğretmenlik yaptıktan sonra 1963 yılında Karaköy’e geri dönmüş ve emekli olduğu 1975 yılına kadar köyde kalmıştır.

Okul yapılırken bir derslik, bir işlik olarak yapılmıştır. Öğrenci sayısı artınca işliğin sanayide kullanılan tipteki masaları Çavdır'a gönderilip orası da sınıf yapılır. Ömer Tuncel o sınıfın masa ihtiyacını karşılamak için Alim Önder ile Gölhisar'a gidip Orman Müdürü'ne dertlerini anlatmışlar, odun olarak ayrılan kütüklerden işe yarayabilecekleri seçip Çavdır'da hızara tahta olarak "bıçtırmışlardır". Köyde marangozluktan anlayan iki kişi tahtaların düzlerini masa, sağlamlarını ayak yapmışlar, kalanı da odun olmuştur.

Ömer Tuncel yeni okulda ilkokulu bitiren ilk öğrenciler için fotoğraflı olan Tefenni'ye giderken, fotoğrafsız olan okulda kalmak üzere iki mezuniyet defteri hazırlar. Defteri teslim ederken müdürün fotoğrafların neden yapıştırılmadığını sorması Tuncel'i şaşırtmıştır: "Hocam Karaköy'de ben fotoğrafı neyle yapıştıracağım? Neyle yapıştırırsan yapıştır. Ağaçtan püs topladım onu ezdik, sürdük fotoğrafın arkasına yapıştırıyoruz. Bilhassa üzüm eriklerinde olur."

Ömer Tuncel'in Karaköy'den Ayrılışı. Harman, ev, ahır, samanlık yangını gibi olayların sıradan sayıldığı Karaköy'de 1969 yılının ilk aylarında beklenmedik bir yangın çıkmıştır. Saatler gece yarısını gösterirken Ömer Tuncel eşinin "Yangın var" diyerek onu sarsmasıyla uyanmıştır. Yanan caminin alevlerini görebilen Ömer Tuncel silahıyla pencereden havaya ateş ederek köylüyü uyandırmaya çalışmıştır. Yangını söndürmek için bir şeyler yapmaya kalmadan, yarım saat içerisinde caminin çatısı çökmüştür. Onunla yan yana olan okulu yangından korumak amacıyla kilimler ıslatılıp çatısına serilerek okulun o geceki yangından etkilenmesi önlenebilmiştir. Ertesi sabah soruşturma için gelen jandarmalar Ömer Tuncel'e "Hocam dikkatli ol, bu köy okulu da yakacak, sen bu köyden tayinini iste" demişlerdir. Ömer Tuncel tayin talebinde bulunan bir dilekçe yazmış; dilekçesinde caminin yandığından, yakında okulun da yanabileceğinden bahsetmiştir. Burdur İl Milli Eğitim Müdürü, Ömer Tuncel'in dilekçesini okuyunca onu Vali'ye göndermiştir. Vali, Ömer Tuncel'e okulun yanacağını nereden bildiğini sormuş ve tutuklamakla tehdit etmiştir. O sırada Vali'nin odasında bulunan birisi "Vali bey, o köyde okul da yanar, cami de yanar, adam da öldürülür" demiştir. Tayin talebi hemen kabul edilen Ömer Tuncel 1958 yılında geldiği Karaköy'de 12 yıl öğretmenlik yaptıktan sonra Merkez İlkokulu Müdürü olarak Gölhisar'a gitmiştir.⁴

⁴Karaköy İlkokulu Ömer Tuncel'in köyden ayrılmasının ardından 30 Mart 1969 tarihinde yanmıştır. Yanan okulun öğrencilerinden Ayhan Deyirmenci okulsuz kalan öğrencilerin derslerine devam edebilmeleri için köydeki iki kahvehanenin boşaltıldığını; 1., 2. ve 3. sınıfların Yusuf Şimşek'in kahvehanesinde, 4. ve 5. sınıfların Bekir Yılmaz'ın kahvehanesinde okuduklarını; köylülerinse köydeki 3. kahvehane olan Göçeri Uysal'ın kahvehanesine gittiklerini ifade etmiştir.

Jandarma soruşturmasında yangının neden ve kimler tarafından çıkarıldığı tespit edilemese de, Osman Arslan da diğer köylüler gibi caminin içindeki halı ve kilimler için yakıldığını düşünmektedir:

Cami içindeki halılar için yakıldı. 3 kat halı döşeliydi içi. Arkasında da yığılı en az 50 sili, halı ve kilim vardı. El dokuma. Caminin halılarını çıkardıktan sonra. Camiyi yakıyorlar. Altı tahta olduğu için biraz benzin bir şey döküp yakıyorlar, izi kaybediyorlar. Ben cami yanarken vardım, pencereden baktım. Hiç yün kokusu yoktu. Dengere, Bayındır, Kızılhisar ve Denizli taraflarında satmışlar.

Karaköy o günden sonra “camiyi yakan köy” olarak anılsa da köylünün camiyle bir sorunu olmamıştır. Özellikle Cuma namazlarında cami dolmuş, namaz kılacak yer bulunamamıştır. Zaman zaman Hilmi Hoca, Şalının Mehmet, Hacı Ahmet gibi köyün hocaları çevre köylere gidip vaaz vermiş; çevre köylerden hocalar da Karaköy’e gelmişlerdir.

Karaköy’de Eğitimin Başlaması

Gönen Köy Enstitüsü’nün eğitmen kursuna katılan Osman Yılmaz’ın köyüne dönmesiyle başlayan eğitim faaliyetleri, bir diğer Karaköylü eğitmen olan Mehmet Gümüşlü’nün desteğiyle hız kazanmış ve okul binasının inşa edilip köy enstitüsünden mezun olan öğretmenlerin atanmasıyla düzene girmiştir.

Eğitmen Osman Yılmaz. Köyün Ahmet Çavuş’u Ahmet Yılmaz’ın ilk çocuğu olarak 1921 yılında Karaköy’de dünyaya gelen Osman Yılmaz, İkinci Dünya Savaşı sırasında üç yıl askerlik yapmış, okuma-yazmayı da bu sırada öğrenmiştir. Gönen Köy Enstitüsü’nde açılan altı ay süreli eğitmenlik kursunu 1946 yılı sonunda tamamlamış ve okul binası olmayan köyünde eğitim faaliyetlerini camide başlatmıştır. Köye okul yapılıp köy enstitüsünden mezun öğretmenler gelene kadar, 3 yıl eğitmenlik yaptıktan sonra eşinin memleketi Aydın’a taşınarak Nazilli Sümerbank Basma Fabrikası’nda muhasebecilik yapmıştır. Müteahhit olmak için Bursa’ya gidişini kızı Müjgan şöyle anlatmaktadır: “1955’te Bursa’ya Yapı Sanat Okulu’na gidiyor. İki yıl hiç gelmiyor. ‘Başkalarının dört yılda zor bitirdiği okulu iki yılda bitirdim’ derdi.” Çavdır’da fen memuru olarak çalışmaya başlamasıyla artık Kalfa Osman olarak anılmaya başlanmış, fen memurluğunun ardından uzun yıllar ülkenin değişik yerlerinde müteahhitlik yapmıştır. Askerde öğrendiği okuma-yazmanın üstüne bütün eğitimi köy eğitmenliği kursu ve yapı sanat okulu olmasına rağmen kendini çok geliştirdiği, momentum gibi fizik

dersi konularını bile bildiği söylenen Osman Yılmaz, 2009’da emeklilik yıllarını geçirdiği Muğla’nın Marmaris ilçesinde hayatını kaybetmiştir.

Osman Yılmaz’ın camideki sınıfı köyde heyecanla karşılanmış; 18 yaşından küçük kız, erkek gelmek isteyen bütün çocuklar camide toplanmıştır. İlk öğrencilerden 1940 doğumlu Firdevs Öztürk camideki sınıfı şöyle tarif etmektedir:

Evlenecek kızlar da vardı. En küçükleri bendim. Zekeriya bizden 10 yaş büyük, yetişkin. Hadi oğlum camiye. Kışın sabahları odun götürürdük. Soğukta kim uğraşacak evden odun getirmekle. Okula yaklaşınca harımlardan alır götürürdük odunu... Tıraşımızı Osman Çavuş yapardı, Yunan’dan esir gelme. Bir makine getirmiş. Ağlata ağlata bizim saçımızı keserdi. Makinenin dişi yoktu, yoldura yoldura.

Camideki okula gündüzleri 18 yaşından küçükler giderken, akşamları da askerliğini yapmış gençler devam etmiş, ancak akşam sınıfında öğrenciler arasındaki kavgalar eksik olmamıştır. Okula sadece dokuz gün gittiğini ama 29 harfi öğrendiğini söyleyen Halil Yiğiter camideki kavgalardan birisini şöyle anlatmıştır: “... sonra bir dövüştüler ikisi. Okul kapandı. Camide teravih namazında dövüştüler bir de. Osman’da koca bıçak var. Kurtaramayacak millet ya!” Camideki kavga ile akşam sınıfı kapanmış, Halil Yiğiter’in eğitimi 9 gün ve 29 harfle sınırlı kalmış; bir daha okuma-yazma öğrenme fırsatı bulamamıştır.

Osman Yılmaz okuma-yazma öğretmenin dışında camide başta Gönen Zeybeği olmak üzere halk oyunları ve türküler de öğretmiştir. Köylüler camideki eğitimi daha çok bir eğlence gibi görmüştür. O zamanlar 20 yaşında olan Yayla Çetin’in camideki okul hakkında hatırladığı ilk şey “rahmetlik Osman hava çeker otururdu [türkü söyler dururdu] çocuklara” olmuştur. Kamile Yılmaz köyde eski bir olay anlatılırken yılın hangi yıl olduğunun söylenmediğini, sadece o yıl ya da ona yakın bir yıl olan önemli bir olayın belirtildiğini ifade etmektedir. Osman Yılmaz’ın oynadığı o oyunlar köylüye yabancı olmasından dolayı dans olarak adlandırılmış ve o yılın en büyük olayı olarak kabul görmüştür: Artık 1948 yılının adı “Kalfa Osman’ın dans oynadığı yıl”dır.

Osman Yılmaz’ın askerden döndüğü zamanlarda uğraştığı fotoğrafçılık da köy için yeni bir şeydir. Özellikle köyün çocukları o köye gelince hemen toplanmaktadır. Her ne kadar çekilen fotoğraflar günümüze ulaşmasa da Ömer Tuncel o günleri iyi hatırlamaktadır:

Bir fotoğraf makinesi, çuval gibi kafasına geçirip, milletin bir fotoğrafını çekiyordu. Ayda yılda bir kere gelir. “Nasıl oluyor?” diye hepimiz toplanırız. Cam şişenin içine bir şeyler koyuyor, ilaç tabii. Fotoğraf çekiyor, bize gösteriyor. Hepimiz şaşardık: “Nasıl oluyor da fotoğraf çıkıyor suyun içinden” diye.

Eğitmen Mehmet Gümüşlü. Mehmet Gümüşlü 1912 yılında Karaköy’de doğmuş, Osman Yılmaz’la birlikte Gönen Köy Enstitüsü’nde öğretmenlik kursuna katılmıştır. Karaköy ve çevresinde Muhammet Hoca olarak bilinmektedir. Köyde okul olmadığı için eğitimine Dengere’de başlamış ve 11 yıl devam etmiştir. Atandığı Tefenni’nin Çaylı köyünde 1948 yılından itibaren dört yıl görev yaptıktan sonra öğretmenliği kendi isteğiyle bırakmıştır.

Arapça ve Farsçaya hâkim olan Mehmet Gümüşlü öğretmenlik görevi sonrası da eğitimden kopmamış; başta kız çocukları olmak üzere aileleri çocuklarını okula göndermeleri için ikna etmeye çalışmıştır. Karaköy’de 89 yaşında yaşamını yitiren Mehmet Gümüşlü’nün halen Akdeniz Üniversitesi’nde görev yapmakta olan kızı Saadet köyün ilk profesörü; oğlu Fevzi ise ilk mühendisidir.

Karaköy’e Okulun Yapılışı. Köye bir okul binası yapılması fikri hemen benimsenmiş ancak nereye yapılması gerektiği konusunda tartışmalar epey sürmüştür. Her sülale okulun kendi mahallesine yapılmasını istemiştir. Bayır Mahallesi’nde cami olduğu için okulun da aynı mahallede olmasına karşı çıkanlar olmuştur. O günlerde yapılan muhtarlık seçimlerini köyün en uzak mahallesi Düğer’den Osman Kaya kazanınca okulun yeri olarak Bayır Mahallesi’ndeki caminin yanı belirlenmiştir.

Köylü okul inşaatı için gerekli malzemelerden kendilerinin temin etmesi gereken kısmını erkenden hazırlamış ve yapımında da kendi çalışmıştır. Okul için gerekli keresteyi devlet vermiş, köylü de deredeki bağından birer selvi ağacı kesmiş, olmayan komşusundan istemiş, öküzlere sürüterek getirmişlerdir. İnşaatta kullanılacak kumu köylüler sırtlarında çekmişler, köyde okulu sıvayacak usta olmadığı için yakın köylerden olan Beyköy’den getirdikleri ustaya sıvatmışlardır. Okul yapılacak yerin yanına bir kireç ocağı kazılmış, Çalica taşından taş kırılıp kireç ocağında yakılmak üzere getirilmiştir. Her ev kireç ocağında yakmak için birer yük çalı getirmiş, Dirmilli kireç ustası kireci hazırlamıştır. O sırada Gönen’de öğrenci olan Ömer Tuncel, köye gelince duyduğu köy bekçisi Copur Veli’nin sesinin hâlâ kulaklarında olduğunu söylemektedir: “Hey! Komşular! Ben ne deyom dinleyin! Okul yapılacak! Kireç yakılacak! Birer yük çalı getirsin herkes!”

Yeni okulun inşaatı bitince camideki öğrenciler okula taşınmıştır. Öğretmen olarak önce Gönen Köy Enstitüsü mezunu, Burdur’un Karamanlı ilçesinden Hasan Hoca gelmiş ve beş yıl kadar kalmıştır. Eğitimci Osman Yılmaz’ın kardeşi Ali

Yılmazkuzucuoğlu'nun da Gönen'den mezun olup Karaköy'e atanmasıyla okuldaki öğretmen sayısı bir süreliğine ikiye yükselmiştir.

Görsel 11. Karaköy İlkokulu Öğrencileri Okul Bahçesinde

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve çözümlenmesine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Köy enstitüsü mezunu bir öğretmenin görev yaptığı köyün toplumsal yaşamında konumlanışı ile köydeki dönüşüm ve değişime olan etkisi arasındaki ilişkiyi çözümlemeyi amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bilindiği gibi nitel araştırma, kompleks bir konuya ayrıntılı bir anlayış getirmek için yapılır. Bu detay sadece insanlarla doğrudan konuşarak, evlerine veya işyerlerine giderek ve bulmayı beklediklerimiz veya literatürde okuduklarımızdan etkilenmemiş hikâyeler anlatmalarına imkân vererek kurulabilir. Hikâyelerini paylaşmaları ve seslerini duyurmaları için bireyleri güçlendirmek ve genellikle bir çalışmadaki araştırmacı ve katılımcılar arasındaki mevcut güç ilişkilerini en aza indirmek istediğimizde nitel araştırma yapılması nedeniyle bu çalışmanın amacıyla uyumludur (Creswell, 2013). İnsan davranış ve yönelimlerinin sürekli gelişip, değişen bir özelliğe sahip olması; ortam ve süreçlerin değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Creswell (2013) nitel araştırma yapmanın araştırmacıya sahada yeterince zaman geçirme, elde ettiği veriyi ayıklayarak kategorilere ayırıp analiz etme ve katılımcıların görüşlerini yansıtabilmek amacıyla alıntılar yapabilme olanakları verdiğini belirtir.

Nitel araştırmalar yakın etkileşim için bir veri kaynağı olan doğal ortamda gerçekleşirken, nitel araştırmacılar dokümanları inceleyerek, davranışları gözlemleyerek ve katılımcılarla görüşerek bizzat veri toplarlar. Nitel araştırmada kullanılan yöntemler yorumlamada esnekliğe olanak tanır ve tümevarım ve tümdengelimli mantık yoluyla kompleks muhakeme içerir. Araştırmacılar, literatür ve araştırmacı yorumlarından ziyade, katılımcıların bakış açıları ve probleme dair yorumlarını öğrenmeye odaklanırlar ve alana girdikten sonra sürecin aşaması, deseni değişebilir ya da yön değiştirebilir. Örneğin sorular, veri toplama biçimleri, çalışılan bireyler değişebilir (Creswell, 2013).

Katılımcıların bir kısmının 80 yaşının üzerinde olmalarının araştırma açısından doğrudan görüşmeleri zorunlu kılması da nitel araştırma yöntemi seçiminde etkili olmuştur. Anlatı hikâyeleri bireylerin deneyimlerini konu edinmektedir ve onların kimliklerine ve kendilerini nasıl gördüklerine ışık tutabilmektedir.

Araştırmanın amacına uygun olarak ele alınan konular incelenirken, anlatı araştırması deseni tercih edilmiştir. Anlatı araştırmalarında, bir veya birden fazla bireyin deneyimleri araştırılıp, yaşam öyküleri bir araya getirilerek veriler toplanır, kişisel deneyimleri rapor edilir ve bu deneyimlerin içerdiği anlamlar kronolojik olarak sıralanır. Bireylerin deneyimleri, anlattıkları hikâyeleri, onların kimliklerini ve kendilerini nasıl gördüklerini yansıtabilmektedir (Creswell, 2013). Farklı katılımcıların anlattıkları hikâyeler araştırmacı tarafından kronolojik bir sıralamaya tabi tutulabilir.

Köy, öğretmenin köyde ve okulda yaşadıkları ile ilgili hikâyeler, köylünün geçmişe veya o güne dair anlattığı hikâyeler, öğrencilerin okuldaki deneyimleri “dönüm noktaları” olarak değerlendirilir çünkü bu hikâyeler belirli “yer ve durumlarda” ortaya çıkmıştır. Yaşam hikâyelerinin detaylı şekilde tasvirine dayanması dolayısıyla az sayıda katılımcı ile çalışmaya uygun olan bu yöntemde, katılımcıların anlattığı hikâyeler kadar, anlatırken yapılan vurgular, üzerinde fazla durulan veya tekrarlanan konular, konuşma sırasındaki duraksamalar, vurgular, açığa çıkan gerginlikler ve duygular da, köyün o dönemdeki sosyoekonomik durumu hakkında fikir vermekte ve köydeki eğitim faaliyetleri ile köyde yaşanan dönüşüm ve değişim arasındaki ilişkiyi kurmayı kolaylaştırmaktadır.

Çalışma Grubu

Bu araştırma ağırlıklı olarak köy enstitüsü mezunu bir öğretmen olan Ömer Tuncel’in deneyimlerine dayanmaktadır. Bu anlamda kısmen biyografik anlatı araştırması deseni benimsenmiştir. Bir kişinin yaşam geçmişinin ele alınması onun bir olaya ilişkin deneyimlerinin hangi deneyim ve olaylardan kaynaklandığının daha iyi anlaşılmasını sağlayabilecektir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2015). Araştırmada Tuncel’in seçilme sebebi kendisinin Gönen Köy Enstitüsü’nden mezun olduktan sonra 16 yıl boyunca köy öğretmenliği yapmış olmasıdır. Özellikle kendi köyü olan Burdur ili Çavdır ilçesi Karaköy köyünde 12 yıl öğretmenlik yapmış olması dolayısıyla bu araştırmanın en önemli kişisi Tuncel’dir. Kendisiyle halen ikamet ettiği Antalya’da irtibata geçilerek görüşmeler evinde gerçekleştirilmiştir.

Araştırma kapsamında 1958-1969 yılları arasında Ömer Tuncel'in sınıfında öğrencilik yapmış 10 kişiden dokuzuyla Antalya'da, birisiyle Karaköy'de görüşülmüştür. Bu kişilerden birisi de Karaköy'ün uzak mahallesi Düğer'de yaşadığı için görüşmeci olarak seçilmiştir.

Ömer Tuncel'in okul dışındaki faaliyetlerini ve o dönemdeki köy yaşamını öğrenebilmek amacıyla 1950'li yılları iyi hatırlayan altı Karaköylü evlerinde ziyaret edilmiş ve görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Gönen Köy Enstitüsü hakkında bilgi almak amacıyla o dönemki öğrencilerden Karaköylü Bekir Yılmaz ile bayram ziyareti için geldiği Karaköy'de görüşülmüştür.

Son olarak Karaköy'e dışardan bakabilmek amacıyla komşu iki köy olan Dengere ve Başpınar ziyaret edilerek birer kişiyle görüşme yapılmıştır.

Araştırmacının Karaköylü olması ve katılımcıların bazılarını önceden tanınması, katılımcılar ve araştırmacı arasında samimiyete ve güvene dayalı bir ilişki kurulmasının önünü açarken, görüşmeye ikna sürecinde fazla sorun yaşanmamıştır. Bu durumun katılımcıların kendi deneyimlerini çekinmeden rahatça anlatmalarına da büyük katkı sağladığı fark edilmiştir.

Araştırma modeli kısmında belirtildiği gibi, araştırma, katılımcıların yaşam hikâyelerinin ayrıntılı tasvirine ve görüşmelere dayandığı için az sayıda katılımcıyla çalışmak araştırmacı tarafından uygun bulunmuştur.

Verilerin Toplanması

Görüşme formunu hazırlamak üzere literatür taraması gerçekleştirilerek soru formu hazırlanmıştır. Görüşme formu iki bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde katılımcıların sosyo-demografik (cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, çalışma durumları, doğum yerleri, köyde yaşadıkları süre) özelliklerini içeren sorulara yer verilmiştir. İkinci bölümde ise köyün o dönemdeki genel durumu, olumlu ve olumsuz yanları, eğitim faaliyetleri, öğretmenlerin köye etkileri ve köydeki değişimlere ilişkin görüş ve düşüncelerini değerlendirmelerini esas alan sorular yer almıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, görüşme soruları önceden belirlenen görüşme durumlarını kapsamaktadır (Balcı, 2004). Bu yöntem ne tam yapılandırılmış görüşmeler kadar katı ne de yapılandırılmamış görüşmeler kadar esnek; iki uç arasında yer almaktadır (Karasar, 1995).

Görüşmelerin tamamı araştırmaya katılanlarla yüz yüze olarak yapılmış; Ocak 2018 - Aralık 2018 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Ömer Tuncel de dâhil katılımcıların çoğu Antalya’da yaşadığı için görüşmelerin çoğunluğu bu şehirde gerçekleştirilmiştir. Antalya’da yapılan bütün görüşmeler için araştırmacı araştırmaya katılanların evlerini ziyaret etmiştir. Görüşmecilerin hepsi emekli oldukları için zaman veya süre problemi yaşanmamıştır. Bu görüşmeler sırasında yaşanan tek aksilik iki görüşme sırasında eve misafir gelmiş, görüşmelerden birisine ara vermek birisini ise kısa kesmek gerekmiştir. Başpınar ve Dengere köylerinde yapılan birer görüşme dışında diğer bütün görüşmeler Karaköy köyünde gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılanların kendi evlerinde yapılan görüşmeler sorunsuz geçerken, köy kahvesinde gerçekleştirilen görüşmeler zaman zaman dışardan müdahalelerle odak grup görüşmesine dönme riski taşımıştır.

Görüşme esnasında kimi katılımcıların köyde geçmişte yaşanan bazı olaylara dair konuşmak istemedikleri, konuşmalar da ayrıntıya girmedikleri gözlemlenmiştir. Örneğin her konuda açık ve ayrıntılı konuşan bir katılımcı konu köyde cami yangınına gelince “Cami şeyini, okulun yanmasını konuşmak istemiyorum” diye tepki göstermiştir. Yine katılımcılardan birisi araştırmacıyı uyarma zorunluluğu hissetmiştir: “Karaköy’ün kötülüklerini tezde belirtirsen sana gücenirler, kızarlar.” Bazı katılımcılar da köydeki kişilerin lakaplarını söyledikten sonra pişman olmuşlardır.

Çalışmanın amacını öğrenen bir kişi telefon numarasını vererek ilerleyen aylarda aranması halinde katkıda bulunmak istediğini belirtmiş, ancak kendisiyle buluşma tarihi belirlemek üzere telefonla arandığında “Karaköy hakkında konuşmak istemiyorum” demiş, kendisinin daha önce gönüllü olarak çalışmaya katılmak istediğini belirttiği hatırlatılınca “Yanlış söylemişim” deyip telefon görüşmesini sonlandırmıştır. Köy kahvesinde köylülerden birisi araştırmanın konusunu duyunca köyün tarihi hakkında konuşmaya başlayıp konu hakkında bilgi sahibi olduğunu belli etmiş ancak araştırmaya dâhil edilmek istendiğinde konuyu hatırlamadığını, bilmediğini söylemiştir.

Veri toplama süreci ile ilgili bir diğer nokta da, görüşmelerin yapıldığı 2018 yılında 84 yaşında olması sebebiyle Ömer Tuncel’i yormamak için görüşmeleri kısa tutmak gerekmiştir; böylece belki de iki veya üç görüşmede toplanabilecek veri için toplam yedi görüşme yapılması gerekmiştir. Görüşmelerin odağını Tuncel’in büyüdüğü ortam, okul hayatı ve Karaköy’deki öğretmenlik hayatı boyunca yaşadığı deneyimler oluşturmuştur.

Katılımcıların izniyle bütün görüşmeler video ile kayıt edilmiştir. Bu kayıtlar bilgisayara aktarılarak, tarihlerine göre ayrılmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Verilerin çözümlemesi aşamasında video kaydına alınan bütün görüşmeler yazıya aktarılmıştır. Yazıya aktarım sırasında, görüşmelerde olmayıp ancak araştırmacı tarafından elde edilmiş bilgiler de sırası geldikçe not olarak eklenmiştir. Toplam 26 görüşmeden anlamlı bir bütün elde edebilmek amacıyla veriler yeniden hikâyeleme sürecine tabi tutulmuş ve kronolojik bir sırada anlatılmayan hikâyeler kronolojik olarak düzenlenmiştir. Hikâyelerin yeniden hikâyelenmesi ve kronolojik olarak sıralanması, olaylar arasında bir nedensellik bağı kurulabilmesine imkân vermiştir. Bu aşamanın devamında ise bütünleşik bir sistemi oluşturan düzenlenmiş katılımcı hikâyeleri betimlenerek ve zaman zaman söylemlerinden birebir alıntılar verilerek açıklanmış, yorumlanmış ve sunulmuştur.

BÖLÜM 5

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, öncelikle köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin Karaköy’de eğitimin anlam ve işlevindeki değişim ve dönüşüme etkisi ele alınacaktır. İkinci olarak köydeki sosyokültürel değişime etkilerine yer verilecek, daha sonra da köydeki toplumsal cinsiyet rejiminin değişim süreçlerine ilişkin görüş ve deneyimler analiz edilecektir. Son olarak köydeki ekonomik değişimlere odaklanılacaktır. Bu bağlamda elde edilen bulgular aşağıda sunulmaktadır.

Köyde Eğitimin Anlam ve İşlevindeki Değişim

Henüz okulun olmadığı 1940’lı yıllardaki köyün eğitim durumunu köylülerden biri “Köy cahil, okuyan yok. Mektup gelse ya Hacı’nın Ali’ye ya Hasan Ali Çavuş’a gidiliyor okutmak için” diye ifade etmektedir. Köylüler yazının dâhil olduğu her işte okuma yazma bilen kişilere bağımlı olarak yaşamaktadır ve bu durum zaman zaman gülünç olaylara da yol açabilmektedir: Bir gün, şakacılığıyla bilinen köy kâtibi Hasan Ali Tuncel köyün büyük ve küçükbaş hayvan listesini yaparken Düğer Mahallesi’nden Ahmet Yıldırım’a 10 domuz yazmıştır. O tarihlerde değil Yıldırım’da, köyde hiç domuz bulunmamaktadır. Olmayan domuzların vergisi gelince, Yıldırım derdini anlatıp üzerindeki domuzları sildirmek için ilçeye gitmek zorunda kalmıştır.

Bu alt başlıkta, köyde okulun açılıp köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin gelmesiyle birlikte eğitimin anlam ve işlevindeki değişim veliler ve öğrenciler bağlamında incelenmiştir.

Okul ile Veli İlişkisinin Güçlenmesi

Karaköy’de okul açılmadan önce eğitime yönelik bir ilgi gözlenmemektedir. Köye 7 km uzaklıktaki Çavdır bucak statüsünde olduğu için buraya okul çok daha önce yapılmıştır, köylüler de okul inşaatına destek vermiştir. Okul yapımı için çevredeki

köylerin zenginlerinden taş çekmesi istenmiş, Ömer Tuncel'in amcası Hüseyin Ağa da köyden taşların taşınması için öküzlerini tahsis etmiştir. Köyde bir gün taş kırılmış, ertesi gün bu taşlar öküz arabasıyla Çavdır'a taşınmıştır. Hüseyin Ağa köyün taşlarını Çavdır'a gönderdiyse de kendi çocuklarını bu okula göndermemiş; köyden bu okula gidenler birkaç öğrenciyle sınırlı kalmıştır.

Karaköy İlkokulu'nun 1952 yılında yapımı tamamlanıp eğitime başlamasının ardından Gönen Köy Estitüsü'nde okuyan Karaköylüler de mezun olup köylerine dönmeye başlamışlardır. Ali Yılmazkuzucuoğlu'nun 1954 yılında, sonra da Ömer Tuncel'in göreve başlamasıyla hem ilkokuldaki öğrenci sayısında hem ortaokula devam eden öğrenci sayısında artış yaşanmıştır. Bu artışın en önemli sebeplerinden birisi de öğretmenlerin köylüyü eğitimin faydası konusunda ikna etmekteki başarılarıdır. Camide Eğitimci Osman Yılmaz ile okula başlayan ve ilkokulu ılmazkuzucuoğlu ve Tuncel'in Karaköy'e gelmesinden önce bitiren Firdevs Öztürk, kendisinin çok istemesine rağmen ortaokula devam edemediğini belirtmiştir:

Beni ilkokuldan sonra göndermediler. Ben çok başarılıydım. Belki general olurum. Ama aile göndermiyor. Kız çocuklarını göndermiyorlar. Sonradan Ali Hoca, Ömer Hoca önder oldular. Çocuklar öğretmen oldu, polis oldu, doktor oldu, oldu da oldu. Diğer köylerden gelir şaşırlardı: "Sizin çocuklar okuyor" diye.

Görsel 12. Karaköy İlkokulu Öğrencileri

Köylülerin çocuklarını ilkokuldan sonra okula göndermemelerinin başlıca sebebi, eğitim hayatının zor bir süreç olduğunu düşünmeleri idi. Çocukları için en iyisini isteseler de okumayı zahmetli ve uzun zaman alan bir faaliyet olarak görüyorlardı. Ömer Tuncel, kendisi köyde bir motivasyon kaynağı olarak, okumanın onların düşündükleri kadar zaman almayacağını göstermeye çalışıyordu: “O uzun iş... Uzun iş değil! İşte karşında 20 yaşında bir genç. Görüyorsun yakın zamanda yani.” Ayrıca Tuncel’in köylülere yabancı biri olmaması işini kolaylaştırıyordu:

Ben Karaköylüyüm, hele benim köyden, onların seviyesinden, fakir bir aileden çıkıp da onların başına geçip hizmet etmem, yol göstermem, öğretmen olmam: “Ula biz niye olamıyoruz? Bizim sülalemiz niye olmuyor?” gibi çocuklara bir iştah da geliyor, çalışma geliyor.

Köy enstitülü öğretmenler öğrenci velileri ile okul arasında bir bağ kurulmasını sağlamıştır. Örneğin, okulun süthane denilen kısmında kaynatılan sütle dağıtılmak üzere her gün bir veli öğrenciler için mayalı hamurdan yağda kızartılarak pişirilen pişi ya da köyde hamurlu ekmek denilen bazlama yağlayıp getirmiştir. Ömer Tuncel velilerin desteği olmadan başarı olmayacağını farkındadır:

Köye geldiğim zaman çocukların nereden yetişmesi gerektiğini biliyorum. Kırarak bir yarış değil de, çalışarak bir yarış. Velilerin desteği. Halk tutkundu okula. “Benim öğrencim niçin bilmiyor şunları, niçin yapamıyor? Falan yerde imtihan olmuş, köyün öğrencileri niye üstün olmuyoruz?” diye gayretleri vardı köyün. Mesela Gölhisar’a imtihana gidecek. Tek başlarına gidemezler. “Hadi bakalım arkadaşlar birinizi görevlendirelim” dediğimiz zaman, Kılının Mehmet çıkıyor: “Ben giderim” diyor. Çalıcı’dan Kara Mustafa: “Ben de gidebilirim” diyor. Yani destekçi çoğalıyor. O zaman öğrenciler ananın babanın sahip çıktığını görüyor. Mesela “Bu masalar eskidi, bunu yapalım” dediğimiz zaman, yaparlardı. Yani bizim köy öğrencilerin yetişmesi için masrafı esirgemezdi.

Ömer Tuncel öğrencilere faydası olacağını düşündüğü her şeyi kendisi için zahmetli de olsa takip etmiştir: “Gölhisar’da öğretmenler toplantısı, idareciler, ayda bir ben muhakkak giderim. Bana ‘Git’ diyen yok, zorlayan yok. Şimdiki gibi düz yol da yok. Önce Yusufca’ya gidiyorsun, sonra dolaşıp Gölhisar’a gidiyorsun.” Öğretmenlerin çabalarını gören veliler de Tuncel’e destek olmaktan çekinmemişlerdir. Karaköy’ün kışı soğuk olduğundan, okulu ısıtmak için öğretmenler, çocuklardan okula gelirken yanlarında birer odun getirmesini istemiştir. Ancak bu da yeterli olmayınca, Tuncel ile öğrenci velilerinden Alim Önder Gölhisar’a gidip kaymakamla görüşmüşler ve odun konusunda destek istemişlerdir. Kaymakam ilkokuldan sonra girilen sınava Gölhisar’ın diğer köylerinden üç ya da beş öğrenci gelirken Karaköy’ün bütün çocuklarının geldiğini bildiği için, İlçe Orman Müdürü’ne Karaköy İlkokulu için odun temin edilmesi talimatını

vermiştir. Köye gelen odunları bir başka öğrencinin velisi Bekir Eryiğit hiçbir ücret almadan nacakla kesmiş, sadece kesilen odunların arasından çıkan çırılardan almıştır. Burada belirtilmesi gereken önemli bir nokta, köyde Tuncel'in bu çabalarını görmezden gelen, hatta engellemek isteyenlerin de olduğudur: Köyden birisi “Hoca okulun odunlarını evine götürüyor” diye karakola şikâyet dilekçesi vermiştir. Tuncel Burdur'da görülen mahkemeyi unutmamıştır:

Burdur'da mahkemede Alim dayı: “Hâkim bey, biz bu öğretmene 100 çocuk teslim ediyoruz. Nasıl ısıtacak bu çocukları? Gölhisar'dan odun getirdik ısıttık bu çocukları.” diye ifade verdi. Beni de kurtardı yani. Yakmış da olabiliriz. Odunu dışarıda yığacaksın, sen içeride üşüyeceksin. Olur mu?

Karaköy İlkokulu'ndan mezun olan kızların çoğu Balıkesir Savaştepe İlköğretmen Okulu'nu, erkeklerse Isparta Gönen İlköğretmen Okulu'nu tercih etmiştir. Öğrenci sayısı fazla olunca, veliler parasını kendilerinin verdikleri, birisi Savaştepe'ye diğeri Gönen'e giden özel otobüsler ayarlamışlar, otobüs parasını ödemekte zorlananlar olsa da katlanmışlardır. Köyde bu iki okuldan başka okulları kazananlar da olmuş ama çoğunluk öğretmen okullarını tercih etmiştir. Örneğin, Ganimet Acar hem Adana Kız Lisesi'ni hem Savaştepe İlköğretmen Okulu'nu kazanmış “kısa yoldan meslek sahibi olmak için” öğretmen okulunu seçmiştir.

Havaların çok soğuk ve karlı olduğu 1968 yılı kış mevsiminde sömestr tatilinin ardından Savaştepe'de okuyan öğrencilerin okula dönme zamanı gelmiş ancak soğuk havadan dolayı dolmuşlar çalışmamıştır. Öğrencileri Çavdır'a kadar Muharrem Deyirmenci'nin traktörüyle götürmeye karar vermişlerdir. Ayhan Deyirmenci çocukları okuldan kalmasın diye velilerin gösterdikleri çabaya şahit olmuştur:

Valizler atıldı, 15 kadar öğrenci bindi. Ovacık'a vardık, traktör çamurdan çıkamadı. İttiler, kaktılar, öğrenciler indi yürüdü, Subasmaz'ı aştı. Aktaş'a vardık, yerde buz var: Traktör hiç gidemedi. Öğrenciler Çavdır'a yürüyerek gitti. Veliler de valizleri sırtlarına aldılar, çocuklarıyla Çavdır'ı buldular. Oradan öğrenciler Savaştepe'ye gidiyor dolmuşla.

Ömer Tuncel velilerin, çocukların okulda başarılı olmasını isterken hem onlara destek olduklarını hem baskı yaptıklarını görmüştür: “Şababların Bekir okumuş da sen niye okumuyorsun? Sen de git. Başaramaz yine gelir, öğreninceye kadar.” Tuncel öğrencilere ders kitabı dışında yardımcı matematik kitaplarından da ödev vermiş ve öğrencilerden çözemedikleri sorular konusunda ailelerinden yardım almalarını istemiştir. Köy kahvesinde Tuncel zor ödevler için velilerden sitem duymakta ama ödevlerin yapılacağını bilmektedir: “Çocuklarda bir yarış vardı, gizli bir yarış. İyi çalışırdı.

‘Matematikten şu problemi yapacaksın’ diye bir soru ver. Çocuk o defteri alır, kitabı alır, nerede bir arkadaşı varsa bilebilen, bunu öğrenip ertesi gün yapar gelir.”

Karaköy’de bazı aileler eğitimi ekonomik bağımsızlık olarak görmüş, okuyan çocukların ileride kendilerine yük olmayacağını düşünmüşlerdir. Hüsnü Ünal, ilkokulu bitirince girdiği yatılı okul sınavını kazanamamış ancak annesi Ummahan Ünal yatılı olmasa da oğlu okusun istemiştir: “Babasına ‘Öğretmen okuluna katalım’ dedim. ‘Ben katamayacağım’ dedi. ‘Niye katamıyorsun?’ dedim. Bana bir vurdu. Darıldım ben.” Ertesi gün, kocası İbrahim Ünal tekrar düşünüp fikrini değiştirmiş ve okula göndermeye karar vermiştir. Ummahan bunda kocasının abisinin dağdan eşekle getirdiği karı Bayır köyünde mısırla değiştirip bundan un yapmasını, bu unu da karısının ondan habersiz oğluyla paylaşmasının kocası İbrahim’de yarattığı rahatsızlık olduğunu düşünmekte ve “Hüsnü’ye unu böldürmek istemiyordu” diye ifade etmektedir. Böylece köyden parasız yatılı sınavını kazanamayan diğer iki çocukla birlikte Hüsnü’ye Gönen’de bir ev tutulmuş; üç çocuk Gönen İlköğretmen Okulu’na devam etmişlerdir. Ummahan’ın Hüsnü’den başka üç çocuğu daha vardır:

Farika’ya çok uğraştım okutayım diye, “Kocaya gideceğim” dedi, okumadı. Çocukları yatılı olunca devlet bakardı. Gündüzlü okutursan zordu. Hüsnü gündüzlü, Kerim yatılı okudu. Bekir’le Erdal’ı da kattım. Bekir birisiyle dövüştü öyle geldi. Erdal da lise ikideyken öldü.

Köyden kendi parasıyla okuyan öğrenci az olmuştur, genelde çocuklar yatılı okumuş, ailelerinden sadece harçlık almışlardır. Ailelerin ancak kendilerini geçindirebilecek güçte olmaları, parasız yatılı okumayı bir zorunluluk haline getirmiştir. Sınavı kazanamayan ertesi yıl tekrar hazırlanmıştır. Melahat Değirmenci de oğlunu okula göndermek için yatılıyı kazanmasını beklemiştir: “Benim Ayhan bir sorudan kaldı kazanamadı ilk sene. ‘Memeli hayvanlar nerede yaşar?’ diye bir soru varmış. Çocuğun birisi ‘Ahırda yaşar’ demiş. Bilememişler. Ertesi sene kazandı yatılıyı.”

Ömer Tuncel çocuğunu okula göndermek istemeyen az sayıda aileyi “Jandarma gelecek” diye korkutmakla beraber hiç kimse için bir şikâyetle bulunmamıştır. Bu tavrını sınıfların kalabalık olmasına bağlamaktadır: “İstekli göndereni okutabilsem ben razıyım. Neden Karaköy’ün çocuğuna bir öğretmen? Hiç şöyle iki öğretmen olup da canlı bir okutamadım arkadaş.” Diğer taraftan bir öğrenci okula geliyor ama devamsızlık yapıyorsa bunu takip etmiştir: “Bir iki hafta gelmezse hemen haber gönderirdim ‘Çocuğu niye göndermiyorsunuz?’ diye. Ertesi hafta gönderirlerdi. ‘En azında haftada üç gün gönder’ derdim.” Tuncel öğretmen yetersizliği ve sınıfların kalabalık olması sebebiyle

okula gönderilmeyen çocuklarla fazla ilgilenmediğini belirtse de köylüler ve öğrenciler onun bu konuda gayret gösterdiğini anlatmışlardır. Üçüncü sınıfın ardından okula gitmeyen Düğer Mahallesi'nden Mehmet Ali Yalpi kendisini okula getirebilmek için gösterilen çabayı şöyle ifade etmiştir: “Kafam çalışmadı tarih, coğrafya çıkınca. O zamana kadar kitaba, kaleme tamah ediyordum. Ömer Hoca eve geldi, gitti ‘Okula gel’ diye. Babam ‘Canı isterse gider, canı istemezse gitmez’ dedi.” Köyde herkesin çocuğunun okumasını isteyen Tuncel, özellikle köyün en büyük sülalelerinden olan Karalar sülalesinin çocuklarının ilkokuldan sonra okula devam etmediğini görünce, bu sülalenin çocukları için bir şeyler yapması gerektiğini düşünmüştür: “Her zaman derim: Karalar sülalesinden çocuk çalmam lazım. Okutup, benim tezgâhtan geçip, yüksek bir şeye gitsinler.”

Ömer Tuncel köylüyle olan ilişkisine çok dikkat etmiş, okuldaki öğrencileri etkileyebileceği düşüncesiyle sülaleler arasında taraf tutmamaya çalışmıştır. Karısı Hayriye'nin babası Bahri Sipahi yedi cinayet işlemiş, en son öldürdüğü iki kişiden dolayı idam cezası almış ancak idamını beklerken 1950 yılındaki genel afı serbest kalarak köye dönmüştür. Tuncel bu duruma dikkat etmeye çalışmıştır:

Ben mümkün olduğu kadar köyde çalışırken Bahri Dayı'yı tarafımda gibi göstermemeye çalışırdım. Çünkü geçmişi kullanacak adam. “Bahri şunu yapmış bizim sülaleye veya zarar görmüşüz” diye kafasına yazılır. Silinir mi? Silinmez. [Karakaköy'ün dışında] sorsa bile adam:

- Hangi köylüsün?
- Karaköylüyüm.
- Kimlerdensin?
- İşte falan.
- “Bahri’yi tanır mısın?” diyor adam. Nereden tanıyor Bahri’yi? Ekmeğini mi yedi? Çayını mı içti? Hayır! Gençlikteki yaşantının izlerinden hatırlıyor.

Köyde ilkokulu bitiren çocuklar parasız yatılı sınava girmiş, kazananlar okullarına gitmiş, kazanamayanlar ise köy işleriyle uğraşmışlardı. Bir süre sonra kazanamayan öğrenci velilerinden okula gelip çocuğunun bir yıl daha okumasını isteyenler olmuştur. Okulun öğretmenleri velilere “hayır” dememiş ancak okulda yeterli masa sandalye olmadığı için çocuğunun bir yıl daha okula göndermek isteyen velilerden bir sandalye, iki kişi birleşip bir sıra almalarını istemişlerdir. Böylece dördüncü ve beşinci sınıflara mezunlar da eklenmiştir. Bu öğrencileri babaları köy işlerinde çalıştırmamışlar, onlar sınıfın bir tarafında oturup dersleri dinlemişlerdir. Derste soru sorulmayan, tahtaya kaldırılmayan bu öğrenciler yaş itibarıyla de büyüdüğü için sınavı kazanmaları kolay

olmuştur. Kazanamayıp okula bir yıl daha gelen dört ya da beş öğrenci olurken sınıflar zaten kalabalık olduğu için onların varlığı fazla belli olmamıştır.

Başta Gönen ve Savaştepe olmak üzere öğretmen okulları hem öğretmen hem öğrenci hem de veliler için bir kurtuluş olarak görülmüştür. Veliler yatılı okulun önemini şu sözlerle ifade etmektedir: “Devlet yedirip içirip giydirdiyordu ancak bunun için yatılı sınavını kazanmak gerekiyordu.” Köyün öğretmenleri Ömer Tuncel ve Ali Yılmazkuzucuoğlu sınavlardaki başarıyı nasıl arttıracaklarını düşünürken ilkokulu bitirmiş ama sınavı kazanamamış çocuklar ve beşinci sınıfa devam eden öğrencileri için Okul Aile Birliği (OAB) bünyesinde, okul programının dışında sınavlara hazırlık kursu açmaya karar vermişlerdir. Belli bir programı olmayan kursta Türkçe ve matematik dersleri çalışılmıştır. Köyde öğrenciler matematiğe o kadar yoğunlaşmışlar ki öğretmen okulunda bile matematiğin onlara çok kolay geldiğini söyleyenler bulunmaktadır. Matematik çalıştırmayı çok seven, öğrenilen bilginin günlük hayatta gerektiğinde hemen kullanılabilmesini isteyen Tuncel öğrencilerini pratik ve hızlı düşünmeye teşvik etmiştir:

Ondalık kesirden ayrı bayağı kesir vardır. Ondalık kesirde sıfırdan sonra bir virgül yaparsın, bayağı kesirde çizgi yaparsın. Bayağı kesir hayatta kullanılacak işlem değildir. Annen baban 15 yumurta verdi, bunun $\frac{3}{5}$ 'ini pazarda sattın, geriye kalan ne? Adam bunu kafadan yapar yav! Ben bilhassa öğrencilere “Oğlum pazarda sana kalemimi, kâğıdını çıkar demezler. Şu kafan, hem kalem, hem defterdir. Kullanacaksın bunu. Silahın budur senin. Açık bulunsun ucu her zaman, çalıştırırsın.” Kullanmaya yönelttik kafayı, senin aracın bu.

Sınavlara hazırlık kursu için çocuğunu kursa göndermek isteyen velilerden OAB başkanı yapılan Alim Ünal'a 10'ar lira ödemeleri istenir. Toplanan paraların kursun ve okulun ihtiyaçlarında kullanılması, öğretmenlerin kurslardan ücret almamaları kararlaştırılır. Köyden bu parayı vermekte zorlananlar, parayı vermeden çocukların kursa kabul edilmediğini söyleyenler olsa da Ömer Tuncel kurstan kendisi için para almadığına vurgu yapmaktadır:

Ben para almadım. Bir veli de desin “Ben çocuğumu kursa gönderdim, öğretmene para verdim” diye. Vermemişlerdir, almamışımdır, almam. Çünkü benim görevim okutmak yav! Ama pencere kırılır, kapı kırılır bu yapılacak. Köylü “Bu parayı niye veriyorum?” demezdi. Çünkü çok çocuk vardı. Yüzü aşkın çocuk vardı. Karaköy'den 5. sınıfı bitirmiş 10 çocuk varsa, hatta kurslara da kalmış öğrenmiş. Artık o muhakkak yapacak. Okulda devamlı olduğuz için, o köyde olduğumuz için, her zaman gel derdik, çocuklar gelirlerdi. Evimiz de okula yakın, içindeyiz hatta orada lojmanda oturuyoruz. Yani görevinin başındasın askerlik gibi. Sen de çocuklarınla ilgilenirdin. Çocuk ne zaman gelse evde okulda beni buluyor. İki büyük sınıf vardı, çocuklarla bireysel çalışma yapabilelim diye sınıfın birisinden küçük bir oda böldük, idare odasına çevirdik, bir masa koyduk oraya. Öğretmene sorusu olan orada sorabiliyordu. Ve de faydamız olurdu. Beş soru sorarlarsa

matematikten üçü mutlaka benim çocuklara söylediğim, yüklediğim sorulardan çıkar. Bunu niye yapmasın öğrenci. Birinci sene kazanamazsa ikinci sene. Bilhassa Dengereliler kıskanırdı. Karaköylüler kazanıyor, bizimkiler niye kazanamıyor. Tabii biz kendi kendimizi methetmiş olacağımız için şundan kazanıyor demezdim ben. Çünkü ayıp olur babından. Dengere bizden kalabalık olduğu halde gevşekti. Dengere'den öğrenci verelim derlerdi. Almazdım. Neden? Ben Karaköylüyüm. Başka köylerden de olurdu. Osmankalfalar'dan çocuk getirmek istediler. Olmaz dedim. Benim kayınpederi araya koydular. Hem sen rahatsız olursun hem ben dedim.

Öğrencilerin Okul Motivasyonunun Arttırılması

Karaköy'de ekonomik imkânlar sınırlı olduğu için öğrencilerin okul kırtasiyeleri de köyün bakkalı Gadak Dede olarak bilinen Osman Kara'dan aldıkları kalem ve defterle sınırlıdır. Karaköy İlkokulu'nun ilk öğrencilerinden Hüsnü Ünal defterleri nasıl sildiklerini gülümseyerek hatırlamaktadır:

Silgimiz yoktu. Penisilin şişelerinin kapağından silgi yapardık. Bazen parmağımızla bazen onlarla silerdik. Her şey paraylaydı. Sarı kalın yapraklı samanlı defterleri parmağımızı ıslatıp sildiğimizde oklava gibi yüzülürdü.

Görsel 13. Okulda 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Kutlaması, 1964.

Karaköy İlkokulu'ndan mezun olduktan sonra ortaokula devam eden öğrencilerin tatillerde köye geldikleri zamanki görünüş ve davranışları o sırada köyde ilkokula devam etmekte olan öğrencileri de etkilemiş, onları ilkokuldan sonra okula devam etmek konusunda heveslendirmiştir. Kerim, Gönen İlköğretmen Okulu'nda okuyanların onları nasıl etkilediğini şöyle anlatmaktadır:

Biz imrenirdik. Öğretmen okulundan gelmişler, mandolin çalıyorlar. Oynuyorlar, gülüyorlar, top oynuyorlar. Düzgün elbiselerle geliyorlar. Biz çapulcu. Ama onlar grand tuvalet geliyorlar. Kravatları takılı boyunlarında, ayakkabıları düzgün. İmreniyor insan. Ben de gideyim bu okula diyorsun.

Adnan Ünal “... ortaokulda dahi okurken, Tefenni'den geliyoruz, yemin ediyorum 15 tatilde geldiğimiz zaman kahveye girdiğimizde koca adamlar ayağa kalkarlar, yer verirlerdi düğünde dernekte. Okuyana çok önem veriliyordu. Çok severlerdi.” diyerek köylünün dışarıda okuyan çocuklara duyduğu saygının gözle görülebilir olduğunu belirtmektedir. Kamile Yılmaz ise ailelerin okula giden çocuklara saygı duymasının başlıca sebebinin kendi öğrenme merakları olduğuna işaret etmiştir:

Eğitime bu kadar heveslendirilen ve rekabet içine giren köyde, çocuklara da büyük bir saygı duyulmaya başlandı. Anneler babalar okuyan çocuklarından bir şeyler öğrenmeye hevesliydi. Bana kitap okutup dinlediklerini çok hatırlıyorum. Çok merak ediyorlar çünkü. “Benim çocuk şunu çözemedi Ömer hoca.” Çocuğun defterini kahvede Ömer Hoca'nın önüne koyuyor, ilgileniyor, çözdürüyor. Karaköy demek ki havadan olmamış. Bir emek var, yarış var. Rekabet, acımasız bir rekabet var: “Falanın oğlu, kızı kazandı da benimki kazanmadı” diye yırtınıyor.

Görsel 14. Karaköy'den Gönen İlköğretmen Okulu'na Giden İlk Öğrenciler

Karaköy'ün en uzak mahallesi Düğer'de oturanlar köyün diğer mahallerinin toplandığı yeri Bahçe olarak adlandırmakta ve aralarında yol olmadığı için 3 km'lik mesafeyi tepelerden yürümeleri gerekmektedir. Köye 1951 yılında bir okul yapılması gündeme gelince bu mahallede oturan Veli okulun kendi mahallesine uzak olduğunu düşünmüş, kendisinin faydalanamayacağı bir okulun yapımına katkıda bulunmak istemediği için, “Adım Veliysem, sözümün eriysem, şu köyden yitip gideceğim, bu okul yapılıncaya kadar gelmeyeceğim” demiştir. Veli dediğini de yapmıştır: Okul yapılıncaya kadar köye uğramamamış, başka yerlerde çobanlık yapmıştır. Her ne kadar Düğerli Veli okulun uzak olduğunu düşünse de yıllar içinde Düğer'den okula gelen öğrenci sayısı 20'yi bulmuştur. Ömer Tuncel ders başladıktan sonra gelen öğrencileri sınıfa almadığı için sabah erkenden yola çıkan öğrenciler hava şartları ne olursa olsun ders başlamadan okulda hazır bulunmuşlar, havanın çok kötü olduğu günlerde evlerine dönmeyip Bahçe'deki akrabalarının yanında kalmışlardır. Düğerli öğrencilerden Ertan Kaya'ya göre bu durum o zamanlar normal karşılanmıştır: “Ailemiz de bu çocuk eve niye gelmedi demezdi, telefon yok, bir şey yok. O zaman farklıymış. Şimdi benim çocuk eve gelmesi ben aklı bozarım.” Hava şartları ve okula yürüyüş mesafesi çocukların okula ne zaman başlayacağı konusunda belirleyici olmuş; Düğer'de çocuklar okula, okul yaşı gelince değil okula yürüyerek gelip gidecek yaşa gelince gönderilmiş ve bu yüzden okula gitmek için 9 veya 10 yaşına gelmeyi bekleyen çocuklar olmuştur. Okula 1968 yılında başlayan Kaya okula gidip gelmenin zorluklarını şöyle ifade etmektedir:

Çanta yok o zaman, çocukların sırtında birer yün torba. Koca Zeynep eğirirdi o torbaları, şimdi yapan yok. O torba, ben farkında değildim ama, bizi korumuş. Yağmurda karda kışın çocuklar hiç hasta olmaz, o torba korurdu. Sabah herkesin kendi grubu vardır 5-6 kişilik, birbirine haber verir, gruplar halinde boncuk gibi diziliriz yola. Yazın iyi de kışın çok kötü. Yemin olsun ayakkabılar yırtık. Pantolon yok, kara don var. Tek olabilen önlük var, o kurtarıyor. Bir kar yağıyor iki metre! Bir ara elektrik telleri yıkıldı ya, o kar. Şimdi yağmıyor artık. Bir gün hiç unutmuyorum, köyde okuldan gelirken, tufan var, kar serptiriyor. Yemin ederim yüzümüzü dönemedik, arka arkaya geldik. Arka arkaya tersten geliyoruz. Sabah okula vardığımız zaman hocalar bize acır, erkenden alır sınıfa, sobalar yanmış olur, sobanın başına otururuz, ayaklarımızı ısıtırız. Çok kötü bir rezillik.

Öğleyin diğer çocuklar evlerine giderken Düğerliler yemeklerini yazın okulun arkasında Mehmet Yılmaz'ın bahçesindeki armut ağacının dibinde yemiştir. Herkesin evinden ne getirmişse önüne koyduğu öğle arasında çoğu öğrencinin yemeği yumurta, domates ve hoşmerimden oluşmakta, getirebilenler peynir de getirmekteydi. Kışın ise öğle yemekleri sınıfta yenmiş, yanan sobanın üstünde pişirilen soğanların ardından Ömer

Tuncel sınıfa gelince pencereleri açtırıp “Oğlum soğanları pişirmeyin, sınıfın havasını bozuyorsunuz” diye uyarmıştır.

Köyün öğretmenlerinin önemli bir özelliği de sınav başvurularının takibidir. Öğretmenler hangi sınav ne zaman, nerede, kimler girebilir, hepsini takip edip öğrenciler adına başvuru yapmaktadır. Öğretmen okuluna gitmesine izin verilmeyen Hoşeda Değirmenci’yi de öğretmenleri unutmamıştır:

Beni göndermediler okula. 15 yaşından gün aldım. Ömer Hoca hiç unutmamış. Beni çağırdı: “Bir dilekçe yazalım” dedi. Dilekçeyi kendi yazdı ama yazdığı yerden dilekçe geri geldi nereye yazdıysa. Dilekçenin cevabını postadan almış kendisi, yeni bir dilekçe yazmış nasıl yazılması gerekiyorsa. Ömer Hoca “Şu tarihte Isparta’ya sınava gideceksin” dedi bana. Ablamla, eniştemle gittik. Sınavı kazandım. Ömer Hoca çok sevindi. Çok faydası oldu. Yani o bizim için bir babadan daha fazla. Bir öğretmenden daha fazla.

Karaköylü öğrenciler sınavda soruları cevaplarken kâğıdı çok düzenli kullanmışlardır. Ömer Tuncel sınav kâğıtlarını değerlendiren öğretmenlerin kâğıdın düzeninden etkilenererek not verdiklerini düşünmüş ve bu konuda öğrencileri sürekli uyarmıştır:

Okuyan öğretmen kâğıttaki öğrencinin yapışına, sıralayışına, düzenine bakınca ne yapar? “Bu çocuk yarar, bu çocuk okur” der. O sınavda yüzden elli avantaj öğrenci adına. “Karaköy’ün çocuklarından çok kazanan oluyor, iltimas var.” diye dedikodu yapardı Kozağaçlılar bilhassa.

Görsel 15. Öğretmenler Sınava Giden Öğrencileri Uğurlarken

Sınava gidilirken Ömer Tuncel ve Ali Yılmazkuzucuoğlu da öğrencilerle beraber gitmişlerdir. Çocuklar arabada bile kendi aralarında sorular sorarak hazırlanmaya devam etmişlerdir. Öğrencilerden Kerim, Kurtuluş Savaşı'yla ilgili soruyu cevaplayamayınca, diğer öğrenciler hemen “Kerim sen kazanamazsın” diye dalga geçmeye başlamışlardır. Tuncel ise morali bozulan öğrencinin sınavı kazanamayacağından korkup hemen müdahale etmiştir: “Kerim bu okulu kazanır. Kerim bak döverim seni!” Öğretmenlerin öğrencileri sınava kendilerinin götürmesinin bir sebebi de sınav komisyonunu etkilemektir. Ancak bir süre sonra Tuncel yanında öğretmeni gelen öğrencilere daha zor soru sorulduğunu farketmiştir:

Öğretmenler de kurnazlaşmış. Hangi öğrenciydi hatırlamıyorum, sınava girdi, biz dışarıdan duyuyoruz. Matematik öğretmeni öyle bir soru sordu ki: metrekaresi santimetrekareye taksim edeceksin sonra da sıvacıya para vereceksin. “Bu çocuk bu soruyu yapamaz” dedim. Bayağı direndi çocuk. Yaptı yani! “Ula bunu yapmasaydın seni dövecektim çıktığında” dedim. Öğretmenler “Hoca sen bunları çok çalıştırıyorsun herhalde” dedi. Emek veriyoruz arkadaş! Gidip de tarlamızda çalıştıracak değiliz! Emek verdik!

Ömer Tuncel öğrenciler sınava giderken mutlaka onlarla gitmiş ancak organizasyonunda olmak istememiş “Arkadaş birinizi görevlendirin araba bulsun” demiştir, çünkü köyde bazıları en ufak şeyi bile ayrımcılık veya torpil olarak görmektedir:

Mesela Mehmet Acar, kendin dikkatsiz bir hareket yaparsan karşına taraf olarak çıkar: “Sen onunla çok konuşuyorsun, onun çocuğunu ayırıyorsun. Bak okula gittiğinde desteklemişsin, arabanın şurasına binmiş, burasına binmiş. Ahmet’in çocuğunu torpillemiş, Mehmet’in çocuğunu torpillemiş.” Hepsi benim çocuğumdur, öğretmen olarak. Bu gözle bakarak mümkün olduğu kadar taraf tutmamışımdır. Kendi öğrencilerimi bile. Ben de iki kız vardı okuyacak, Ali hoca okuturdu ikinci devreyi, dördü, beşi. Benim kız dörde geldi mi ona gönderirdim.

Görsel 16. Karaköylü Öğretmen Okulu Mezunları Köyde

Karaköy İlkokulu'nda öğrencilere yönelik şiddet okulda disiplinin sağlanması ve öğrencileri korkutarak motivasyonlarının artırılmasının bir aracı olarak görülmüştür. Ömer Tuncel öğrencilere şiddet uyguladığını kabul etmekte ve sınavlara hazırlık için açılan sınıflarda bazı velilerin çocuklarını Ali Yılmazkuzucuoğlu'nun sınıfına vermek istemesinin sebebinin uyguladığı aşırı şiddet olduğunu düşünmektedir. Ancak Tuncel sınıftaki şiddetin bir tercih değil mecburiyetten kaynaklandığını savunmaktadır:

Ömer hoca döverdi. Neden döver? 120 çocuk. 120 çocuğa bir öğretmen. Ulan sen neye yararsın? Zehir olsan ne yakarsın öğretmen olarak? Bazı çocuklar var! Arkadaş bunlardan öğrenci olmaz yav! Yani oturup da, ver elini, kalem şöyle tutulur, işte şöyle yazılır, hadi bana öğretiversene bir! Kahrolursun valla, kahrolursun! Fitol olursun fitil! Ulan senin öğretmenliğini de der, bırakır gidersin yav! Küçük bir usulüne göre çalışma kazanamamış. Yemiş anasının ekmeğini kalkmış gitmiş işte! Afedersin hayvandan farkı yok. Sen bunu bana vereceksin, ben buna yazı öğreteceğim, kılık kıyafet öğreteceğim, işte öğretmen ne öğretiyorsa öğretmeye çalışacağım. Olmaz yav! Olmaz dediğim, neticeyi alan kişiye soracaksın. 120 öğrenci 5 sınıfın içine bir öğretmen koyacaksın. 120 çocuk 1 tek öğretmen ne yapar la? Değerleri öğretir başka bir şey yapmaz. Fakat biz yine elimizde bir değnek şey güdüyoruz, sığır çobanı, buzağuları güdüyoruz. Öğretmen denmez amma. Öğretmenlik dövmek değildir. Hem yaptığın işlerinle örnek olacaksın, o senden örnek alacak. Hem de öğrettiğin, anasına babasına gidecek. Ama biz öğretim kısmına geçemiyoruz ki. Eğitim başka öğretim başka. 120 çocuğa bir öğretmen 5 yılda netice vermeye yeter mi? Olmaz ya! Bugün de yapsalar ya! Olmaz. Yapmak zordur zaten. Sen yaptın mı? Biz kahrolmuşuz, yapmışız da! Dövmüşüz, dövmüşüz, dayakçı öğretmen diyorlar!

Ömer Tuncel'in dayak atmasının normal olduğunu düşünen öğrenciler çoğunluktadır. Hüsni Ünal çok dayak yiyenlerden birisidir:

Dayak iyiydi. Kara tahtanın yanında ayva değneği hazırda. Öyle olmayınca 120 öğrencinin hakkından gelinmez. Benim gibi soytarılık yapanlar en eveli dayağı verdi. Kartopu oynarken kartopunun içine taş koyar atardık, adamın kafasını kırardık. Başta ben yapardım onu. En fazla dayağı yiyenlerden birisi bendim. Eğitimin o zamanın şartlarında dayaksız olmuyordu. Şimdi o dayak olmasa biz okumazdık.

Hüsni Ünal'ın küçük kardeşi Kerim de Ömer Tuncel'in dayağını iyi bilmekle beraber Ali Yılmazkuzucuoğlu'nun dayağını da yemiştir. Öğrencilerin okul saatleri dışında ders çalışması gerektiğini düşünen öğretmenler çocuklara oyun oynamayı yasaklamıştır. Kerim okulun öğretmenleri ile aynı mahallede oturduğu için oyun oynarken yakalanmaktan korkmuş, hafta sonu bile oyun oynamak için köyün diğer mahallelerine gitmiştir. Öğretmenin bazı öğrencileri sokakta oyun oynayanların isimlerini yazıp kendisine getirmesi için görevlendirdiğini duymuş, kendisine hiç böyle bir görev verilmemesini yaramaz bir öğrenci olmasına bağlamıştır. Öğrencilerin

birbirlerine zarar verebilecekleri oyunlar da yasaklanmıştır. Kerim bu yasak oyunlardan çelik çomak oyununu oynarken amcasının kızı Adalet Önder'in gözünün üstünü yaralamıştı. Amcası Kerim'i tek kızına yaptığı şeyden dolayı affetmiş "Kaza olabilir" demiştir. Ancak Yılmazkuzucuoğlu ertesi gün Adalet'i okulda başı sargılı görünce olanları Kerim şöyle anlatmaktadır: "Üç dört defa vurdu ama... 'Niye yapıyorsunuz?' dedi. 'Arkadaşının gözüne gelse ne olacaktı?' dedi. Gözüne gelse kesinlikle çıkardı. Öğretmenlerimiz bizi döverdi, ama severdi de. Dövdüğüne de memnunuz yani." Kerim, Tuncel'in dayaağını ise arkadaşlarıyla sobe oynarken okulun çatısında yakalanınca yemiştir:

"Eyvah" dedik ama bizi okulun başında gördü. Görmez mi öğretmen? Kaçtık biz. ... Hoca yoklamayı aldı. "Ünal" dedi "Gel bakalım." Benim zaten içime kurtlar düştü. "Sen okulun başında ne yapıyordun?" dedi. Öğretmenim oyun oynuyordum. "Oğlum okulun başındaki kiremitlerden bir tanesi kırılrsa, kimin kiremidi bunlar? Devletin kiremidi değil mi bunlar? Siz niye zarar veriyorsunuz?" ...arkadaş bana bir sopa çekti. En sonunda sıranın altına girdim. "Çık" dedi, çıkmıyorum. Dayak gırla yani böyle. O da dövmekten vazgeçti ben öyle çıktım yerime oturdum. Ben kiremidin üstünde geziyorum, bir tane kiremit kırılrsa kimin üzerine akacak? Öğrencilerin üzerine akacak. Biz bu eğitimle yetiştik. Düşüncemizde hep devlet malı vardır. Biz devletin malını korumaya çalışanlardan olduk.

Görsel 17: Karaköy İlkokulu 5. sınıf öğrencileri

O yıllarda okulda öğretmenlerden dayak yemeyen nadir öğrencilerden birisi Kamile Yılmaz'dır:

Ömer Hoca'nın öğrencisi olduğumda üçüncü sınıftım. 1, 2, 3 beraber. Ömer Hoca'nın öğretmenliğini hatırlıyorum, çok sertti. İkisi de çok sertti. Ali Hoca'da 1. sınıf okudum. Çok sertlerdi. Çok döverlerdi ama ikisi de beni hiç dövmədiler. Beni kimse dövmədi. Hiçbir hoca dövmədi. Çünkü yaramaz değilim, çalışkanım, kurallara uyuyorum. Benden iyi öğrenci mi bulacaklar? Çünkü çocuklar evde şiddet görüyorlardı, dövülen çocuk sevgiyle yaklaştığında kolay kolay anlamıyor.

Ömer Tuncel erkek öğrencilere karşı kız öğrencileri korumuş, erkekler kızların lafını bile etse dayağı yemiştir. Ancak bu kız öğrenciler dayak yemez anlamına gelmemektedir. Kıymet Yıldırım 2. sınıftaki hocasının Tuncel olduğunu dayaktan hatırlamaktadır:

Bir gün sınıfa girmiş, ben yanımdakiyle konuşuyormuşum. “Gel bakalım değirmencinin kızı” dedi. Sobanın üzerinde kocaman bir odun vardı. Bir indirdi küüt! “Nasıl konuşursun sen?” dedi. 100 kişilik sınıf. 1, 2, 3 birleştirilmiş sınıf. Öyle yapmasa nasıl hakkından gelecek, nasıl okutacak çocukları? Hiç acımadı, çocuklarını bile yere sererdi. Ama ben şimdi haklı buluyorum, öyle yapmasa biz okumazdık. Her gün tırnak kontrolü olurdu, mendilimiz vardı üstüne koyardık. Birimizin tırnağı uzun ya da kirli oldu mu küt küt vururdu. Valla çok güzeldi, keşke o günler geri gelse. Ben özlüyorum, öyle olsa şimdiye Türkiye çoktan kalkınırdı. Böyle olmazdı kesinlikle.

Dursun Çetin de Kıymet Yıldırım gibi düşünmektedir: “Ömer Hoca dövmese takat mi gelir? Ömer hoca bir değnek vururdu ‘Yap dersini’ derdi.” Köyün çocukları arasında ayırım yapmadığı söyleyen Ömer Tuncel dayak konusunda da aynı ilkeyi uygulamıştır: Oğlu Hasan Ali'yi nasıl dövdüğünü Ayhan Değirmenci görmüştür:

Hasan Ali'yi iyi dövdü. Yanan okulun giriş kapısının önünde beton var. Hasan Ali ayağıyla seri halinde mantar patlatıyor. Ömer Hoca da lojmanda kalıyor, çıktı dışarı. “Kim o” dedi. Hasan Ali. Okulun köşeninde odun deposu var. Yığılı odunlar. “Oradan bir odun al gel” dedi. Hasan Ali odunu getirdi. Aldı eline iki üç tane vurdu. Hayriye teyze çıktı o kurtardı. Ömer hocanın çok dayak atmasının bir sebebi de bazı öğrencilerin yaşı büyüktü: 14-15 yaşında öğrenciler vardı. Nerdeyse okulu bitirip evlenmeye gidiyordu.

Öğrenci velilerinden Osman Arslan da Ömer Tuncel'in sertliğine şahit olmuştur: “Ömer Hoca eve giderken sokakta seni görürse ertesi gün tahtaya çıkarır: ‘Niye okul dağıldığında evine gitmiyorsun?’ 6-7 yaşında çocuğa vurduğu tokat nasıl biliyor musun? Vurduğunda ciyek çıkıyor, havalara kalkıyor.” Cahit Yılmaz ise Tuncel'in köye faydasını olduğunu söylerken onun öğretmenlik tarzına eleştiri getirmektedir:

Ömer Hoca'nın elinde bir kırbaç, bir sokaktan bir sokağa geçemezdin. Ertesi gün okulda nereye gittin? İnek gütmeye gittim, su dolmaya gittim, nereye gideceğim? Bir de kayınpederi köyün efesi, kabadayı, Bahri Dayı. Bahri Dayı'yı arkasına aldı

Ömer Hoca. Dediği dedik, çaldığı düdüğü Ömer Hoca. Öyle öğretmenlik mi olur? Faydası da vardır, zararı da vardır.

Köydeki Sosyokültürel Değişime Etkileri

Bu alt başlıkta, Karaköy algısının nasıl değiştiği, köyü derinden etkileyen kumar alışkanlığındaki azalma, kitap sevgisindeki artış ve köy enstitülü öğretmenlerin köyün günlük hayatına getirdikleri yenilikler ele alınırken, bunların köydeki eğitim süreçlerinden nasıl etkilendikleri incelenecektir.

Karaköy Algısında Değişim: Cani Köyden Efendi Köye

Karaköy tarih olarak yeni, yüzölçümü olarak küçük ve nüfus olarak az olsa da çevrede bilinen bir köy olmuştur. Özellikle efeleri, kumar tutkusu ve acımasızlıklarıyla tanınmaktadır. Hüsnü Ünal diğer köylülerin Karaköylüleri yürüyüşlerinden ayırt etmeye çalıştıklarını ifade etmektedir: “Sırtı tek tüfekli, eli dayaklı, boynunda kara heybe, yolun kıyıcığından kıyıcığından giden biri varsa kesin Karaköylüdür derlermiş. Yani böyle bir hıyanetlik düşünerek giden birisi varsa.” Ömer Tuncel de köyün öğretmeni olarak nereye giderse gitsin, söz konusu Karaköy olunca insanların temkinli davrandıklarını hissetmektedir:

Karaköylü dedin mi, adam bir düşüyor. Mesela Dengere’ye gittin. Kafaya bir soruyor [kendi kendine soruyor]. Seni, en azından kimlerle ilişki kurduğunu köy muhtarı takip ediyor, çünkü sen oraya ya kumar oynamaya gidiyorsun, ya bir kız kaçırdın veya kız kaçıracağsın, zemin hazırlamaya gidiyorsun. Bunu biliyor. Ertesi gün veya üç gün sonra foyası çıkmaya başlar, sırları çözölmeye başlar.

Hüsnü Ünal’ın aktardığına göre komşu köy Dengere’nin pazar yolu Çavdır’ın girişinde Karaköylülerinkiyle birleşirken, dereden çıkıp şimdiki taşıt yoluna giren Karaköylülerin konuşmaları ve eşeklerinin nal sesleri Dengerelilerce duyulmaya başlanmış. Karaköylülerin yüksek sesle bağıra çağıra konuşmaları, birbirlerine küfür etmeleri sabahın o sessizliğinde Dengereliler için eğlence kaynağı olmuştur. Karaköylülerin gürültüsü duyulur duyulmaz Dengereliler, “Sesi keselim, Karaköylülerin konuştuğunu dinleyelim arkadaşlar” derlermiş. Bir süre sonra Dengereliler için, yüksek sesle konuşmak Karaköylüler ile özdeşleşmiştir. Dengere’nin kahvehanelerinde ne zaman birileri yüksek sesle konuşsa, onları uyarmak için “Karaköylülerin pazara gittiği gibi ne konuşuyorsunuz” denmeye başlanmıştır.

Seyyar müfettişlerden biri ilkokulu ziyareti sırasında gece köydeki evlerin birisinin damında yatmış; sabah okulda “Silah atıyorlar gece!” diyerek nasıl korktuğunu anlatmıştır. Ömer Tuncel ise ona: “Dedim, korkma! Havaya sıkıyorlar. Sana ne yapacak? Benim haberim bile olmaz. Bana mı sıkacak yatağın içinde? Bana sıkacak olan gündüz de sıkar.” diyerek silah seslerinin köyde ne kadar olağan olduğunu aktarmıştır. Karaköy’e tayini çıkan öğretmenler, gelmeden önce sorup sormuş, köy hakkında duyduklarının etkisiyle korka korka gelmişlerdir. Köye gelen öğretmenlere herhangi bir kötülük yapılmasa da daha gelmeden Karaköy’den gitmeyi kafasına koyan öğretmenler ilk fırsatta köyden ayrılmışlardır. Bunlardan birisi de Kamile Yılmaz’ın öğretmeni olmuştur:

Nazım Yavuz diye bir hoca geldi Karaköy’e. O da o kadar korkmuş ki Karaköy’den, “höt” desen kendisini odasına kilitleyen bir adamdı. Bahar gelir gelmez gitti, bir daha da gelmedi. Karaköy vahşidir diye namını duymuş. Karaköy kendi içinde birbirine zarar verdi, çok verdi ama başka köylere, ilçeye, Çavdır’la orayla burayla bir sorunu olmadı. Ama Karaköy’ü hem devlet dışladı, hem köylüler dışladı. Bir gün ben Dirmil’de yaşarken annemi ziyaret ettim. Çavdır pazarıydı, oraya indim, oradan Dirmil’e gideceğim. Birisi yeşil afyon yıkıyor çeşmede, belli ki pazarda satacak. Dedim bir kilosunu bana satar mısın? “Nerelisin sen?” dedi. Karaköylüyüm dedim. “Satmam, Karaköylüleri hiç sevmem” dedi. “Neden?” dedim. “Bilmem nedenini” dedi. Diyecek bir şeyi yok ama herkes böyle. Bizi bir öteleme. Ben diyorum ki tamam, devlet tarihini biliyor Karaköy’ün, işte devletten saklanmak için dağların arasına kurulmuş bir köy. Her etnik kökenden var. Devlet öteliyor da bu köylere ne oluyor da öteliyor? Baktığın zaman bizim şivemiz ne Dengere’ye benzer ne Başpınar’a benzer ne Çavdır’a. Leylek havadan getirmiş de oraya koyuvermiş gibi. Ama değişime çok açık bir köydür. Ben diyorum ki devlet bizim köyün geçmişini biliyordu, ondan ötelemiş, elektrik yok, su yok, yol yok. Herkes bizden önce kavuştu, şu kadar yol yaptı bize.

Karaköylülerden bazıları da köyde olmaması gereken olayların meydana geldiğini kabul etmiş, ancak bunların sebebini köylülerin kendisinde değil başka yerlerde aramıştır. Hüsnü Ünal’ın da anlatmaktan hoşlandığı hikâye Karaköy’de ortaya çıkan istenmeyen olaylara nasıl bakıldığına bir örnek oluşturmaktadır:

Eskiden bizim köy fakir bir köy olduğu için herkes Aydın tarafına gider, zenginlerine hizmetkâr durur, yani uşak dururmuş. İki kişi gitmiş ağanın birisine hizmetçi olmuşlar. Yemişler içmişler, tarih boyunca ne olduysa o ağaya anlatmışlar. Gün gelmiş “Biz memleketimize gidelim çocuğumuzu çoluğumuzu görelim” demişler. İyi insanlarmış, çok çalışkanlarmış, ağada öyle bir izlenim bırakmışlar. Ağa “Bunların köyü kötü ama bunlar niye iyi?” diye düşünmüş. “Gidin gelin ama bana bir avuç toprak getiriverin sizin oradan” demiş. Bir avuç toprak gelmiş. Ağa bunların haberi olmadan yastıklarının altına bu toprağı serpmiş. O gece ikisi de hiç uyumamış. Sabaha kadar “Bu ağayı nasıl soyarız, karısını nasıl alırız, altınını nasıl çalarız?” diye konuşmuşlar. Sabah kahvaltı yaparken ağa bunlara “Çocuklar siz çok iyisiniz ama sizin toprağınız bozuk” demiş. “Karaköy’ün toprağı bozuk” oradan geliyor.

Karaköy'e 4 km uzaklıktaki Dengere köyünde 1936 yılında doğan Hulusi Akbaş, çok sayıdaki arkadaşından dolayı köyü iyi tanıdığını söylemekte ve Bahri Sipahi'nin hapisshane de olmadığı zamanlarda kendisini ziyaret etmekten çok hoşlandığını ifade etmektedir: "... konuşmasından ben ibret alırdım, zevk alırdım. Sabaha kadar böyle dinlerdim. Adam anlattıkça ağzına girecek gibi dinlerdim. O zamanlar Bahri Dayı'dan herkes korkardı. Yedi ölüsü var onun." Akbaş 1950'li yılların Karaköy'üne dair birçok ayrıntı hatırlamaktadır:

Sizin köy canı olarak, akşam oldu mu dışarıya çıkamazlardı. Çıkırsa vurulardı. O kadar caniydi. Sonraki devirlerde bizim delikanlılığımızda tahsil bollaştı, efendileşti. Sonra bir Almanya açıldı, Almanya'ya giden gelen oldu. Tahsilliler diğerlerini yola kattı. Sizin köye bir haller oldu. Sizin köy çok fakirdi. Şimdi sizin köyü Dengere de satın alamaz, etraftaki köyler de. Sizin köyde pilot var, hâkim var, savcı var, doktor var, hemşire var, öğretmen zaten ceketi at say. Yok yok. Hepsi var. Bunlar benim gibi cahillere izah etti, hizaya getirdi. Sizin köy efendileşti. Eskiden Karaköylülere öcü [gibi] bakarlardı. Ömer benim mapushane arkadaşımıdır. İbrahim'in dedesi mapushane arkadaşımıdır. O zamanlar öyleydi. Gücü gücü yetene gibi bir hal vardı. Şimdi efendileşti. Şimdi vardığın zaman 2, 4 diyorsun, konuşuyorsun, sohbet ediyorsun. Onun konuşmalarını dinliyorsun, bir şeyler kapıyorsun, ibret alıyorsun. Tahsilli. Sizin köyün dörtte üçü tahsillidir. Derelenin Süleyman Dayı –rahmetlik– vardı, Karaların İbrahim Dayı vardı. Yusuf Dayı vardı. Bunlar Karaköy'ün canileriydi. İbrahim'den Karaköy zangır zandır titrerdi, tahra çeketin altında gezerdi. Ben böyle biliyorum. Karaköy efendileşti şimdi, eski canı zamanı geçti.

Görsel 18: Karaköylü Öğretmenler Komşu Köy Dengere'de

Karaköy'e komşu diğer köy Başpınar'dan İsmail Avcı da köyün hem ekonomik hem sosyal durumuna yakından şahit olmuştur. O da Karaköy'de akşamların tehlikesine vurgu yapmaktadır: "Eskiden Karaköy'de akşam oldu mu kapılar kilitlenirdi. Dışarı çıkmak yok. Bizim burada küçük büyüğün sözünü dinler. Ama sizin orada öyle değil.

Herkes ‘ben biliyorum, benim dediğim olacak.’ [tavrında]” Avcı 1950’lerin Karaköy’ünde önemli bir kişilik olan Yusuf Çetin’i iyi hatırlamaktadır:

Yusuf Dayı’nın sözü sözdü. Çok sertti. Hükümet elliydi [ilişkileri vardı]. Ankara’dan çıkan birisi ne kadar muhtar olursa olsun, ne kadar insan olursa olsun, Yusuf Dayı’yı bulurdu. Zengindi, misafirperverdi, geldiğinde bir kısır indirir [en iyi hayvanları kestirirdi], yedirir, içirirdi. Köy fakirdi, çoğu kimsenin evine gidip yemek yenilecek değildi. Bizimköy, Yeşilköy, Karamusa bir de Yuva’dan arazi aldı. Size göre bizim köyde arazi bol. Sizde arazi mi var yav? Sizde arazi yok. Su basar arazi üç, beş kişide var. Gerisinde üç dönüm arazi var. Hele Düğer mahallesinde hiçbir şey yok. Sizde Çavdır’a gidecek yol yok. Merkeple gidilip geliniyor.

Karaköy kendi köyünde başı derde girenin ikinci köyü olarak görülmüştür. İsmail Avcı’nın abisi Başpınar’da birisinin kız kaçırmasına yardım eder. Bu olayın ardından bütün ailenin huzurunun kaçtığını ifade eden Avcı bir süre ortalıkta görünmek istemediği için Karaköy’e sığınmıştır:

... Arkadaşın biriyle sabaha yakın sizin köye bir arkadaşın evine, Yalancının Mehmet, vardık. Taş attık evine. Küçük bir pencere var. Percereden tek tüfeğin ucunu çıkardı. “Kimsiniz?” dedi. “Biziz” dedik. Kapıyı dayakla [tahta destek] sürgülemiş. Açtı, girdik içeri. İki karısı var, yemek getirdiler yedik. Yatacak yatak yok. Kendilerine bir yatak var yatacak, onu da bize atıverdiler. Biz ikimiz yattık. Kendilerine yatacak yer kalmadı. Ben dedim, “biz yorganın altında yatalım, siz bir yatak bir yorganda yatın” dedim. Yattık.

Silaha çok düşkün olan Karaköy’de silahsız gezmek bir tedbirsizlik olarak görülmektedir. Kamile Yılmaz köydeki silahların çokluğundan rahatsız olmaktadır:

Cahilin eline silah geçti mi neler olmaz. Karaköy’de her evde silah vardı. Bir değil birden fazla silah vardı. Bütün yaz kavurucu sıcakın altında çalışıp kazandıklarını çoluğunun çocuğunun yiyeceğini kış geldiği zaman bir gecede kumara verir otururdu. Bu kadar sorumsuz bir kafa, elinde de silah ne yapar? Fırsat geçtiği zaman en küçük bir öfkede, ateşli silahların bulunduğu yerde öfke pek kontrol edilemeyebilir.

Remzi Ünal’ın (1970) “Bunları hep gerçek hayattan aldım” diyerek Karaköy’ü yazdığı dört hikâyeden oluşan kitabında yer alan “Anamın Çektikleri” isimli öyküde, Bekir’in ev yapmak için hazırladığı kerpiçlere zarar verilmesi üzerine Muhtar İzzet’in köylüyü meydanda toplayıp yaptığı bir konuşmaya yer verilmiştir. Köydeki eğitim faaliyetlerinin köylünün davranışlarını değiştirmesi gerektiğine işaret ettiği konuşması eğitim yoluyla köyün değiştirilmeye çalışıldığının açık bir göstergesidir:

Sayın köylü vatandaşlarım. Köyde yine yüz kızartıcı hareketler başladı. Bakın Bekir’in durumuna yazık değil mi? Bir kez kerpiçlerini su ile erittiler, bir kez de temeline su doldurup, yine suyun içine kerpiçleri yıkarak, bütün varını yoğunu bertaraf ettiler. Kendinizi yerine koysanız, ne acı değil mi? Zavallı adam

çocuklarıyla akşama kadar çalışıyor, bir gecede emekleri vicdansızlık yüzünden ölüyor. Yakışır şey mi? Bu ayıp oldu, yazıklar olsun şu köylüye! Bekir yaramaz adam olsa da neyse, kime kötülüğü var bu köyde? Babanızı mı öldürdü? Yoksa size yük mü oldu? Hayır desenize! Kötü zihniyeti olmayan, doğru söyleyen insan, sizin yanınızda en kötü birisi sayılıyor! Ben de bu köyde doğdum. Bilirim kimin ne olduğunu, Dükkâncı Duralı'yı, Mırmır Osman'ı!

Sayın köylüler, aklınızı başınıza toplayın! Enayilik etmeyin! İnsan olun, insan... Köpekleşip köpek olmayın! Hani bazı köpekler bizden iyidir. Elin köyünde kavga-döğüş, ev yıkıp-yakma nedir bilmezler, kumar nedir yine bilmezler! Ya bizim köy. Ya bizim insanlarımız! Hani nerede beraberlik? Hani nerede insanlık? Nerede demokrasi? Hiç birisini bulamıyorum ben! Uyumayıp, gözünüzü dört açın! Başka köylerde öğrenci yokken bizim köyde ondu! Çevrede öğretmen yokken bizim köyde öğretmen vardı! Çevre köylerden yüksek okullarda okuyan yokken bizden beş öğretmen mezun oldu! Hani bu ilerilik farkı nerede? Bulalım bunları... Şu zamanda her evden birer kişi öğretmen okulunda okuyor, iki-üç olan da var, hiç mi faydası yok sizlere bunların? İlkokul dışında bu yıl 78 tane öğrenci yetiştiren köy bu! Şanımız var, şerefimiz var çevrede. Bu yirminci asır! Başka memleketlerde kötülük yok, çalışma var. Amerika, Rusya aya çıkacağız diye çalışıyor, siz adam öldürmeye, yuva yıkmaya çalışıyorsunuz! Öldürseniz, yıksanız ne geçer elinize? Siz de hapiste gözünüzü iştirsiniz [gözyaşı dökmek], iyi mi bu haller? Ölmekle öldürmenin farkı yok! Gelin çevreye örnek olalım! Beraberlik kuralım...

Kumar Alışkanlığının Azalması

Ömer Tuncel'in "Bizim köyde ta o zamanlar kumar oynanıyormuş" sözü, köyün tarihinin çok eski olmadığı göz önüne alındığında, köy kurulduğundan beri Karaköy'de kumar oynandığını akla getirmektedir. Karaköy'ün en belirgin özelliklerinden olan bu eski alışkanlık, köyün düzenini bozmadan kendine köklü bir yer edinerek devam etmiştir: "Bizim köyde kumar yüzünden pek kavga olmamıştır. Çünkü kumarın kanunu, ütersen alırsın, ütölürsen verirsın. Kanunu budur. Borç morç bilmez, evde kazan, düzen, altın, ne varsa alır gelir borcunu, ödersin. 'Falan da ütölmüş de, verememiş, dövüşmüş' demezler." Köyde kumar alışkanlığının çok güçlü olmasının bir sebebi de oynamak için mutlaka paraya sahip olmanın gerekmemesidir. Parası olmayan evinden bir eşyayı getirip tutu [ipotek] olarak bırakabilmekte, böylece bıraktığı eşyanın ederi kadar kumar oynamaya devam edebilmektedir. Tuncel o dönem kumar oynayanların bazılarını hâlâ hatırlamaktadır:

... Çok ütölürdü, çok oynardı kumarı. Evdeki kazanı, kilimi, çulu üttürdüğünü duyardık. Getirmiş hepsini tutu olarak koyarmış. Mesela bu battaniye kaç lira? 10 lira. Ütersen gelir alırsın. Sonradan tutu işinden vazgeçildi.

Köyde tutu koyma uygulaması bir süre sonra yerini faizli paraya bırakmıştır. Faizli para verenlerin bazıları kendileri de kumar oynarken bazıları kumar oynamamış sadece kumar oynayıp paraya ihtiyaç duyanlara faizli para vermişlerdir. Verilen para karşılığında borçluya senet imzalatılmış; senedin günü gelince verilen paralar faiziyle tahsil edilmiştir. Ömer Tuncel'in hatırladığı kumarcılardan bir diğerini şöyle anlatmaktadır:

... İşi gücü kumardır. Eşeğe buğday yüklemiş değirmene gitmiş Çavdır'a. Çuvalları kumara üttürüyor. Anası evde Muhammed gelecek diye bekliyor. Değirmenciden un getirecek. Muhammed eşeği sürüp geliyor, çuvallar yok. Ambarın altını delermiş de, onun altından akarmış buğday içine. Bir kile buğday alıp gidiyor sabaha kadar oyun oynuyor.

Karaköy'de kumar önceden bahçelerde ve evlerde oynanmaktadır. Kumar oynamak için fazla kalabalığa ihtiyaç duyulmamakta; bir araya gelen dört veya beş kumarcı hemen uygun bir bahçe aramaya başlamaktadır. Köyde ilk kahvehanenin Alim Önder tarafından açılmasının ardından kumar yavaş yavaş buraya taşınır. Kahvehanelere kumarın girmesi, buralara daha farklı anlamlar da yükleyen Ömer Tuncel'i rahatsız etmiştir:

Kahvelerin iyiliği de vardır toplum kaynaşması bakımından. Akşamları günlük memleket meselelerini bir yorumlarsın. Fakat sonraları kumara çevrildi. Halkı uyandıracak bir kaynaşma sağlayamadı. Yararlanan olmadı yani.

Karaköy'ün en ünlü kumarcılarından birisi, kendisi için "Derelinin Halil üttü mü uyuyamaz" denilen Halil Yiğiter'dir. Köyde başka para harcayacak yer olmadığından kumardan kazandığı parayı, yine kumarda kaybetmiştir. Yiğiter kumarın 1950'lerde Karaköy'deki yerini şöyle ifade etmektedir:

Ben 1952'de 20 yaşında gittim askere. Bu aralarda çok gelirlerdi. Beşer, altışar gelirlerdi Beyköy, Çavdır, Dengere, Söğüt yandan. Alim'in orada, taşın dibinde bahçelerde, eskisi gibi böyle meşhur kahve yok. Yağlık yazarlardı [sermek], geceleri de bir ev bulursak fener yakılırdı. Alim'in evinde bir oda vardı, Hacı'nın Ali'nin evinde bir oda vardı, çürük çarık iyi kötü oynarlardı. Meşhur kumar bunlardı. Sade kılıç. Yanık manık yok. Kılıç çekilirdi. Böyle çok. Hesabı yok oynayan. Tabancası varsa onu üttürür. Öküz, inek satar. Neyi varsa para edecek, karıdan sözü geçerse satabilirdi, satardı. Sarının Ali kumar oynardı çok. Bir gün bir yerde bir sürü koyun ütmüş. Köpeğini, tavuğunu ütmüş. Bir hafta sonraya kalmadı, o üttüğü parayı üttürdü. Dışarda kazan vardı. Kazanı almış evden. Karaların Yusuf'gile verecekmiş. Tutu koyacakmış kazanı. Giderken düşmüş tankır tankır dereye yuvarlanmış gitmiş kazan. Gelen de çok olurdu, öyle kumar olurdu, parayı nereden buluyorlardı, bilemezsin ki. Kumar bizim köyde benden önce de varmış, lokumuyla helvasıyla oynarlarmış. İskambil oynarlardı. Kılıç meselesi sonradan başladı.

Karaköy’de oynanan kumarın boyutları büyüüp çevre köylerden, hatta zaman zaman çevre illerden bile kumar oynamak için Karaköy’e gelmeye başlanınca jandarma da köyün kahvelerine baskınlar yapmaya başlar. Bu baskınlar sebebiyle kumarın devam edebilmesi kahvelerden köyün belli evlerine taşınmasıyla mümkün olabilmiştir. Bu evlerden birisi de kumar oynayanların yemek ihtiyacını karşılamak için keçi kesip yediren Çalıcı Mahallesi’ndeki Kara Mustafa’nın evidir. Ömer Tuncel’in evi yol üzerinde olduğu için gelenleri görmektedir:

Aklım eriyor. Aydın’dan Denizli’den kumar oynamaya gelirler yav! Arabayla gece gelirler. Bir sürü araba gelmiş. Nedir? Kumarcılar. Geçiverir Çalıcı’ya Kara Mustafa’nın evine. Jandarma olduğu için eve gidiyorlar. Aydın’da adam yok, kaçışacak dağ yok. Asker, jandarma bazen takip ediyor bunları. Çalıcı’ya adam dikerler, Çavdır’dan gelen jandarmayı görür. Millet siper olur. Geldi mi jandarma hiçbir şey bulamazsın. Sorumlu olacak bir kahve de yok o zaman. Geliyor Kara Mustafa’nın evi kumar oynuyor. Geliyor Göçeri’nin ahırında oynuyor.

Karaköy’de kumar oynamaya başlayanlar kolay kolay bu alışkanlıktan vazgeçememiştir: Çok hasta olup da evde yatması gerekirken kahvehanede kumar oynayıp, elindeki kumar kâğıtlarını bırakmadan kalçadan iğne yaptıran da görülmüştür; kendi düğününü bırakıp kumar oynamaya giden de. Melahat Deyirmenci, ailesindeki kumarcıları şu söylemle belirtmiştir:

Ponturlarını [pantolon] üttürürler, ceketlerini, belindeki kuşaklarını üttürürler. Para yok ki. Kuyualtı’nda oynasılardı. Savak’a giderler Molla Hasan’ın bağında, تنها yerlerde. Tefenni’den filan gelirdi. Ali dedem baş kumarcıydı. Bir sürü koyun üter gelirdi çobanıyla. Bir de o, ele üttürürdü. Osman Amca bir hayvan üter gelirdi; iki, üç gün biner, üttürürverirdi. Remzi’nin babası hoca vardı, o da öyleydi. Ali dedeme hizmetkâr durduğu zaman onu Kayacık’a değirmene yollamış. On kile mısır sarmış, bir boz eşeği vardı. Kepeneğini almış, yazın sular kesiliyor, orada yatıp öğüteceksin. Köpek de gitmiş onunla. Bir kır koyun köpeği vardı. Onu da üttü de geldi zaten. Oraya varmış, mısırı üttürmüş, eşeği üttürmüş, kepenegi üttürmüş. Oradan bir haber saldı. Köyden kaçtı gitti. Ali dedem gitti o parayı ödedi. Ununu aldı geldi.

Karaköy’de kumar her zaman devam etse de zamanla azalma eğilimine girmiştir. Karaköy’de eğitimin öneminin artmasıyla köy dışında okuyan öğrenci sayısında görülen artış aynı zamanda aileler için masraflarda artış anlamına gelmektedir. Önceden köyde parayı harcayacak yer arayan köylü artık çocuğu okula giderken vereceği parayı aramaktadır. Köyün kumarcılarından İbrahim Ünal gençlik yıllarında çok kumar oynarken iki çocuğu Gönen İlköğretmen Okulu’nda okumaya başladıktan sonra kumardan vazgeçer. Ummahan Ünal kocasının kumarı bırakmasını şöyle anlatmaktadır: “Kendi kumarcıydı. Kumar oynasırdı. Tarla tokat koymadı, ovada vardı iki üç dönüm,

Şama’da vardı iki üç dönüm, ütüldü, sattı. Sonradan vazgeçti kumarı. Akli başına geldi, inşaat ustası oldu. Bir de tarla almaya başladı.”

Ömer Tuncel kumarı tehlikeli bir alışkanlık, hatta bir hastalık olarak görmekte ve kumarın en önemli sebebinin köyde yaşlıların günlük işlerle uğraşırken gençler için yapacak bir şey olmamasına bağlamaktadır: “O zaman gençlerin meşgul olabileceği iş alanı yok. Kahveye gittin, ne yaparsın? Beş dakika, on dakika konuşursun sonra –getir bakalım kâğıdı– mecburen kılıç çekmeye başlarsın en azından.” Kendisi kumardan uzak duran Tuncel öğrencilerinin de oynamasına izin vermemiştir:

Kumar işi nasıldır biliyor musun? “Git karının boynundaki altınları al gel” derler. Kumar evin eşyası, benden bir kazan. Böyle kepaze bir tarafı da vardır. Ben öğretmenim, oynamam. Ne oynarım, ne oynatırım elimden geldiği kadar, ama sözüme bakmazsa, taş atsın kolu açılsın. Öyle bir hastalıktır ki bu kumar...

Kitaba İlginin Çoğalması

Ömer Tuncel’in Karaköy’de öğretmenliğe başladığı yıllarda kitap olan evlerde sadece mevlid ya da Kuran’ı Kerim bulunmakta, Çavdır pazarından da Namaz Hocası gibi dini kitaplar alınabilmekteydi. Köyden birisi şehre giderse Tuncel gazete siparişi verir, Muhtar İzzet Ünal’ın ara sıra Ankara dönüşünde getirdiği gazeteyle mutlu olur. O yıllardaki gazete okuma özlemini şöyle ifade etmektedir: “Bizim Karaköy yol geçmez, araba gelmez bir memleket. Şimdiki gibi yol mu var? Bir gazete bile okuyamadık.”

Ömer Tuncel ve Ali Yılmazkuzucuoğlu Remzi Kitabevi’nin kitaplarını 25-50 kuruştan alarak öğrenciler için okulda küçük bir kütüphane oluşturur. Kütüphane küçük olsa da öğrencilerin gözünde hem çok büyük hem çok önemli bir hale gelir. Köyün ilk kız öğrencilerinden Hoşeda Deyirmenci okul kütüphanesini çok sevmiş, bütün hayatı boyunca sürdüreceği kitap okuma alışkanlığını bu kütüphane sayesinde edinmiştir:

İnan o kütüphanede hiç okumadığım kitap yoktur. Sınavlarda başarılı olmam da biraz oradan geliyor. O kütüphaneden bir kitap götürürdüm her gün, gaz lambasıyla evde babamgile okurdum. Eve bir misafir gelse babam “Buradan bir hikâye kitabı oku” derdi. Okumaya çok meraklıydım. Muazzez Tahsin Berkand’lar, Reşat Nuri’ler, okumadığım kitap kalmadı. Okuldan sonra da elime kitap geldi mi okurdum.

Öğrencilerine yerde buldukları kâğıdı bile okumalarını öğütleyen Ömer Tuncel sayesinde, sadece çocuklar değil okuma-yazma bilen köylüler de kitap okumaya başlar. Köyde herkes Fakir Baykurt’un *Yılanların Öcü* romanını bilir; kahvehanede bu roman

konusulur hale gelmiştir. Tuncel ailelerin de fırsat buldukça kitap almaya başladığını görmüş; alınan kitaplar küçük aksiliklere sebep olsa da müdahale etmemiştir:

Ömer Çelik içinde kadın resimlerinin bulunduğu bir kitap getirmiş eve. Çocuğun gelişimine uymayacak bir kitap. Alır: “Sen bu kitabı niye aldın mı diyebileceksin?” Oğlu Nasuf kitabı gelirken okula getirmiş. Masanın üstüne kitabı koymuşlar bakıyorlar, öğretmen yaklaştığında örtüyorlar. Ben görmezden geliyorum tabii. Ne yapayım? Baksın. Ya anasını görecektir ya babasını görecektir. “Oğlum getirmeyin bu kitabı, evinizde okuyun” diyorum ama acaba aile nasıl değerlendirecek bu durumu? “Öğretmen kitapları okula almamış” dedi mi gittik. Öğretmen düşman oluyor kitaba. Halk bilmez ki bunun değerlendirmesini. Büyükler almış ki çocuklar bakıyor, okula kadar geliyor.

Ömer Tuncel ve Ali Yılmazkuzucuoğlu’nun Gönen Köy Enstitüsü’nden Karaköy’e taşıdıkları okuma alışkanlığı yavaş yavaş köyde yazma alışkanlığına dönüşmeye başlamıştır. İlkokulu Karaköy’de bitirdikten sonra 1962 yılında Gönen İlköğretmen Okulu’na devam eden Rezmi Ünal dört hikâyeden oluşan ilk kitabı *Copur ile Veli*’yi yazdığında henüz 23 yaşındadır. Ünal bu ilk kitabının ardından üretmeye devam etmiştir: *Beleş Yaşayanlar*, *Cahilliğin Kısımları*, *Burdur İlimiz Ünitesi Kitabı* ve *Antalya İlimiz Ünitesi Kitabı* yayımlanan diğer kitaplarıdır.

Karaköy’ün okuyan ilk kız çocuğu Kamile Yılmaz 28 yıl 6 ay öğretmenlik yaptıktan sonra emekli olmuştur. Halen düzenli olarak antalyasolu.org isimli web sitesinde yazılar yazan Yılmaz’ın çoğu öykü kitabı olmak üzere yayımlanmış dokuz kitabı (*Serçeler Göçmez*, *Devedikeni*, *Gülüşi Güzel Kız*, *Burçak Tarlası*, *Su Gölgesi*, *Ubuntu Çocukları*, *Yaralı Kırlangıç*, *Kara Duman* ve *Halkın Doktoru*) bulunmaktadır. Yılmaz okumaya ve yazmaya olan merakının okulun kütüphanesinde başladığını ifade etmiştir:

O kütüphane benim ışığımı açtı. İlkokul dörtte elimde *Sefiller* vardı. Kandilin altında kocaman kitapları sabaha kadar bitirip, sabah tıp tıp tıp okula gelirdim. Öğretmen benim geleceğimi biliyor zaten. Alıyor, “Al kızım” diyor, ertesi gün geliyorum yine. Beni tutmak mümkün değildi. Annem ve üvey babamın beni göndermeye hiç gönülleri yok, ama tutmaları mümkün değil, dağlardan kaçıp gideceğim. Bir kere dünyaya pencerem açıldı kitaplar sayesinde. O zaman radyo bir iki kişide var. Gazete hiç bilinmez. Bizi dünyaya bağlayan, okuyan için sadece kitap vardı.

Ömer Tuncel ve Ali Yılmazkuzucuoğlu’nun öğrencilerinden Hüsnü Ünal *Köyüm Karaköy* kitabında kendi köyünü anlatırken, *Onurlu Yıllar: 1919-1946* kitabında ise ülke tarihini incelemektedir. Kasım Kaya ise yazdığı şiirleri *Yaşamın İçinden Şiirler* kitabında toplamıştır.

Köyün Bazı Yeniliklerle Tanışması

Köyde görev yapan köy enstitülü öğretmenler Karaköylülerin günlük hayatlarına bazı yeniliklerin girmesine sebep olmuşlardır. Köyün gençleri voleybolla tanışmış, köylüler ilk kez tiyatro izlemiş ve evlerde tüp kullanılmaya başlanmıştır.

Voleybol. Ömer Tuncel öğrencilere voleybol oynatırken köyün gençlerinin ve orta yaşlılarının da okulda oynanan bu spora ilgi gösterdiklerini fark etmiştir. “Hiç olmazsa Kerim’in, Alim’in kahvesinde sigaranın içinde oturacağına, caminin orada voleybol oynasınlar” diye düşünen Tuncel onları voleybol oynamaya teşvik etmiştir. Voleybol topu bulmanın zor olduğu yıllarda, öğrencilerden çok köylülerin kullanmasından dolayı sık sık kopan file defalarca dikilerek sonuna kadar kullanılmıştır. Voleybol köyde o kadar sevilmiştir ki güzel havalarda köylü işi gücü bırakmış, akşamüzeri voleybol oynamak veya oynayanları izlemek üzere okulun önünde toplanmışlardır.

Tiyatro. Ömer Tuncel’in sömestr tatillerinde oynattığı, bazılarının tiyatro, bazılarının müsamere, bazılarının da piyes olarak hatırladığı oyunları köyde geleneksel hale gelmiştir. Yazın köyde tarla işlerinin yoğun olması sebebiyle sömestr tatilinden önce öğretmen okulları ve diğer okullarda okuyan öğrencilere mektupla replikleri gönderilip ezberlemeye başlamaları istenmiştir. Öğrenciler köye gelir gelmez hazırlıklara başlanmış, tatilin son günlerinde de oyun sahneye koyulmuştur. Aynı oyun ayrı ayrı hem erkeklere hem kadınlara hem de ilkokul öğrencilerine oynanmıştır. Bazen de oyunu köylü kadın-erkek birlikte izlemişlerdir. Oyunun ardından Tuncel kendisi ya da görevlendirdiği mezun öğrencilerden birine, köylülere herhangi bir konuda bilgi vermek üzere sunum yaptırmıştır.

Kerim Ünal *Susuz Yaz*’da oynamıştır: “Hepimiz oynadık. Bayanlar biraz çekindiler, biz bayan kıyafeti giydik oynadık. Köylüler izlerdi. Biraz da siyasi oluyordu bizimkiler.” Kamile Yılmaz oyunun birisinde elinde mandolinle sahneye çıkmış ama çok da iyi çalamadığı için perdenin arkasında mandolini Kerem Saraç çalmış, önünde Yılmaz çalıyor gibi yapmıştır. Yılmaz’a göre böyle yapılmasının sebebi “Köylü görsün, heveslensin, benim kız da okusun” dedirtmektir. Oyunun ardından Ömer Tuncel ve köylü karşılıklı sohbete başlayıp birbirlerine sorular sormuşlardır. Yılmaz öğretmenin sorusunu hâlâ hatırlamaktadır:

“Bıçakla soğanı doğradınız, o soğanın kokusunu neyle çıkarırsınız?” Tekeli Yenge elini kaldırdı “Yürün, yürün” dedi. Ömer Hoca “Yüsen çıkmaz, yüsen çıkmaz” dedi. “Nedecen o zaman?” dedi. “Aleve tutacaksın” dedi Ömer Hoca. Yaşamda pratik olarak köylüye ne gerekiyor, bir adım ileri gitmesi için ne gerekiyorsa, o yönden aydınlatmaya çalışıyorlar.

Ömer Tuncel’in köydeki ilk yıllarında henüz oyunlarda yer alacak sayıda mezun öğrenci yokken, oyunlarda ilkokul öğrencileri oynamışlardır. Hoşeda Deyirmenci de o öğrencilerden biridir: “Meselâ ben ilkokuldayken, Ömer Hoca her yıl piyes yaptırırdı. Çok güzel hazırlatırdı. Bütün köylüyü toplar, bir gün, iki gün izlettirirdi. Ben piyeste kelebektim.” Hoşeda, Isparta Köy Ebe Okulu’nu bitirip Dengere’de görev yapmaya başladığı zaman Karaköy dâhil dört köyden sorumludur. Tuncel çağırınca köye gelerek piyeslerin ardından yapılan sağlık konularındaki tartışmalarda ona destek olmaktadır:

Steril konusundaki bir konuyu da bana anlattırmıştı bir piyeste. “Kaç çeşit steril vardır? Neler yapılır? Nasıl yapılır?” gibi sorular sorar, “Sormak isteyenler var mı?” diye sorardı. Bulaşıcı hastalıkları anlattırırdı. Halka sorular sorardı. “Senin çocuk kızamık çıkardı mı?” diye sorardı. O “benimki ağır geçti”, O “benimki hafif geçti” derdi. Sonra sana döner bu hastalıkları anlattırırdı. Aşılardan kaçmayalım. İhmal etmeyelim. Anlatırsın. Halkı çok düşünürdü.

Ömer Tuncel sağlık konusunu çok önemsemiş, oyunlardan sonra genelde sağlık konularını gündeme getirmiştir. Eski öğrencilerinden Adnan Ünal da öğretmeninin isteğiyle bir sunum yapmıştır:

1967-1968’de piyes yaptılar. Nevzat kafasına bir karın geçirdi, kel kafalı oldu filan. O zaman doğum kontrolü hakkında bilgi verdim, sağlık kolejinde okuduğum için. Bilir bilmez ama biz o zaman doktor gibi yetişiyoruz. Adamakıllı anlattım en az yarım saat. Ben sahnede anlatıyorum ya, kadınlar kendi aralarında konuşuyorlar, duyuyorum. Bu kadar kolaylığı varmış da biz niye çocuk yapmıyız? Bir de kendi kendilerine çocuğu düşürürlerdi. Düşük yaparlardı. O çok tehlikeli bir şey. Çok öyle kadın öldü.

Tüpün Evlere Girmesi. Her evde ekmeğin yapıldığı, yemeğin pişirildiği bir ocakbaşı bulunan Karaköy’de tüpü ilk olarak Ömer Tuncel getirmiştir. Çolak Mehmet Ali’nin Çavdır’daki bakkalına tüp gelmeye başlamasıyla birlikte Tuncel buradan bir tüp almış; bacanağı Ömer Uysal’a da almasını tavsiye etmiştir. Ömer Uysal ona “Valla patlar, memleketi batırırsın, alma! Bombadır bu, çorçocuk böyle ediverse ne olacak? Patlar” diye karşı çıkmıştır. Tüp kullanmak istemeyenler başta ona “Bir arka çırpı getir yak” demişlerse de köyde tüp kullanımı yavaş yavaş yaygınlaşmıştır:

O zamanda eşek filan bol olduğu için, millet dediğim gibi bir eşek götürüyor dağa, yüklüyor çalıyı çırpıyı, yak diyor, işte ekmek mi edeceksin, et. Daha sonra mecbur kaldık herkes tüp almaya. Kolayı varken niye şeye geçecekler? Zor oluyor tabi

alıştırmak. Şimdi onun da ayrı bir keyfi var. Getirme keyfi, yakma keyfi, dikkat etme keyfi var.

Köydeki Toplumsal Cinsiyet Rejimine Etkileri

Karaköy'ün erkeklerinin günlük hayatta zaten şiddete meyilli olması bundan en çok etkilenlerin köyün kadınlarının olmasına yol açmıştır. Koca şiddeti hemen hemen ver evde az ya da çok görülmekte, normal karşılanan bu şiddeti durdurmak için müdahale edilmemektedir. Kamile Yılmaz çocukluğunun geçtiği Çalica Mahallesi'nde kadınların fiziksel şiddet görmesine defalarca şahit olmuştur:

Benim çocukluğumda kadın gerçekten hiç insan yerine konmazdı. Emeği çeken kadın olduğu halde hemen hemen dövülmeyen kadın yoktur desem yalan olmaz. Tanık oldum. Çocuk aklımla şöyle düşündüm. Bizim köyün dışında şiddet yokmuş gibi, ben büyüyeyim de bu köyden evlenmeyeceğim. Bunu kafama yazdım ve ne olursa olsun, hiç kimse beni bu köyden evlendiremez. Kurtuluşu öyle buluyorum. Kadın dövülüyor, bizim mahallede birisi vardı, ben şimdi zerdali yiyemem, geldi karısını sakın sakın zerdali ağacına urganla bağladı. Ondan sonra da büyük bir sırık aldı, başladı vurmaya. Annemin eteğini tutuyorum “git kurtar, git kurtar” diye. Gayet sakın herkes, film seyrediyor gibi seyrediyor. “Karı dövenle odun yaranın yanına varılmaz” hadi. Ben yine yalvarıyorum, gözlerimden yaşlar akıyor, zırlı zırlı ağlıyorum. Kadının babası da yaklaşmıyor, “yapma oğlum etme oğlum” seyrediyor. Yani bu olay bile normal karşılanabilecek kadar yabancı duyguların hâkim olduğu bir köydü. Oradan nereye? Lise mezununa cahil diyen bir köy olduk.

Toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle köyde birçok kız çocuğunun çocuk yaşta, erken ya da zorla evlendirildiği görülmüştür. Karaköy'de erkeklerin evlenmek amacıyla zor kullanarak kadınlarına kaçırmasına “kadın sürümek” denilmektedir. Köyde sık yaşanan bu durum her ne kadar Ömer Tuncel için kabul edilemez olsa da bu durumun her köyde olabileceğini söylemekten kendini alamaz: “Yaa, bu kadın sürümek sadece bizim köyde değil, her yerde vardır, değil mi? Vardır. Gerçi bizim köy dağa yakın olduğu için alır götürür.” Tuncel kaçırılma durumlarında şikâyet mekanizmalarının da pek işlemediğini ve kaçırma olayının kızın kendisini kaçırın kişiyle evlendirilmesiyle sonuçlandığını ifade etmiştir: “Köylü hükümet adamıyla pek uğraşmak istemezdi. Kız kaçırılsa Tefenni'den jandarma gelecek senin kızı arayacak. Onları yedirip içirmen gerekecek. Şimdiki gibi lokanta yok. Karşı tarafla kendi kendine uyuşmaya çalışır.”

İbrahim Ünal'ın Hasan Ağa'nın (Peker) kızı Ummahan'ı alıp dağa kaçırdığı 1948 yılında İbrahim askerliğini bitirip gelmiş, Ummahan ise henüz 14 yaşındadır. Ummahan kendisini kaçırın İbrahim'e “Çiceklerin sarısı vardır. Bu işlerin sorusu vardır. İbrahim

bırak geri döneyim. Dayım yaşatmaz seni.” diye hem yalvarmış hem tehdit etmiş ama engel olamamıştır. Olayın ardından İbrahim bir süre hapis yatsa da Hasan Ağa kızı Ummahan’ın “Ölürüm de varmam” demesine rağmen onunla evlendirmiştir. Değirmenci (2007) bu olayı EK 1’de görüleceği üzere “Çiçeklerin Sarısı Vardır” adıyla öyküleştirmiş ve 1996 yılında Ankara Barosu Öykü ödülünü kazanarak “Çiçeklerin Sarısı” isimli bir kitap yayınlamıştır. Kamile Yılmaz’ın (2015) “Karaköy” kitabında “kız kaçırmayı” anlattığı bölümde Ummahan Ünal “bir ömür geçti” dediği evliliği için şu değerlendirmeyi yapmaktadır: “Mutlu oldum mu? Bilmem, bizler mutluluğun ne olduğunu bilmeyiz. Zaten, onlar da bizim bilmememizden yararlanır.”

Karaköy’de kadınların hayatını erkekler belirler, erkeklerin aldığı kararlarda kadının yararı gözetilmemektedir. Bekir Yılmaz’ın ablası Zeynep’in evliliğinin sonlanması erkeklerin muhtarlık seçimlerindeki tutumlarından kaynaklanmıştır: “Sarinin Ahmet muhtar olacağı zaman Osman abim hileyle ‘Annen hasta’ diye ablam Zeynep’i getiriyor. Kocasını Mahmut ‘Oraya oy verersen, boşarım’ diye yemin ediyor.” Seçimlerin bitmesinin ardından Zeynep’in evliliği de bitmiş, Mahmut Özdemir yeminini tutmuş; köyde “Karısına söz geçiremedi” demesinler diye Zeynep’i boşamıştır. Kamile Yılmaz’ın dedesinin dördüncü karısı Uzun Ayşe’yi boşaması da bir anlık öfkeyle olmuştur:

Bir gün Simitçi’nin babası dedeme diyor ki “Senin karı nasıl sakız çiğniyor öyle, çatlata çatlata.” “Benim karı öyle sakız çiğnese boşarım ben onu” diyor dedem. Öfkeyle geliyor eve, Uzun Ayşe’yi boşuyor. Simitçinin babası alıyor ertesi gün. Zaten boşatmak için öyle söylemiş.

Karaköy’de kadına yönelik şiddetin ve zorla evliliklerin dışında bir diğer sorun da erkeklerin köyün dışından getirdikleri kadınları görsel bir eğlence nesnesi olarak görmeleridir. Köyden birisi başka köylerden oynaması için bir kadın getirir, gelen kadın aylarca köyde kalır, varsa düğün veya başka bir kutlama orada oynar, yoksa köyün bahçelerinde erkeklerin düzenlediği “karı oynatma” adı verilen eğlencelerde oynarlardı.

Halil Yiğiter oyun havaları hariç çok iyi saz çalamasa da iyi türkü söylemektedir. Köyün düğünlerinde de o çalıp söyler: “Burada belki Karaköy’de 20 kızın düğününü ettim. Anasının düğününü ettim. Kızının düğününü ettim. Kızının çocuğu büyüdü, onun da düğününü ettim.” Köyde saz çalmasını fazla bilen olmayınca Yiğiter eğlencelerde mutlaka yer alır:

Kardeşim Süleyman’ın sazı vardı, o güzel çalardı. Onun sazını tutarken öğrendim gittim. Dengere’de filan saz çalan yoktu. Bir karı getirirlerdi. “Eee Halil dayı muhabbete gidelim.” Gece uykudan ayırırlar götürürlerdi. Para da vermezlerdi. Ben içki de içmezdim. Bir yudum içki verirlerdi. Çal da çal, çal da çal. Karı oynatmak meşhurdu. Kaç tane karı geçti bu köyden. Ayak karısı derlerdi. Benim

çocukluğumdan beri belki 20 tane ayak karısı vakit geçirdi, oynadı, güldü. Şarap içilirdi. Yuva’da yapılan şarap bizim köye getirilir satılırdı. İçer, sarhoş olurlardı. Sarhoş olan çok olurdu. Karı oynatma Başpınar ve Dengere’de de olurdu ama en çok bizim köyde olurdu.

Karaköy’e gelen kadınlardan Yanık Ayşe ve Koca Ayşe uzun süre köyde kalmış, onlar oynarken bazen köyün kadınları da izlemiştir. Melahat Deyirmenci onları hem kendi evlerinin inşaatı bitince yapılan kutlamada hem düğünlerde izlemiştir: “Üç etek giyerlerdi. Koca Ayşe bir oynarken üç, dört tur dolanırdı, pırlanırdı.” Halil Yiğiter köyde kadın oynatma dönemi sona erene kadar, bahçelerde çalıp söylemiştir:

Ben 20 sene karı oynattım. İbecik’ten Şükran diye bir karı vardı, çok güzeldi. Onu getirdiler. Yalancının Mehmet’in evinde Koca Ayşe kaldı. Öyle bir oyun oynardı. Bizim köyün kadınları “O kadınlar niye geliyor?” diye pek karışmazdı. Bahçelerin içinde her gün karı oynatılırdı. Gölgenin birisine gidiyoruz. O zamanlar çok güzel bahçeler olurdu. Bahçelerde güzel armut. Koca armutlar olurdu. Onları getirir yedirirlerdi. Erkek oynuyor, kadın oynuyor derken değiştiriyoruz başka yere. Ben o zamanlar 25 yaşlarındayım.

Köyde kadınların düzenlediği eğlenceler erkeklerikinden farklıdır. Erkeklerin genç yaşta ölmesi sebebiyle Çalıcı Mahallesi’nde çok sayıda kadın dul kalmıştır. Bu kadınların hepsinin bakması gereken küçük çocukları vardır. Kamile Yılmaz, babası öldüğünde 4 yaşındadır:

Acı bahar, herkesin stoklarının tükendiği zamandan herkesin birer avuç bulguru, biraz tereyağı varsa var, o acı baharda, ekilen arpaların, buğdayların erişmediği zamanda ortak aş pişirirlerdi. Herkesin neyi varsa getirir, mahallenin ortasına bir haranı tencere konulur ve ortak pişirilir. Biz çanaklarla beklerdik. Bizim için eğlence, yokluktan ne anlar çocuk. Onu hatırlıyorum, ortak aş pişirilerek, paylaşarak yendiğini. Ama o aş yeme işi biter bitmez de, hemen leğeni ters çevirip, tımbıdı tımbıdı çalıp ve herkesin oynayıp eğlendiği yaşama bağlı, azını birlikte bölüşüyor birlikte gülüşüyor. Ondan sonra oynamayan bulaşıkları yıkardı.

Ömer Tuncel köyde kadının toplumsal statüsünün yükseltilmesi için iki alanda çalışmalar yapmıştır. Bunlardan birincisi kız çocuklarını erkek öğrencilerin uygunsuz davranışlarından korunması olurken, ikincisi ise kız çocuklarının önce köyde okullandırılması, ardından da ilkokuldan sonra okula devamlarının sağlanmasıdır. İlkokulda erkek öğrencilere kız öğrencilere saygılı davranmak üzere eğitim vermeye çalışan ve kız öğrencilere kötü davranmasına asla izin vermeyen Tuncel’in, bunu yapmakta ısrar edenlere tepkisi sert olmuştur. Dursun Çetin öğretmenlerinin kız öğrencileri nasıl koruduğunu şöyle ifade etmektedir: “Ömer hoca ‘kızlara bir laf dediğinizi duymayayım’ derdi. Oğlanları döverdi. Erkeklerden biri kızın bir lafını etmiş. Ömer hoca kulaklarından kan gelinceye kadar dövdü.” Tuncel’in özellikle okumasını

istediği öğrencilerden birisi olan Tuğrul Çetin de öğretmenin bu hassasiyetini iyi hatırlamaktadır. Çetin bir gün Savak'taki öğretmen bağında tarım dersi işlenirken biraz ilerideki kız öğrencileri göstererek, “Bunları alıp dağa kaçırsak” diye arkadaşlarına bir şaka yapmıştır; söylediklerini Tuncel de duymuştur. Bu konuda şaka kabul etmeyen öğretmenin sert bir tokat yemiştir.

Karma eğitim uygulaması daha önce başlamış olsa da yatılı düzende ilk kez köy enstitülerinde uygulanmıştır (Aydoğan, 2007). Gönen Köy Enstitüsü'ne kayıt olduğu ilk gün Ömer Tuncel'i en çok şaşırtan, ne kendi köyünden ne komşu köylerden hiçbir kız çocuğu aileleri tarafından enstitüye gönderilmezken oraya okumak için gelen kız çocukların varlığı olmuştur: “Geldik okulda 50 küsur çocuk var, 35 kız var. Nereli bunlar? Çivirilli, Denizli tarafından. O taraf birleşmişler, kızlarını vermişler. Bizde nerede? Kız bulsa, kendine lazım, ziraat çünkü.” Kızların okuyarak güçleneceğine inanan Tuncel dışarıdan gelip köylüye “Kız çocuklarınızı okula gönderin” dememiştir: Kendisi Karaköylüdür ve üç kızını da okula göndermiştir. Kızları okula göndermek konusunda biraz çekimser davranan babalar okula giden diğer kız çocuklarını görünce bu tutumlarını tekrar gözden geçirmişlerdir.

Görsel 19. Karaköylü Kızlar Savaştepe İlköğretmen Okulu'nda

Karaköy’de kızların okumasının önündeki en büyük engel evde onlara olan işgücü ihtiyacıdır. Ezime Atalay ilkokul üçüncü sınıftayken annesi görme yetisini kaybeder, babası ev işlerinde yardımcı olsun diye okuldan alır. Evin ekmeğini bile çocuk yaştaki Ezime’nin yapması gerekmiştir: Bazen de ekmek yaparken ocağın karşısında uyuyup kalır, uyandığında kaldığı yerden devam eder. Ezimen’in kardeşlerinden Gülfen ise okula hiç gidemiştir: “Babam okutmadı. Anam öldü bir köme çocuk kaldık. Ben okul yaşına geldim. Ömer Hoca ile Ali Hoca geldi. ‘O okumaz. Ben onu okutmayacağım.’ dedi. ‘Götüreceğiz’ dediler. ‘Yoo, götüremezsınız, yollamam. Delidir o! Okumaz’ dedi. Babam bunu diyen.”

Köyde ilkokuldan sonra okula devam eden ilk kız çocuğu Kamile Yılmaz olur. Onun ortaokula gidişi kendisinden sonra gelecek birçok kız çocuğuna ilkokul sonrası eğitimin yolunu açar:

Benden sonra çoğaldı zaten. İlk okuyan ben olduğum için bütün dikkatler üzerimdeydi. Bayağı hırpalandım yani. Okul dönüşü geldiğimde dilim, kıyafetimin değişiyor ama değişene çok sert bir eleştiri geliyor. İlk olmanın sancılarını çektim. Ondan sonra daha kolay oldu.

Hoşeda Deyirmenci, ilkokulu sınıfın tek kız öğrencisi olarak Kamile Yılmaz’dan önce bitirmiş, öğretmen okuluna gitmek istemiştir. Annesi kızını öğretmen okuluna gönderip göndermemek konusunda köyden birkaç kişiye danışır: Annesine “İleride kızının öğretmenlik yapacağı köyde onu alırlar” demişlerdir. Söylenenlere inanan annesi Hoşeda’nın öğretmen okuluna gitmesine izin vermemiştir:

İlkokulu bitirdiğimde 3 sene bekledim. Çok üzüldüm. Çünkü okulu çok seviyordum. Öğrencilerin toplanıp da söylediği İstiklal Marşı’nı dinlemek için evimizin damına çıkardım. Onlar bende çok büyük bir etki bırakırdı. Öyle olmasa kaç sene sonra 15 yaşında sınava gidilir de hiç görmediğin test üsulu sınav kazanılır mı? Çok meraklıydım, gerçekten okumak istiyordum.

Ömer Tuncel kızların okula gönderilmesi konusunda ısrarcı olmuş, böylece köydeki ilk kız öğrencilerinden Kamile Yılmaz, Rabiye Yiğiter ve Aygöl Gümüşlü ortaokula devam etmek için Gölhisar’a gidebilmişlerdir. Eğitimci Osman Yılmaz’ın kızı Müzeyyen de ortaokula Gölhisar’da kaydolmuştur. Tuncel babasının asker arkadaşı Ömer Cengiz’i ve bacanağı Ömer Uysal’ı kızlarını okula göndermesi için ikna etmiştir. Uysal “kız çocukları okumaz” uyarılarına aldırmadan altı kızının hepsini ilkokuldan sonra okula göndermiştir. Ertesi yıl köyden başka kız çocukları uzak şehirlere de gidebilmişlerdir: Saadet Gümüşlü ve Güven Cengiz Üsküdar Kız Lisesi’ne kaydolmuşlardır. Köyde bazı kız çocuklarının ilkokuldan sonra okula devam etmeye başlaması, o zamana kadar sadece

erkek çocuklarını okula gönderen babaların da fikirlerini değiştirmelerine neden olmuştur. Bu babalardan birisi de Fatma'nın babası Ali Ünal'dır:

Bizim bir Hafız dedemiz vardı, Osmankalfalar'dan gelme. Onun torunu vardı. “İlla seni ona alacağım, altından kemer takacağım” derdi. Babam “Benim oğlanlarım okudu, kızımı onlara, gelinlere hizmetçi etmem” dedi.

Karaköylülerin kızları okula göndermesi erkek çocuklarını bile okula göndermeyen yakın köyler ve Çavdır'da yadırganmıştır. Ömer Tuncel bir gün Çavdır'da Abdurrahman Dayı'nın kahvesinde birkaç Karaköylüyle otururken, yan masaların birinde yüksek sesle şöyle konuşmuşlardır: “Karaköylüler kızları okutuyormuş. Sevdğine mektup yazacakmış da onu öğreniyor.” Tuncel onlara sinirlenerek cevap vermiştir:

Sizin kızlar mektup yazmadı mı? Mektupsuz olanlar evlenmedi mi? Pencerelerden bacalardan girip de kızlarınızı sürüyüp de evlendirmediniz mi? Beni söylendirmeyin. Kızlar okuyacak. Esas kızlar okuyacak! Erkekleri durduracağız, kızlar yetişecek.

Ömer Tuncel Çavdırlılara kızarak cevap verse de bazılarının kızlarının okumasının faydasını bir anda göremeyeceğini, “mektup yazacakmış” diyerek kendisini elgellemeye ve eleştirmeye çalışacaklarını bilmektedir. Ona göre kızların karnını da kafasını da okul doyuracaktır: “Evet yazacak kız mektubu, benim kız da yazacak, senin kız da yazacak, öğrenecekler!” demektedir.

Görsel 20. Karaköy'den Gölhisar Ortaokulu'na

Karaköy İlkokulu'nda Ömer Tuncel ve Ali Yılmazkuzucuoğlu'nun ilk öğrencilerinden olan Kamile Yılmaz (2015) Antalya'da aktif olarak kadın hareketine katılmış, Kadın Platformu'nun, Kadın Emek Pazarı'nın kurulması ve kadına yönelik şiddetin anlatılması çalışmalarında yer almıştır. Kadın Danışma ve Dayanışma Merkezi'nin açılması ve dernekleşmesi için çaba göstermiştir. Yılmaz (2019) hâlâ Antalya'da kadına yönelik şiddet ile mücadele çalışmalarında yer almakta ve bugün kadın hareketi içinde yer alma sebebini Karaköy İlkokulu'nun kütüphanesine ve öğretmenlerine bağlamaktadır:

Ben feministim, üstelik sosyalist feminist. Bu nasıl oldu? Annem okuma-yazma bilmezdi. Üvey babam okul ve kitap düşmanıydı. Dağ başında, yolsuz, elektriksiz bir köyde doğdum. Ama köyün zengin bir kütüphanesi ve çalışkan öğretmenleri vardı. Halkevi de vardı üstelik. Durmadan kitap okurdum. Kandilin altında. Ağaçların altında. Ortaokul bitmeden klasikleri okumuştum bile. İşte bu yüzden penceremi güneşe doğru açtım. Işığın yolunu bu yüzden bulabildim.

Köydeki Ekonomik Değişime Etkileri

Karaköy'ün o yıllardaki en önemli geçim kaynakları bu alt başlıkta da detaylı olarak ele alınacak olan tarım ve hayvancılık olmuştur. Bunların dışında burada kısaca ele alınacak diğer gelir getirici faaliyetlerden ilki taş ustalığıdır. Karaköy'deki evlerin duvarlarını yapan becerikli taş ustaları da en az köyün efeleri ve kumarcıları kadar bilinmektedir. Başta Şali Usta (Acar), Kara Mustafa (Yılmaz), Süleyman Usta (Yiğiter), Halil Usta (Ersavaş), Hamdi Çavuş (Yılmaz) ve Koca Bekir (Yiğiter) olmak üzere köyde 20'den fazla taş ustası; İbrahim Usta (Yaşın), Muharrem Usta (Deyirmenci) ve Ali Şimşek gibi çatı ustaları hem Karaköy'ün hem çevrenin evlerini yapmışlardır.

Köyde Ömerin Veli, Dabanın Mehmet ve Hüseyinin Veli olmak üzere çok sayıda kişi mayıs ve haziran aylarında yayladan getirdikleri karı Çavdır pazarındaki şerbetçilere satmışlardır. Çavdır pazarının olmadığı günler bu kar Bayındır, Kayacık ve İshakköy gibi çevre köylerde şerbet yapımında kullanılmak üzere pazarlanmıştır. Köylerde satılan kardan nakit para alındığı çok nadir görülmüş, çoğu zaman kar karşılığında buğday, mısır ve arpa gibi tahıllar alınmıştır. Oldukça zahmetli olan kar satışı için öğleyin eşekle yaylada karın doğal olarak biriktiği karlık çukuruna gidilip akşama köye dönülmekte ve ertesi sabah erkenden satmaya gidilmektedir.

Köyün gençleri köy dışındaki kısa süreli işlerde çalışmaya alışık oldukları için Karaköy'de yapacak iş olmadığı zamanlarda su kanalı işleme veya asma bağı belleme gibi yılın belli dönemlerinde yapılan işlerde de çalışmışlardır.

Köydeki değirmenlerini genelde Karalar sülalesi işletmiş; Çavdır ve Dengere’de değirmen olmadığından buğdaylarını öğütebilmek için Karaköy’e gelmişler ya da Bayır köyüne gitmişlerdir. Ömer Tuncel değirmenlerin Karaköy için önemini şöyle anlatmıştır:

Bizim köyü dünyaya bağlayan değirmenle sudur. Dengere’de su yok. Su bir yerden uçarak inecek, taşı döndürecek. Şimdiki gibi buğdayı elektrikli değirmende öğütecek şey yok. Ya Karaköy’e gelecek ya Bayır köyüne gidecek.

Tarımda Modern Meyveciliğin Gelişmesi

Karaköy, çevresindeki köyler içinde en fakir olanıdır. Komşu köylerden Dengere göl kenarına kurulduğu için gölden kestikleri kamıştan, o dönem evlerin tabanına sermek için en çok kullanılan taban sergisi olan hasırlar dokuyarak geçimini sağlamaktadır. Bu hasırlar yazları yaylaya çıkılınca, çadır gibi, alacık olarak da kullanılabilimektedir. Karaköy’ün diğer komşusu geniş bir ovaya sahip Başpınar köyü ise geçimini tarım yaparak sağlamaktadır. Küçük ovası birkaç ailenin elinde olan Karaköy’ün arazi durumunu Ömer Tuncel şöyle belirtmektedir: “Bizim köydeki toprak parsellemesi ailenin gücüne göre vaktiyle yapılmış. Atadan babadan varsa bir gelir... Zaten dar bir yer. Geniş bir ovası yok ki Söğüt gibi, Çavdır gibi.”

Karaköy’ün yerleşim yeri olarak seçilmesindeki en önemli neden, sahip olduğu su kaynaklarıdır. Ömer Tuncel’in deyişiyle “Bizim köy garip köy işte. Taşların arasında suyun sayesinde tutunmuş.” Birisi Savak’taki Pınargözü, birisi Dengere Pızargözü olmak üzere iki yerden çıkan su yazın bir miktar azalsa da durmadan akmaktadır. Hayvanlar ve tarlalar bu suyla sulanmakta, değirmenlerin taşı aynı suyla dönmektedir.

Tarım arazileri köyde sırayla sulansa da sonu ölümle biten büyük kavgalara sebep olmuştur. Firdevsi Öztürk bu kavgaları olağan görmektedir: “Savak’ta fasulye ekiyorduk. Gece orada yatıyorduk. ‘Sen benim fasulyeyi kuruttun’ diye birbirimize kürekle vuruyorduk.” Kamile Yılmaz da sülalelerin birbirleriyle iyi geçinmeye çalışsa da söz konusu su olunca kavgaya hazır olduklarına vurgu yapmıştır: “Birbirine temkinli uzak beş mahalle. Çatışmamaya çalışsa bile, bir su kavgasından insan öldürebilecek kadar sert çıkışları var.”

Çavdır da bazen Haravza Ovası’ndaki tarlalarını sulayabilmek için Karaköy’ün suyuna ihtiyaç duymaktadır. Çavdır’dan gelenlerin Karaköy’de yaptıkları su pazarlıklarına Ömer Tuncel de şahit olmuştur:

Bizim köyün birincisi su üstünlüğü. Çıkan su sulama ve içme suyuna rahat yetişiyor köye. Hatta Çavdır’la zaman zaman mücadelemiz olmuştur. Gelirler işte

sana derler, muhtara “Arkadaş biz beş keçi verelim, kes ye ama sütünü sağ”. Pazarlıkla, gizli pazarlıkla olur bu. “Tamam ben geceleri haftada iki gün dereye akıtayım.” Avucuyla verecek değil. Köyün suları dereye akıp Çavdır’a gidiyor. Ben de Çavdır’dan gelenleri iyi hatırlıyorum okulda oturduğum için öğretmen olarak. Okulun altında caminin yanında köy meydanı var. Köy meydanına toplanırlar. Muhtara “Muhtar bize iki gün su ver arkadaş. Valla mısırlarımız öldü, kurudu.” Söz geçirebilirlerse veya anlaşılabilselerse. Köy der ki “Vermeyelim” der muhtara mesela. Köyün suyu iki gün Çavdır’a akıtılırdı. Herkes suyunu sulamıyordu. Bugün su Çavdır’a gidecek. Herkes dereye yıkıyor. Çavdır’a nasıl gidiyor dereden, düşün gari. Artık az mıydı, çok muydu gittiğine göre? Onlar küreğini alan dereye gider, su gelecek, Karaköy su salacak diye. Çünkü bizim köyde de o mevsimde su davası başladı mı feci olur. Çünkü onun da mahsulü var. Köyün de mahsulü var. Sen bir tarafta fasulye kurut da, Haravza’da mısır sulatacağım diye su verirsen, bu iş sökmez. Bazen anlaşma oluyordu. Bazen olamadılar mı, herkes öfkeleniyor, dağılıyor evine, suyunun başına. Vermiyor.

Köyün tarlalarında buğday, arpa, yulaf ve mısır gibi tahıl ürünlerin tarımı yapılır ama hem arazi hem verim az olunca satılıp iyi gelir getirecek miktarda bir üretim mümkün olmamaktadır. Daha fazla gelir elde etmeyi umarak pancar gibi bir sanayi bitkisinin üretimi denense de yetiştirilen pancarın teslim edildiği Çavdır ile arasında nakliye araçlarının gidip gelebileceği bir yol olmadığı için, ürünler eşeklerle taşınmak zorunda kalınca köyde bir daha pancar ekmemeye yemin edilir. Osman Arslan az ürün elde edilmesini normal karşılamakta, sebebini ise dönemin üretim şartlarına bağlamaktadır:

Gelir az evveli. İki dönüm yerden, gübre-sarma atılmıyor, bir şey atılmıyor. Beş dönüm yerden 30’ar kilodan 150 kilo anason geliyor. İki eşeğe sarıyorsun, Tefenni’de satıp geliyorsun. Parasını bir kış harcıyorsun ufak tefek şeyler için.

Köyde 1950’li yıllarda henüz tarımda makineleşme olmadığı için tarlaların sürülmesinde öküzler kullanılmakta, bu iş için gerekli bir çift öküzü olmayanlar kendi tek öküzünün yanına başka bir köylüden ödünç aldığını da ekleyerek çiftlerini sürmektedir. Köyde ineğini eğiterek öküzün yanında çifte koşanlar da vardır. Tarlaların sürülmesi gibi, yetiştirilen tarım ürünlerinin işlenmesi de ilkel yöntemlerle gerçekleştirilir. Köyün iyi rüzgâr alan tepeleri harman yeri olarak kullanılır, buralara getirilen ürünler düvenle dövülür, hazırlanan tınazlar yaba ile savrularak tanesi samanından ayrılır. Kamile Yılmaz, Karaköy’de hayvanları beslemek için buğdayın samanı yetmeyince dağlarda kendiliğinden büyüyen bitkilerin de saman yapımında kullanıldığını görmüştür:

Bizim köyde toprak verimsiz olduğu için bir buğday başağında üç tane buğday olduğunu hatırlıyorum. Attığın buğdayın ancak üç katını alabiliyorsun. Onun da samanı az. Sarıdikenin harmanını yaparlardı, onun samanını hayvanlara verirlerdi. Böyle dirgenlerle, ellerine çaputları dolarlardı, gitmesin diye diken. Ten rengi olduğu için çok acı verir. O diken döverler düvenlerle. İnce samanı olur. Hayvanların nedense en sevdiği diken samanıdır. Anacığımın da anlattığı

masallarda, hep dev diken harmanına girer saklanmak için ve orada yakılır. Başka yerde diken harman yapılıp, diken samanını bilen mi var? Demek ki o masallar bizim köyde yaratıldı diye düşünüyorum. Ama masalı tam olarak hatırlayamıyorum.

Harman zamanı köyde en çok endişe edilen şey harman yakılması olmuştur. Bu endişe boş bir endişe değildir, her yıl birilerinin harmanı yanmıştır. Kamile Yılmaz’a göre ya komşusu ya da küçük bir tartışma yaşadığı birisi acımadan harman yakabilir:

Sabaha kadar harman yerinde yatarak harmanını bekler. Yoksa yanar. Böyle seyredilir. Başkasının acısından keyif alındığını gözlemledim çocukken. Köy acımasız oluyor. Cahil acımasız oluyor. Ev yandı birkaç tane. Öyle yana yakıla birbirlerinin acılarına üzülmezlerdi.

Köy öğretmenin görevlerinden birisi de öğrencilerin tarım faaliyetlerinde bulunabilecekleri bir yer hazırlamaktır. Ömer Tuncel de Gönen Köy Enstitüsü’nde öğrendiği modern tarım tekniklerini uygulamalı olarak gösterebileceği bir bahçe yapmak amacıyla okul için köyde bir arazi aramaya başlamış, ova arazisi çok sınırlı olduğu için muhtardan ancak Savak olarak anılan yerden verimsiz bir yer alabilmiştir. Bakım sorumluluğu okulun öğretmenlerinde olduğu için “Öğretmenler Bağı” olarak adlandırılan bahçeye çit yapmak amacıyla ilkokulu bitiren öğrencilere diplomayı almadan önce bir yük çalı getirmeleri şartı koşulmuştur. Buraya ağaç diken öğrencilerden Hüsnü Ünal “Öğretmenler bağında herkesin birer sırası vardı. Ağaçlarda ismi yazılıydı. Oraya kuyu kazdık badem diktik bir zamanlar. Bademler olmadı. Bayırın içinde topraksız kaç gün gidecek? Selviler oldu.” diye anlatırken Tuncel bahçeyi şöyle tarif etmektedir:

Su üstünden akar gider, altı taşır. Onun için o üretime, tarıma yönelik bir arazi değildir. Çarşamba günü gidiliyor. Çocuklara biz fidan veriyoruz, arık veriyoruz. Dikiyor, yazın suluyor falan. Olasıya değil de, çocuğu topraktan ayırmamak için meşguliyet. Mesela, Çarşamba günü öğleden sonra çocuklar yemeğini alır, birinin tarlasına gidilir, ders orada yapılır. Çalıştırmak için değil de öğretmek için.

Fazla meyve ağacı olmayan Karaköy’de sulanabilen arazilerde güz elması, armut, erik ve ayva ağaçları bulunmaktaydı. Bu ağaçların çoğu tarlanın sınırı belli olsun ya da hayvan girmesin diye dikilmiştir. Elmalar olgunlaşınca yenmekte, ayvalar çocuklar kışın yesin diye saklanmaktadır. Ticari meyvecilik yok denecek kadar az olan köyde Çalica Mahallesi’nden Numan Yıldırım, elma mevsiminde eşeğine yüklediği elmaları Manay köyüne götürürüp çeşitli tahıllarla değiştirmektedir. Ömer Tuncel, Tefenni’de elma fidanı dağıtıldığını duyunca, annesinin bostan olarak kullandığı bir dönüm arazisinden başka fidan dikecek toprağı olmadığı için, köylülerden gidip fidan almalarını ister. Köyden kimse ilgilenmeyince kendisi gidip 150 elma fidanı getirir; köklerini toprağı gömdüğü

elma fidanlarını dikmek üzere köylüyü ikna etmeye çalışır. İkna çalışmaları istediği gibi gitmeyince köyde ilk elma bahçesi yapanlar köyün öğretmenleri olmuştur. Ali Yılmazkuzucuoğlu köyün Ören mevkiinde aralarında elma, armut, şeftali, ceviz ve erik gibi 350’den fazla meyve ağacı olan uygulama bahçesi niteliğinde bir bahçe hazırlar. Tuncel ise kendi tarlası olmadığı için Şama mevkiinde Ali Ünal’ın tarlasını elma bahçesi yapar. Öğretmenlerden sonra köyden Ali Kılıç ve Mehmet Demir de elma fidanı dikmişlerdir. Tuncel “O elmadan da bir ton, iki ton elma satıp para almış bir devri yaşayamadı bizim köy. Genişletemedik. Toprak yok, köyde elma fidanının etrafı taşla örülür, içine toprak doldurulurdu” diyerek çabalarının boşa gittiğini düşünse de o dönemde köyde 10’dan fazla büyük bahçe oluşturulmuş, ancak sulama ve pazarlamada yaşanan sıkıntılar nedeniyle zamanla elma ağaçlarının çoğu sökülüştür.

Köyde Hayvancılığın Gerilemesi

Köyde hayvanların gezip beslenebilecekleri geniş mera alanları olmasa da köyün temel geçim kaynağını hayvancılık oluşturmaktadır. Karaköy’de küçükbaş hayvancılık yapılmakta, keçi yetiştirenler olsa da daha çok koyun beslenmektedir. Karalar sülalesinden Yusuf Çetin ve İbrahim Çetin gibi büyük koyun sürüsü sahibi birçok kişinin sürüsünde 1.000’den fazla koyun bulunmaktadır. İbrahim Kılıç gibi keçi sürüsü sahiplerinin de yine 1.000’den fazla keçisi vardır. Keçi ve koyunlar eti, sütü, tüyü ve derisiyle iyi bir gelir kaynağı sağlamakta, Isparta’dan halıcılar yapağı almaya köye kadar gelmektedir.

Büyükbaş hayvancılık, ilkbahar aylarında 30 kadar dana alıp sonbaharda satan Alim Önder hariç, sadece evin beslenme ihtiyacını karşılamak için yapılmakta, inekler köy sığırı olarak adlandırılan inek sürüsü içinde bir çoban tarafından güdülmektedir.

Yaz gelip havalar ısınınca, hayvancılıkla uğraşan-uğraşmayan bütün köylü yaylaya göçmekte, köyde farklı sülalelerin farklı mahallelerde oturduğu gibi, yaylada da aynı şekilde herkes kendi mahallesine yerleşmektedir. Köylüler sahip olduğu hayvanların vergisini olduğundan daha az ödeyebilmek için elinden geldiğince bunları dağların değişik yerlerinde saklamaya çalışmaktadır. Firdevsi Öztürk, kardeşi Rüştü ile adlarının babasının sahip olduğu keçilerle alakalı olduğunu öğrenmiştir:

Benim adım Firdevsi. Tefenni’den at ile vergi için geliyorlar. Babam 1.000 kadar keçiden Karatepe’de 100 keçiyi sürüden ayırıp saklıyor. Onlar da at ile dağlarda gezerken buluyorlar. “Bu keçi kimin?” “Şabablar’ın.” Babam vergiyi cezalı

ödüyor. Benim adım oradan geliyor. Adın ne? Birinin adı Firdevsi, birinin adı Rüştü. “Yaktınız beni” diyor babam. Bizim köyde böyle ad yok.

Karaköy İlkokulu’nda EK 2’de görüldüğü gibi 1952-1969 yılları arasında köy enstitülü öğretmenlerin öğrencisi olmuş çocuklardan 129’u eğitimlerine devam ederek, 95’i öğretmen olmak üzere meslek sahibi olup köye geri dönmedikleri tespit edilmiştir. Sadece aralarında ataması Karaköy’e çıkıp bir süreliğine burada öğretmenlik yapanlar olmuştur. Karaköy’ün 1970 yılında 708 olan nüfusunun (TÜİK, 1970) %18’ine karşılık gelen orandaki genç nüfus kaybı, diğer bir ifadeyle Ömer Tuncel ve Ali Yılmazkuzucuoğlu’nun köyün çocuklarını okutmakta göstermiş oldukları başarı, hayvancılık faaliyetlerinde önemli bir işgücü kaybına yol açarak gerilemesine sebep olmuştur. Yıllar içinde hızla düşüşe geçen küçükbaş hayvancılıkla geçimini sağlayan aile sayısı sadece çocuklarını ortaokula göndermeyen ailelerle sınırlı kalmıştır.

Ali Yılmazkuzucuoğlu’nun köyde modern tavukçuluk ve arıcılık denemeleri gerçekleştirmiş; bu kapsamda Çalica Mahallesi’nde önceden kahvehane olarak kullanılan yerde 100’den fazla tavukla yumurta üretimi ve evinin bahçesinde 16 modern kovan ile arıcılık yapmıştır. Bu çabalar da meyve üretimindeki gibi, pazarlama olanaklarının kısıtlılığından dolayı ilerletilememiştir.

Görsel 21. Karaköylüler Gönen İlköğretmen Okulu’nda

BÖLÜM 6

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde, öncelikle araştırmanın bulgularından elde edilen sonuçlar özetlenecektir. Ardından eğitim programının yaygınlaştırılması ve ortaya çıkan sonuçlar bağlamında, birlikte yaşam kültürünün geliştirilmesi amacıyla oluşturulmaya çalışılan bazı önerilere yer verilecektir.

Sonuçlar

Köy enstitülerinin kurulduğu 1940'lı yıllardaki amaç köy çocuklarını okullastırarak onlara eğitim verecek; köylüye de yapacağı örnek çalışmalarla bilimsel tarım yöntemlerini öğretmek onlara rehberlik edecek köy öğretmenlerini yetiştirmektir. Ancak 1946 genel seçimlerinin ardından köy enstitülerinin kurucuları görevden alınmış, enstitülerin eğitim programında değişikliğe gidilmiştir. Köy enstitülü öğretmenlere tarım işleriyle uğraşmaktan okulu ihmal ettikleri eleştirisi getirilerek zamanlarının büyük çoğunluğunu okula ayırmaları istenmiştir. Bu araştırmanın konusunu oluşturan köy enstitüsü mezunu öğretmenlerden Ali Yılmazkuzucuoğlu'nun 1951, Ömer Tuncel'in 1953 yıllarında Gönen Köy Enstitüsü'nden mezun oldukları; Karaköy'de okulun 1952'de açıldığı göz önüne alındığında öğretmenlerin daha çok okula yoğunlaşmaları, köylüye modern tarım teknikleri öğretme görevini geri plana atmalarının normal karşılanması gerektiği değerlendirilmektedir. Ancak bu durum köyü canlandırmak üzere kurulan enstitülerden yetişen öğretmenlerin, eğitimi köyün çocuklarını köyden kurtarmak olarak anlamlandırmalarına yol açmış ve köyü geri döndürülemez bir hızla boşaltmıştır. Araştırmanın bulgularında da görüldüğü gibi, köyün daha yaşanabilir bir yer olması adına birçok kalıcı değişikliğe zemin hazırlasalar da okuyup meslek sahibi olan öğrenciler için köy, tatillerde dinlenmek için gelinen bir yer haline gelmiştir. Bu nedenle köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin görev yaptıkları köylere etkilerinin incelenmesi önemlidir. Karaköy köyünde görev yapan köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin köydeki değişime olan etkilerinin değerlendirildiği araştırmanın sonuçları aşağıdaki şekilde özetlenmiştir:

Köyde Eğitimin Anlam ve İşlevindeki Değişime İlişkin Sonuçlar

- Köyde okul açılmasının köy çocuklarının okullaştırılması için yeterliği olmadığı, çocukların okula kaydedilmesi ve devamlarının sağlanması için köy öğretmeninin etkin olarak ailelerle görüşmesi ve eğitimin faydalarını durmaksızın anlatmasıyla okullaşmanın mümkün olabileceği görülmektedir. Köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin düzenlediği ücretsiz sınava hazırlık kursları, zaten kalabalık olan sınıflara mezun öğrencileri de kabul etmeleri, kendi maaşlarından aldıkları kitaplarla kurulan kütüphane ancak öğrencilerine, köye ve köylüye olan karşılıksız sevgileriyle açıklanabilir. Köy enstitülü öğretmenlerin gösterdikleri fedakârlıklar Karaköy’de eğitimi köyün en önemli gündemi haline getirmiştir. Öğrenci velileri ile okul arasındaki bağı güçlendirerek velilerin köyde kendilerini eğitimin bir parçası olarak görmelerini sağlamışlardır. Bu durum, velilerin gerek okulun ihtiyaçları gerek öğrencilerin gereksinimleri konusunda maddi durumları yeterli olmasa da ellerin gelen katkıyı sağlamalarına yardımcı olmuştur.
- Köy enstitüsü mezunu öğretmenler kendilerini köylüden büyük görmemiş, onlara yabancılaşmamıştır. Okul saatleri dışında köy kahvehanesinde köylüyle iç içe olmaya, sohbet etmeye özen göstermişlerdir. Bu özellikleriyle köylünün takdirini kazanmışlardır. Köylü çocuğu olmaları, öğretmenliğe başladıklarında yaşlarının çok genç olması köylüye iyi bir örnek oluşturmuştur. Bu öğretmenleri gören köylü, eğitimin kendi çocukları için de çeşitli fırsatlar yaratabileceğine ikna olmuştur.
- İlkokul öğrencileri özellikle öğretmen okullarına giden öğrencilerden etkilenmiş, onlar gibi giyinip onlar gibi davranabilmenin yolunun ilkokuldan sonra okula devam etmek olduğunu görerek, hem daha çok ders çalışmış hem kendilerini ortaokula göndermeleri için ailelerine baskı yapmışlardır.
- Öğrencilere yönelik aşırı fiziksel şiddet eğitimin bir parçası olarak algılanmış, veliler ve öğrenciler tarafından normal karşılanmıştır.

Köyde Sosyokültürel Değişime İlişkin Sonuçlar

- Cinayetler ve şiddet olayları nedeniyle çevresinde “cani köy” olarak bilinen Karaköy’de eğitime önem verilmesine başlanmasıyla bu tür olaylarda hissedilir bir azalma yaşanmıştır. Bu azalmada eğitimin bir baskı unsuru olarak öne çıktığı

görülmekte, eğitimin olduğu yerde olumsuz davranışlara yer olmadığı algısının köylüde yer etmeye başladığı ortaya çıkmaktadır. Karaköy'ün imajındaki değişikliğin bir diğer nedeni de öğretmen okullarından mezun Karaköylü gençlerin çevre köylerde öğretmenlik yapmaya başlamasıdır.

- Köy enstitüsü mezunu öğretmenler köyde bir alışkanlık olan kumardan uzak durmuş, kendi öğrencilerinin oynamasına da izin vermemişlerdir. Bazı öğrenci velilerinin de önceden kumar oynamak üzere kullandığı parasını, okuyan çocuklarının masraflarını karşılamak üzere ayırdığı, bazılarınsa tamamen kumar oynamayı bıraktığı bilinmektedir.
- Okulda kurulan kütüphane öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmıştır. Köyde kitap sevgisi ortaya çıkmış; elektriğin olmadığı köyde misafirliklerde iyi zaman geçirmek için büyükler çocuklara kitap okutup dinlemişlerdir. Ömer Tuncel ve Ali Yılmazkuzucuoğlu'nun öğrencilerinden Remzi Ünal, Kamile Yılmaz, Hüsnü Ünal ve Kasım Kaya'nın çıkardıkları öykü ve şiir kitapları köyde başkalarının devam edeceği edebiyat üretiminin öncüsü olmuştur.
- Köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin köylünün kültürel hayatını zenginleştirme çabaları öne çıkmaktadır. Köyde görev yaptıkları yıllarda düzenli olarak tiyatro gösterimleri yapan öğretmenlerin bu etkinliklerle köylüye sanatsal bir etkinlik izleme fırsatı yaratırken, etkinliklerin ardından yapılan sunumlarla köylüye bilgi aktarıldığı görülmektedir. Köylünün daha önce bilmediği voleybol sporu teşvik edilerek, severek oynanan bir oyun haline getirilmiştir. Ocakbaşında odun yakılarak yemek yapılan köye tüpü ilk getirenin Ömer Tuncel olması dikkat çekmektedir.

Köyde Toplumsal Cinsiyet Rejimine Etkilerine İlişkin Sonuçlar

- Karaköy'de kadınlara yönelik fiziksel şiddetle mücadele ve kız çocuklarının zorla evlendirilmelerinin engellenmesi kapsamında yapılan ilk çalışmanın, ilkokuldaki erkek öğrencilere kız çocuklarına karşı saygılı davranmanın öğretilmesi olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin kız öğrencileri korudukları, onlara kaba davranan erkek öğrencilere sert cezalar vermekten çekinmedikleri görülmüştür.
- Köy enstitülü öğretmenler köyde en çok kız çocuklarının yaşamlarına etki etmiştir. Kız çocuklarının önce köyde okullaştırılmaları sağlanmış, ardından

ilkokul sonrası okula devam edebilmeleri için aileleri ikna edilmiştir. Köy enstitülü öğretmenlerin görev yaptığı 1952-1969 yılları arasında, EK 2’de görüldüğü gibi Karaköy İlkokulu’ndan mezun 57 kız öğrenci okula devam ederek 43’ü öğretmen olmak üzere çeşitli mesleklerde görev almışlardır.

Köydeki Ekonomik Değişime Etkilerine İlişkin Sonuçlar

- Karaköy’ün ekilebilir tarım arazisi oldukça sınırlı olduğu için köy enstitülü öğretmenlerin bu konudaki çalışmalarının da sınırlı olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak Ömer Tuncel ve Ali Yılmazkuzucuoğlu köylüye örnek olmak, köye yeni bir gelir kaynağı kazandırmak amacıyla birer modern meyve bahçesi kurmuşlardır. Bu iki bahçeyi köyde 10’dan fazla elma bahçesinin kurulması izlemiş ancak sulama ve pazarlamada yaşanan sıkıntılar nedeniyle elma bahçelerinin çoğu sökülmüştür.
- Köy enstitülü öğretmenlerin köydeki hayvancılık konusunda olumsuz bir etkisinin olduğu görülmektedir. Köyde okuyan çocuklarının sayısındaki hızlı artış, hayvanların bakımını üstlenecek işgücünün azalmasına yol açmış ve köyde hayvancılıkla uğraşan aile sayısının azalmasına paralel olarak hayvan sayısı da azalmıştır.

Öneriler

Araştırma sonuçları doğrultusunda öneriler politik karar alıcılara ve araştırmacılara ayrı ayrı olmak üzere iki başlık altında ifade edilmiştir:

Politik karar alıcılara öneriler:

- Bir döneme damga vuran köy enstitülerinin daha iyi anlaşılabilmesi için, köy enstitüsü çalışmaları teşvik edilmeli, bu konuda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara destek verilmelidir.
- Köy enstitüsü mezunu öğretmenlerden hâlâ hayatta olanların sayılarının oldukça az olduğu değerlendirilmektedir. Bu öğretmenler tespit edilerek çabaları tanınmalı ve varsa ihtiyaçları gidermek üzere gereken önlemler alınmalıdır.

Araştırmacılara öneriler:

- Yapılan araştırmalarda köy enstitüleri sistemi üzerine çok fazla odaklanılırken, bu sistemin yetiştirdiği öğretmenlerin görevlendirildikleri köylerde yaptıkları çalışmalar, karşılaştıkları güçlükler ve bu çalışmaların sonuçları göz ardı edilmektedir. Köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin köyde yaptığı çalışmalar yeterince anlaşılmadan, bu sistem üzerine yapılan çalışmalar eksik kalacaktır. Zira köy enstitülü öğretmenlerin enstitüde öğrendiklerini köye taşıma çabasının bu sistemin önemli bir parçası olduğu unutulmamalıdır.
- Bu araştırma Burdur ilinin Çavdır ilçesi Karaköy köyünde görev yapmış bir öğretmen üzerinden yürütülmüştür. Daha geniş bir çerçevede ve daha geniş katılımcı sayısı ile yapılacak olan benzer çalışmalar köy enstitüleri sisteminin köylere etki eden farklı örüntülerini ortaya koyabilecektir.

KAYNAKLAR

- Acar, Ş., Bir A. ve Kaçar M. (2017). Osmanlı'da Sivil Mühendis Yetiştirmek Üzere Açılan Hendese-i Mülkiye Mektebi. *Elektrik Mühendisleri Odası Elektrik Mühendisliği Sayı-461*. Ankara: Ziraat Gurup Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş.
- Ahmad, F. (2016). *Modern Türkiye'nin Oluşumu*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Akay, M. (2017). *Köy Enstitülerinde Yetişen Kadın Öğretmenlerin Türk Toplumuna Etkileri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın, Türkiye.
- Akyüz, A. (1999). *Türk Eğitim Tarihi: Başlangıçtan 1999'a*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Altunya, N. (2009). *Köy Enstitüsü Sistemine Toplu Bir Bakış* (2. Baskı). İstanbul: Köy Enstitülerini Araştırma ve Eğitimi Geliştirme Derneği
- Atıcı, E. (2010). *Anadolu'da Aydınlanma Ateşini Yakanlar*. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı.
- Atıcı, E. (2011). *Anadolu'da Aydınlanma Ateşini Yakanlar 2*. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı.
- Atıcı, E. (2012). *Anadolu'da Aydınlanma Ateşini Yakanlar 3*. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı.
- Aybars, E. (1998). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I*. İzmir: DEÜ Döner Sermaye İşletmesi Yayınları.
- Aydın, M. B. (2013). *Köy Enstitüleri ve Toplum Kalkınması*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aydoğan, M. (2007). *Köy Enstitüleri Amaçlar – İlkeler – Uygulamalar*. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı.
- Balcı, A. (2004). *Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntem, Teknik ve İlkeler*. (4. Baskı) Ankara: Pegem Akademi.
- Başgöz, İ. ve Wilson E. H. (1968). *Türkiye Cumhuriyeti'nde Eğitim ve Atatürk*. Ankara: Dost Yayınları.
- Baykurt, F. (1997). *Unutulmaz Köy Enstitüleri*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Bayram, F. (1999). *Eğitmenler "Öğrenmeyi Öğretme Ustaları"*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Böhürler, A. (Yapımcı). (2018, Kasım 4) Türk Kahvesi [Televizyon yayını]. Türkiye, Tvnet. Erişim Adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=AyLFJZ5x7RI>

- Burdur Valiliği. (1974). *Burdur 1973 İl Yılığ*. Ankara: Güven Matbaası.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (19. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.
- Çavdır Kaymakamlığı. (2019). *İlçemiz Tarihçesi*. Erişim Adresi: <http://www.cavdir.gov.tr/ilcemiz-tarihcesi>
- CHP 1935 Programı. (1935). Ankara: Ulus Basımevi.
- CHP Eğitim Çalıştayı. (2020). *CHP Lideri Kılıçdaroğlu, CHP Eğitim Çalıştayı'nın Açılışında Konuştu*. Erişim Adresi: <https://www.chp.org.tr/haberler/chp-lideri-kilicdaroglu-chp-egitim-calistayinin-acilisinda-konustu-18-ocak-2019>
- CHP Eğitim Çalıştayı Sonuç Bilgirgesi açıklandı. (2020, Ocak 22). Gerçek Gündem. Erişim Adresi: <https://www.gercekgundem.com/egitim/150965/chp-egitim-calistayi-sonuc-bilgirgesi-aciklandi>
- Cimi, M. (2018). *O Yıllar Dile Gelse 2 (Karanlığa Işık Tutanlar)*. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. (M. Bütün, S. B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Değirmenci, T. (2017). *Çiçeklerin Sarısı*. Antalya: Gelişim Sanat Yayınları.
- Demirkaya, H, Arıbaş, K. (2014). *Göhlisar, Çavdır ve Altınyayla (Burdur) ilçelerindeki kırsal yerleşme adlarının kaynakları*. Türk Coğrafya Dergisi , 0 (46) , 77-88 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tcd/issue/21235/227863>
- Dengere Köyü (Bölmepınar Çavdır) Burdur. (2019). Erişim Adresi: <http://dengere.weebly.com/dengere-koumlyuuml-boumlmepinar-cavdir.html>
- Dewey, J. (1939). *Türkiye Maarif Hakkında Rapor*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- Ekinci, A. (2014). *Tekeli'nin Dilinden Telinden 2*. Ankara: T.C. Burdur Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.
- Freire, P. (2013). *Ezilenlerin Pedagojisi* (D. Hattatoğlu ve E. Özbek). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Freire, P. (2005). *Teachers as Cultural Workers: Letters to Those Who Dare Teach With New Commentary by Peter McLaren, Joe L. Kincheloe, and Shirley Steinberg*. Boulder, CO: Westview Press.
- Gedikoğlu, Ş. (1971). *Evreleri, Getirdikleri ve Yankılarıyla Köy Enstitüleri*. Ankara: İş Matbaacılık ve Ticaret.

- Gedikoğlu, Ş. (1949). *Niçin Eğitim Kurşları ve Köy Enstitüleri?* Ankara: İdeal Basım ve Cilt Evi.
- Gürer, Ö. F. (2018). *Kanun Teklifi Metni*. Erişim Adresi: <https://www.tbmm.gov.tr/d27/2/2-1470.pdf>
- Kanat, H. F. (1942). *Milliyet İdeali Ve Topyekün Milli Terbiye*. Ankara: Çankaya Matbaası.
- Karasar, N. (1995). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık.
- Kirby, F. (1962). *Türkiye’de Köy Enstitüleri*. Ankara: Rüzgarlı Matbaa.
- Kocatürk, U. (2007). *Atatürk’ün Fikir ve Düşünceleri* (3. Baskı). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi.
- Koçer, H. A. (1992). *Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Köy Enstitüleri I-II. (2003) Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Köy Enstitüleri Kanunu. (1940, 22 Nisan). Resmi Gazete (Sayı: 4491). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/4491.pdf>
- Köy Enstitüleri ile İlköğretmen Okullarının Birleştirilmesi Hakkında Kanun. (1954, 4 Şubat). Resmi Gazete (Sayı: 8625). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8625.pdf>
- Köy Enstitüsü Mezunu Öğretmenlerle Köy Sağlık Memurlarının Geçimlerini Düzenlemek Üzere 3803, 4274 ve 4459 Sayılı Kanunlara Ek Kanun. (1947, 10 Eylül). Resmi Gazete (Sayı: 6703). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/6703.pdf>
- Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu. (1942, 25 Haziran). Resmi Gazete (Sayı: 5141). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/5141.pdf>
- Kuzucu, H. (2019). *Anbarcık Tarihi*. Erişim Adresi: <https://sites.google.com/site/abdibeyssultan/hayati-kuzucunun-yazisi>
- Kültür Bakanlığı. (1938). *Köy Eğitimleri Kanun ve Talimatnamesi*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- MEB. (1946). Cumhurbaşkanları, Başbakanlar ve M. Eğ.Bakanlarının Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçleri II. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Lewis, B. (1998). *Modern Türkiye’nin Doğuşu* (M. Kırıtlı, Çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

- Nejat, E. (2001). *Türklük Nedir ve Terbiye Yolları*. Haz. Faruk Öztürk. İstanbul: Kızılelma Yayıncılık.
- Oğuzkan A.F. (2019). *Köy Enstitüleri Öğretim Programları*. Erişim Adresi: <https://docplayer.biz.tr/37227150-Koy-enstituleri-ogretim-programlari-dr-a-ferhan-oguzkan.html>
- Özdemir, İ. (2019). *Kanun Teklifi Metni*. Erişim Adresi: <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-1786.pdf>
- Özkan, R. (2009). *Köy Enstitüleri, Ekip Çalışmaları (İmece) ve Yurt Gezileri, Eğitim Mirasımız KöyEnstitüleri, Uygulanabilirliği ve Model Çalışmalar Sempozyumu*, der. G. Yalçın, F. Kamacıoğlu, Köy Enstitülerini Araştırma ve Eğitimi Geliştirme Derneği, Literatür Yayınları, İstanbul.
- Öztürk, C. (1996). *Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Taşcıer, G. (2019). *Kanun Teklifi Metni*. Erişim Adresi: <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-1765.pdf>
- TBMM Zabıt Ceridesi, (1936). 26 Mayıs 1936, V. Dönem, 2. Yasama Yılı, Birleşim:68, s.238-252. Erişim Adresi: <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d05/c011/tbmm05011068.pdf>
- TBMM Zabıt Ceridesi, (1940). 17 Nisan 1940, VI. Dönem, 2. Yasama Yılı, Birleşim:41, s.70-92. Erişim Adresi: <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d06/c010/tbmm06010041.pdf>
- Tekben, Ş. (2005). *Canlandırılacak Köy Yolunda*. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı.
- Tonguç, E. (2004). *Bir Eğitim Devrimcisi İ. Hakkı Tonguç, II*. Ankara: Güldiken Yayınları.
- Tonguç, İ. H. (1998). *Eğitim Yolu İle Canlandırılacak Köy* (3. Baskı). Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Tonguç, İ. H. (2008). *Köyde Eğitim* (3. Baskı). Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (1970). *1970 Genel Nüfus Sayımı*. Erişim Adresi: <https://biruni.tuik.gov.tr/nufus80app/idari.zul?yil=1970>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2010). *İstatistik Göstergeler Statistical Indicators 1923-2009*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (1940). *20 İlkteşrin 1940 Genel Nüfus Sayımı*. Erişim Adresi: <https://kutuphane.tuik.gov.tr/pdf/0013482.pdf>

- Tütengil, C.O. (1969). *Türkiye’de Köy Sorunu*. İstanbul: Kitap Yayınları.
- Türkoğlu, P. (2017). *Tonguç ve Köy Enstitüleri*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları 6. Basım.
- Şener, M. (2013). *Köyden Aksu Köy Enstitüsüne*. Ankara: Gelişim Sanat.
- Ünal, H. (2013). *Köyüm Karaköy*. Antalya: Aycan Matbaa LTD. ŞTİ.
- Ünal, H., Yılmaz, K. ve Tuncel, Ö. (2015). *Kendi yolunu ışıtan köy Karaköy*. Antalya: Odak Dijital.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, Mehmet Ali (2014). “Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Osmanlı Devleti’nin Beşinci Düşmanı: Çekirgeler” *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, Vol. 13 (4), s. 1017-1042.
- Yalman, A. E. (1937). *Köye Işık Taşıyacak Köylüler*. Kültür Bakanlığı Dergisi, S. 20-21.
- Yılmaz, K. (2015). *Bir Feministin Antalya Hikâyesi*. Erişim Adresi: <http://www.antalyakadinmuzesi.org/kamile-yilmaz>
- Yılmaz, K. (2019). *Kitap Okuyan Kızlar Ateist Olurmuş*. Erişim Adresi: <https://antalyasolu.org/kitap-okuyan-kizlar-ateist-olurmus-kamile-yilmaz/>
- Yücer, N. (2010). *Cumhuriyet Dönemi’nde Köye Öğretmen Yetiştiren Kurumlar Ve Eğitim Programlarının Değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yücel, İ. (2011). *Eğitmen Süleyman Yücel*, Erişim Adresi: <http://anbarcikkoyu.blogspot.com/2011/02/egitmen-suleyman-yucel.html>

ÇİÇEKLERİN SARISI VARDIR*

Antalya'nın Ağustos sıcağından bunalmış, birkaç gün kafamı dinlemek için anne ve babamın yaşadığı yayla köyüne gitmiştim. Sabahın erken saatlerinde "Ben ona demiştim zamanında, şimdi bir bardak su verecek diye elime bakıyor" diyen bir kadın sesiyle uyandım. Ümmühan Yengeydi bu öfkeli kadın. Erken uyandırılmanın kızgınlığıyla "Ne demiştin Ümmühan Yenge?" diye sordum. "Çiceklerin sarısı vardır/ Bu işlerin sorusu vardır" demiştim zamanında" diye yanıtladı. Şair olduğumdan ilgimi çekti bu dizeler. Kızgınlığım geçti ve ilgiyle dinlemeye başladım anlattıklarını.

Ümmühan o günlere geri döndü. Henüz on beşine girmişti. Sarı saçları, mavi gözleriyle büyüleyici bir güzelliği vardı. Ressamların tablosundan fırlamış bir tanrıçaydı adeta. Toroslar'ın kuzeyinde bir Yörük köyünde doğup büyüyen Ümmühan'ın güzelliği tüm Yörüklerin dilindeydi.

Ümmühan'ın babası Hasan Ağanın ambarında buğday eksik olmuyor, eskisi yeniye karışıyordu. Peynir tulumları, yağ kazanları hanaya sıra sıra diziliyor, dara düşen fakir fukaraya ödünç veriliyordu. Hasan Ağayı şimdiden korku sarmıştı. Güzel kızı serpilip büyümüş, gelinlik kız olmuştu. Kızının, bir yersiz yurtsuz tarafından kaçırılıp adının iki paralık edileceğinden, tüm köye rezil olacağından korkuyordu. Oysa Hasan Ağanın hayallerinde, kızını komşu köylerin zengin ağalarından birinin oğluyla baş göz etmek, dilere destan bir düğünle evlendirmek vardı.

Divana uzandı İbrahim. Gözlerinin önünden bir türlü gitmiyordu boncuk gibi bir çift mavi göz. Deniz görmemişti

İbrahim, eğer görseydi, Ümmühan'ın gözlerinin Akdeniz olduğunu anlardı mutlaka. Sabaha kadar Ümmühan'ı kaçırma düşleri kurarak uzandığı yerde uyudu kaldı. Biliyordu, Hasan Ağanın onun gibi fakir birine kız vermeyeceğini.

Aynı köyden arkadaşı, can yoldaşı Halil'e açtı aklından geçenleri. Düşündükleri biraz tehlikeliydi, korkutucuydu ama hayır diyemedi Halil. Arkadaşının yanındaydı ölümüne.

Çünkü Ümmühan'ın Veli Dayısı çok zalim, lanet adamın biriydi, tüm köylü ondan nefret ediyor, yaka silkiyordu. Kaçırma'yı kararlaştırdılar Ümmühan'ı. Dirmilli Kır Emin'in güzel sesinden dinledikleri o türküdeki gibi. "Varın söylen o yosmanın kızına / on beş sene az geliyor gözüme"

Ne tabancaları ne de tabanca alacak paraları vardı, babadan kalma tek tüfeğe barut doldurdular.

O gün erken kalkmıştı Ümmühan. Konağın etrafını çalı süpürgesiyle süpürmüş, saksıdaki ortancalara su veriyordu. Evde kimsecikler yoktu.

Ümmühan, İbrahim'in köşe başında yanında biriyle evi gözetlediğini gördü. Kendisine kötülük edeceklerini düşündü bir an, ama bu düşüncesinden vazgeçti. Çopur Velinin yeğenine kötülük etmek hadlerine mi düşmüştü, cesaret mi edebilirlerdi böyle bir işe?

Ümmühan bütün bunları düşünürken, yanındaki adamla birlikte birden fırladı İbrahim. Çiçek sulayan kızı omzuna attığı gibi, bağırıışlarına, ağlamalarına aldırmadan bağ bahçe içinden, harımları atlayarak köyün dışına çıktılar. Herkes cenaze töreninde olduğu için kimse duymamıştı Ümmühan'ın yeri göğü inleten feryatlarını.

Kolaylıkla ulaştılar Rahat Dağı'na. Ümmühan çiğneyerek ezdikleri sarıçiğdemleri görünce son bir umutla yalvardı İbrahim'e. "Çiçeklerin sarısı vardır / bu işlerin sorusu vardır. İbrahim ne olur bırak geri döneyim, dayım yaşatmaz seni" diye yalvardı. İbrahim "Sarısını da s.kerim, sorusunu da"

deyip Ümmühan'ın belinin üstüne iki tekme daha indirdi ve omzuna alıp az ilerdeki terk edilmiş çoban damına doğru yürüdü. Halil ise etrafı gözetlemek amacıyla yüksekçe bir taşın üzerine oturdu.

İbrahim, yalvarmalarına, ağlamalarına aldırmadan; çoban damında ırzına geçti Ümmühan'ın. Üstüne yatırıldığı kepenek üstündeki iki damla kanı gördü Ümmühan ve o dakika bayıldı. Ayıldığında üstü başı yırtılmış, saçları dar-madağın olmuş, perişan haldeydi.

Olaylar İbrahim'in umduğundan daha iyi gelişti. Hasan Ağa tarafı kızı vermekten başka çare bulamamışlardı. Ne dayısı Çopur Velinin zalimliği, ne Hasan Ağanın ağalığı fayda etmiş, içleri kan ağlayarak vermişlerdi Ümmühan'ı İbrahim'e. Çünkü gelenekti, kaçırılan kızı kaçırana vermek. Namusunu temizlemektir bunun adı. Hem ne çıkacaktı İbrahim ile Halil'i üç beş ay cezaevinde yatırmaktan. Ancak Ümmühan'ın aklı almıyordu bir türlü bunu. Namusunun kirlenmesinde kendisinin ne suçu vardı? Zorla evinin önünden götürülüp ırzına geçilmişti. Şimdi de davul zurna eşliğinde İbrahim'in çektiği atın sırtında al duvaklı gelin gidiyordu istemeye istemeye.

Hiç unutmadı Ümmühan kendisine yapılanları. Kalbinin bir köşesinde hep büyüdü kini. Çocukları, torunları oldu bir sürü. Ama hiçbirisi ciğerini soğutmadı Ümmühan'ın, kinini bastırmaya yetmedi. Aradan altmış yıl geçmişti, kocası hastalanmış ve kendisinin eline bakar durumuna düşmüştü. Çopur Veli Dayısının soramadığı soruyu sonunda sormuş ve alamadığı intikamı almıştı.

Bu ne bitmez kindi böyle, ne geçmez öfke, şaşırmıştım.

Yazmasını bağlayıp söylene söylene yürüdü iki büklüm haliyle yokuş yukarı.

**Yolunu Kendi Işıtan Köy Karaköy, 2015 Antalya*

**Antalya Barosu dergisi*

**EK 2: 1952-1970 Yılları Arasında Karaköy İlkokulu'nda Öğrenci Olup
Sonrasında Eğitime Devam Edenler ve Meslekleri**

Adı Soyadı	Mesleği	Adı Soyadı	Mesleği
Adalet Ünal	Öğretmen	Kazım Yılmaz	Öğretmen
Adil Tuncel	Öğretmen	Kerim Öztürk	Ziraat Tek.
Adnan Ünal	Sağlıkçı	Kerim Saraç	Öğretmen
Ahmet Çelik	Öğretmen	Kerim Tuncel	Subay
Ahmet Özdöl	Öğretmen	Kerim Ünal	Öğretmen
Ahmet Ünal	Öğretmen	Kıymet Yıldırım	Öğretmen
Ali Öztürk	Öğretmen	Mehmet Yılmaz	Öğretmen
Ali Şimşek	Öğretmen	Mehmet Yılmazkuzucuoğlu	Öğretmen
Ali Türker	Öğretmen	Mehmet Cengiz	Öğretmen
Anakadın Çetin	Hemşire	Mehmet Özdöl	Öğretmen
Apdil Acar	Öğretmen	Mehmet Şimşek	Subay
Arife Ural	Öğretmen	Müjgan Yılmaz	Öğretmen
Ayhan Deyirmenci	Doktor	Münevver Çetin	Hemşire
Ayşe Şimşek	Hemşire	Mustafa Ünal	Ziraat Müh.
Ayşe Yılmaz	Öğretmen	Mustafa Yılmaz	Öğretmen
Azime Ünal	Hemşire	Muzaffer Özdöl	Öğretmen
Bayram Acar	Öğretmen	Naciye Cengiz	Öğretmen
Bayram Demir	Öğretmen	Nasuh Cengiz	Öğretmen
Bekir Ersavaş	Sağlıkçı	Nasuh Özdöl	Öğretmen
Bekir Öztürk	Öğretmen	Nasuh Yiğiter	Öğretmen
Bekir Yılmaz	Öğretmen	Nazik Şimşek	Hemşire
Celal Yıldırım	Öğretmen	Necla Uysal	Öğretmen
Cemal Kılıç	Kimya Müh.	Nevzat Ünal	Öğretmen
Cemal Saraç	PTT Başmüd.	Nuran Ünal	Hemşire
Cevdet Şimşek	Öğretmen	Nuray Tuncel	Öğretmen
Çiğdem Yılmaz	Öğretmen	Nuray Yılmaz	Hemşire
Coşkun Çetin	Öğretmen	Nuri Aslan	Öğretmen
Dudu Aslan	Öğretmen	Nursabah Tuncel	Öğretmen
Elmas Uysal	Öğretmen	Nurten Tuncel	Öğretmen
Ertan Kaya	Maliye Memuru	Ömer Ural	Orman Müh.
Esmâ Kara	Öğretmen	Osman Aslan	Öğretmen
Esmâ Kılıç	Öğretmen	Osman Çetin	Öğretmen
Eşref Yılmaz	Öğretmen	Osman Türker	Öğretmen
Fatma Ünal	Öğretmen	Osman Ünal	Öğretmen
Fatma Uysal	Öğretmen	Osman Yalpi	Öğretmen
Fatmana Öztürk	Öğretmen	Osman Yılmaz	Öğretmen
Fethi Çelik	Öğretim Üyesi	Pakize Cengiz	Öğretmen
Fitnat Uysal	Öğretmen	Remzi Ünal	Öğretmen
Fuat Ünal	Öğretmen	Rukiye Şimşek	Öğretmen
Ganimet Acar	Öğretmen	Saadet Gümüşlü	Öğretim Üyesi
Göçeri Çelik	Ziraat Tek.	Sabahattin Öztürk	Öğretmen
Göçeri Cengiz	Öğretmen	Safnaz Cengiz	Öğretmen
Gülbahar Öztürk	Öğretmen	Şahizer Çetin	Öğretmen
Güldali Kılıç	Seçim Kur. Müd.	Şehri Kılıç	Memur
Gülistan Şimşek	Öğretmen	Sema Yılmaz	Öğretmen
Gülnaz Çetin	Hemşire	Şemsettin Gümüşlü	Polis Memuru
Gülşen Çetin	Hemşire	Şerife Ünal	Öğretmen

Ek 2 (Devam)

Gölsüm Cengiz	Öğretmen	Sevgi Gümüşlü	Öğretmen
Gölsen Tuncel	Öğretmen	Sevgöl Acar	Öğretmen
Halil Gümüşlü	Ziraat Tek.	Sevim Uysal	Öğretmen
Halil Kılıç	Öğretmen	Sezai Ural	İnşaat Müh.
Hasan Silav	Öğretmen	Sultan Kılıç	Öğretmen
Hasan Şimşek	Öğretmen	Sultan Türker	Öğretmen
Hasan Yıldırım	Subay	Sultan Ural	Öğretmen
Hasan Yıldırım	Öğretmen	Sürmeli Ural	Öğretmen
Hasanali Tuncel	Öğretmen	Tuğrul Çetin	Öğretmen
Hatice Çelik	Öğretmen	Türkan Şimşek	Öğretmen
Haydar Çelik	Öğretmen	Ümmü Çetin	Ebe
Hoşeda Deyirmenci	Ebe	Vesile Türker	Öğretmen
Hüseyin Yıldırım	Öğretmen	Yusuf Şimşek	Öğretmen
Hüsnîye Çelik	Öğretmen	Zeliha Kılıç	Öğretmen
Hüsnü Ünal	Öğretmen	Zeynep Şimşek	Öğretmen
İsmail Yılmaz	Subay	Zeynep Türker	Öğretmen
Kamile Yılmaz	Öğretmen	Zeynep Ünal	Hemşire
Kasım Kaya	Öğretmen		

Kaynak. Ünal, Yılmaz ve Tuncel, 2015, 103-110, Kendi yolunu یشان köy Karaköy kitabında yer alan listeden yararlanılarak araştırmanın katılımcılarından Hoşeda Deyirmenci ile görüşölerek araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

EK 3: Görüşme Formu

1. Sosyo-Demografik Bilgi Formu

1. Cinsiyetiniz: ☐ Kadın ☐ Erkek
2. Yaşınız:
☐ 25 yaş altı ☐ 26-35 ☐ 36-45 ☐ 46-55 ☐ 55-65 ☐ 66 ve üzeri
3. Medeni Durumunuz: ☐ Evli ☐ Bekâr ☐ Diğer (belirtiniz).....
4. Eğitim Durumunuz:
☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lisans ☐ Yüksek lisans ☐ Doktora ☐ Diğer (belirtiniz)...
5. Mesleğiniz:
6. Karaköy köyünde mi doğdunuz?: ☐ Evet ☐ Hayır
7. Kaç yıldır bu Karaköy köyünde yaşıyorsunuz veya yaşadınız?:
☐ 0-10 ☐ 11-20 ☐ 21-30 ☐ 31-40 ☐ 41-50 ☐ 51 yıl ve üzeri

2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

1. Karaköy köyünün 1952-1969 yılları arasındaki durumu hakkında genel olarak ne hatırlıyorsunuz?
2. Size göre Karaköy köyünün 1952-1969 yılları arasında olumlu yanları nelerdi?
3. Size göre Karaköy köyünün 1952-1969 yılları arasında olumsuz yanları nelerdi?
4. Karaköy köyünde 1952-1969 yılları arasında yapılan eğitim faaliyetleri hakkında genel olarak ne düşünüyorsunuz?
5. Karaköy köyünde 1952-1969 yılları arasında görev yapan öğretmenlerin köye ne tür etkileri olmuştur?
6. Karaköy köyünde 1950'li yıllardan bugüne ne tür değişimler gözlemlediniz?

EK 4: Etik Kurul Karar Örneği

ANKARA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ALT ETİK KURULU KARAR ÖRNEğİ

Karar Tarihi : 27/01/2020

Toplantı Sayısı : 1

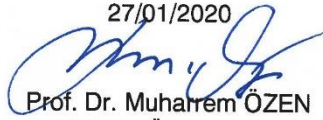
Karar Sayısı : 28

28- Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yaşamboyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi **Barış Deyirmenci**'nin "Köy Enstitüsü Mezunu Öğretmen Ömer Tuncel'in Deneyimi Bağlamında Köyde Eğitim ve Toplumsal Değişme" başlıklı tezi ile ilgili 23/12/2019 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelendi.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yaşamboyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi **Barış Deyirmenci**'nin "Köy Enstitüsü Mezunu Öğretmen Ömer Tuncel'in Deneyimi Bağlamında Köyde Eğitim ve Toplumsal Değişme" başlıklı tezinin, araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

ASLININ AYNIDIR

27/01/2020

Prof. Dr. Muharrem ÖZEN

Ankara Üniversitesi

Etik Kurulu Başkanı

BENZERLİK BİLDİRİMİ

“Köy Enstitüsü Mezunu Öğretmen Ömer Tuncel’in Deneyimleri Bağlamında Köyde Eğitim ve Toplumsal Değişme” başlıklı tezimin ana bölümü (ön bölüm, kaynaklar ve ekler hariç) Turnitin İntihali Engelleme Programı aracılığıyla incelenmiş ve ilgili rapor danışmanım tarafından da kontrol edilmiştir. Kontrol sırasında (1) “Beş sözcükten daha az olan benzeşmeler” (2) “Kaynaklar” (3) “Doğrudan Alıntılar” dışarıda tutulmuştur. Benzerlik kontrolüne ilişkin rapordan elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Rapor Tarihi	: 30.07.2019
Gönderim Numarası	: 1156158106
Sayfa Sayısı	: 66
Sözcük Sayısı	: 21.889
Karakter Sayısı	: 143,209
Benzerlik Oranı	: %2
Savunma Tarihi	: 08.01.2020

Yukarıda belirtilen sonuçları gösteren Turnitin İntihali Engelleme Programı’na ilişkin orijinal raporu, sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmaksızın bu beyanım ekinde Enstitüye teslim ettiğimi, tezimin %10’dan fazla benzerlik oranı içerdiğinin belirlenmesi durumunda, bundan doğabilecek tüm yasal sorumluluğu kabul ettiğimi bildirir, saygılarımı sunarım.

Öğrencinin Adı Soyadı : Barış Deyirmenci

Tarih : 30.07.2019

İmza :

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Barış Deyirmenci
E-Posta Adresi : barisdeyirmenci@hotmail.com
Telefon : 0530 3241933

İş Deneyimi :

Unvan	Görev Yeri	Yıl
Program Sorumlusu	Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu	2019-
Eğitim Sorumlusu	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu	2017-2019
Eğitim Danışmanı	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu	2014-2017
İletişim Asistanı	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu	2012-2013
Tercüman	Karayolları Genel Müdürlüğü	2009-2012

Akademik Bilgiler

Öğrenim Durumu:

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Sertifika	İngilizce Öğretmenliği Sertifikası	Hacettepe Üniversitesi	2010
Lisans	İngiliz Dil Bilimi	Hacettepe Üniversitesi	2003
Lise	Dil Bölümü	Antalya Anadolu Lisesi	1998
Ortaokul	Ortaokul	Burdur Anadolu Lisesi	1995
İlkokul	İlkokul	Karaköy İlkokulu (Çavdır, Burdur)	1991

Yayınlar: